

İMAM HATİP ORTAOKULU

TEMEL DİNİ BİLGİLER

İSLAM, 8

DERS KİTABI

YAZARLAR

Fatimetüzzehra KURT

Sevde HIZLI

Nihal SOYDAŞ

Mustafa YILDIZ

Zeliha KARAAĞAÇ

DEVLET KİTAPLARI

BİRİNCİ BASKI

....., 2016

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 6152
DERS KİTAPLARI DİZİSİ.....: 1680

16.?.Y.0002.4528

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

EDİTÖR

Dr. Ahmet İŞLEYEN

Dil Uzmanı

Ahmet POLAT

Görsel Tasarım Uzmanı

Barış CAN

Ölçme Değerlendirme Uzmanı

Mehmet Akif KARAKUŞ

Program Geliştirme Uzmanı

Hasan TOPAL

Rehberlik Uzmanı

Esra DEMİR

ISBN 978-975-11-4019-7

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 30.11.2015 gün ve 92 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 17.05.2016 gün ve 5526273 sayılı yazısı ile birinci defa 138.839 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fişkırarak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

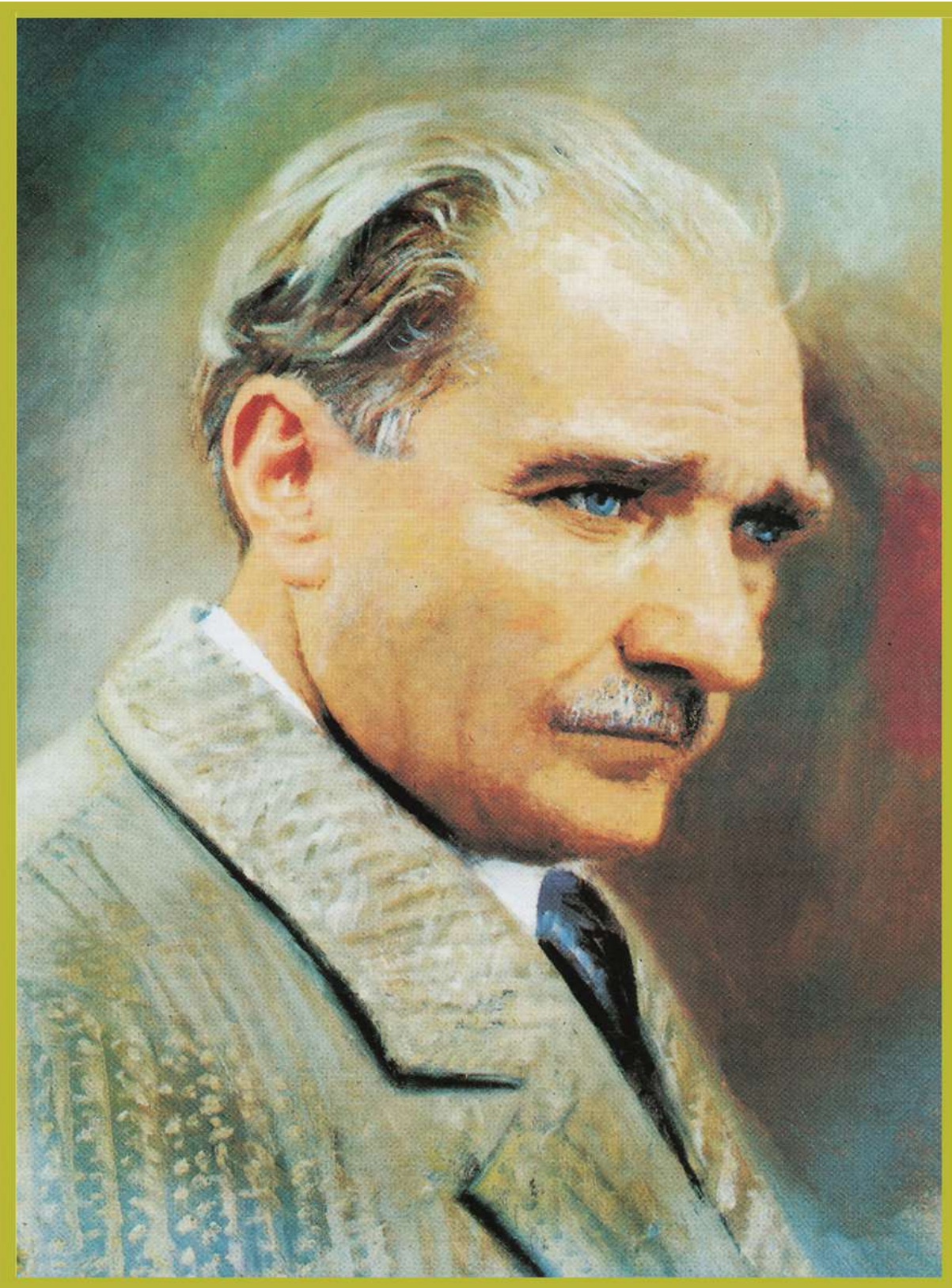
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: GÜNLÜK HAYATTA İSLAMİ KURALLAR.....9

1. Helal - Haram ve Sevap - Günah Kavramları.....	10
2. Günlük Hayatta Helaller ve Haramlar.....	12
2.1. Beslenme.....	12
2.2. Giyim, Kuşam ve Süslenme.....	14
2.3. Ekonomik Hayat.....	15
2.4. İnsani İlişkiler.....	16
2.5.Oyun ve Eğlence.....	18
3.Bid'at ve Hurafeler.....	20
Ünitemizi Değerlendirelim.....	25

2. ÜNİTE: TOPLUMUN TEMELİ: AİLE.....27

1. İlk Aile.....	28
2. Ailenin Önemi.....	28
3. Ailede Mutluluğun Temelleri.....	30
3.1. Sevgi ve Saygı.....	30
3.2. Sağlıklı İletişim ve Empati.....	31
3.3. Karşılıklı Güven ve Sadakat.....	32
3.4 Şiddetten Kaçınma.....	33
4. Aile Bireylerinin Görevleri.....	34
4.1. Eşlerin Birbirlerine Karşı Görevleri.....	34
4.2. Anne Babanın Çocuklarına Karşı Görevleri.....	35
4.3. Çocukların Anne Babalarına Karşı Görevleri.....	36
4.4. Çocukların Birbirlerine Karşı Görevleri.....	37
4.5. Diğer Aile Büyüklerine Karşı Görevler.....	38
Ünitemizi Değerlendirelim.....	39

3. ÜNİTE: HAC, UMRE VE KURBAN.....41

1.Hac Nedir ve Niçin Yapılır?.....	42
2. Hac Kimlere Farzdır?.....	43
3. Hac İle İlgili Kavramlar: İhram, Tavaf, Sa'y, Vakfe, Kurban, Zemzem, Hacerül Esved.	44
4. Hac İle İlgili Mekânlar: Mikat, Kâbe, Safa-Merve, Mina, Müzdelife, Arafat, Makam-ı İbrahim.....	47
5. Hac Nasıl Yapılır?.....	49
6. Haccın Birey ve Toplum Üzerindeki Etkisi.....	51
7. Umre ve Yapılışı.....	52
8. Kurban Nedir ve Niçin Kesilir?.....	54
9. Kimler Kurban Keser?.....	55
10. Kurban Keserken Nelere Dikkat Edilmelidir?.....	55
Ünitemizi Değerlendirelim.....	57

4. ÜNİTE: AHİRETE VE KADERE İMAN.....59

1. Ahiret Nedir?.....	60
2. Ahirete İnanmanın Gerekliliği.....	62
3. Ahiret Hayatının Evreleri.....	64
3.1. Ölüm ve Kabir Hayatı (Berzah).....	64
3.2. Kıyamet ve Alametleri.....	65
3.3. Ahiretle İlgili Kavramlar: Ba's, Haşir-Mahşer, Amel Defteri, Hesaba Çekilme, Mizan, Sırat, Havuz, Şefaaf, A'raf, Cennet, Cehennem.....	67
4. Ahirete İnanmanın Sağladığı Faydalar.....	78
5. Kaza ve Kader Nedir?.....	79
6. Allah'ın İradesi.....	80
7. İnsanın İradesi ve Kader.....	82
8. Kader İle İlgili Kavramlar: Tevekkül, Hayır ve Şer, Rızık, Ecel.....	83
9. Kaza ve Kadere İnanmanın Sağladığı Faydalar.....	89
Ünitemizi Değerlendirelim.....	90

5. ÜNİTE: İNSANIN RUHSAL YÖNÜ.....95

1. Beden ve Ruh Bütünlüğü.....	96
2. İnsanın Ruhsal İhtiyaçları.....	100
3. Ruhsal İhtiyaçları Karşılama Yöntemleri ve Uygulamalar.....	102
Ünitemizi Değerlendirelim.....	105
Sözlük.....	106
Kaynakça.....	110

1.ÜNİTE

GÜNLÜK HAYATTA İSLAMİ KURALLAR

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Helal, haram, sevap, günah kavramlarını araştırıp anlamlarını defterinize yazınız.
2. Günlük hayatımızdaki kurallardan 5 tanesini yazınız.
3. Oyun ve eğlence sınırsız olduğunda karşılaşılabilecek sorunlardan 3 tanesini yazınız.

1. ÜNİTE

1. Helal-Haram ve Sevap-Günah Kavramları

Bir arada yaşayan insan topluluklarının hayatlarını düzen içerisinde geçirebilmesi, ancak kurallar ile mümkündür. Bu nedenle tarih boyunca hemen hemen tüm kabilelerde, şehirlerde, toplumlarda ve dinlerde kurallar konulmuştur. İslam dininde de insan ve toplum hayatına ilişkin tavsiye edilen, hoş görülen, sınırlandırılan veya yasaklanan hareket, davranış ve işler vardır.

DÜŞÜNELİM

Sizce kurallar olmasaydı hayatımız nasıl olurdu?

Dinimiz, günlük hayatımızda; yeme, içme, giyim-kuşam, süslenme, alışveriş, eğlence, ekonomi vb. hemen hemen her alan ile ilgili tavsiye, emir ve yasaklarda bulunmuştur. Mesela güler yüzlü olmayı, güzel ahlak ile donanmayı, yiyip içerken de israftan kaçınmayı tavsiye ederken, alışverişte hile yapmayı yasaklamıştır.

Yüce Rabbimiz (c.c.): **“Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o elçiye, o ümmi peygambere (Hz. Muhammed) uyanlar (var ya) işte o peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar...”**¹ buyurarak helal ve haramlardaki ölçüyü belirlemiştir. Dinimiz, daha önceki dinlerde bulunan bazı ağır sorumlulukları kaldırmış veya hafifletmiş, dini daha kolay ve yaşanabilir kılmıştır. Peygamberimiz de (s.a.v.) *“Ben kolay ve yüce Hanîflik’le gönderildim.”*² diyerek İslam’ın kolay ve müsamahalı olduğunu vurgulamıştır.

HARAM:

Haram, sözlükte “yasak, memnu” demek olup helalin zıttıdır.

Dini terim olarak haram, sorumluluk çağına ulaşmış olan herkese Allah’ın yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranıştır.

Dinî Terimler Sözlüğü, s.121.

HELAL:

“Haram”ın karşıtı olan “helâl”, sözlükte bir fiilin mübah, caiz, serbest olması ve yasağın kalkması gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak da helal, dinî bakımdan kullanılmasına, yapılmasına, söylenmesine, yenilip içilmesine izin verilen şeydir.

Dinî Terimler Sözlüğü, s.131.

Dinimizde yalan söylemek, iftira atmak, hırsızlık yapmak, adam öldürmek gibi davranışlar haram iken içinde sağlığa zararlı olmayan ve haram olarak belirtilen maddeleri bulundurmeyen yiyecek ve içecek tüketmek, alın teriyle para kazanmak gibi davranışlar helaldir.

1. A’raf suresi,157. ayet.

2. Müsned, V, 266; bkz. Buhârî, “İmân”, 29.

Öte yandan İslam dininin bir şeyi haram kılışı ve gayri meşrû olarak nitelendirmesi bir çok hikmete dayanır. Örneğin dinin emir ve yasakları, kulun; Rabb'i karşısında ciddi bir sınav verişini taşıdığı gibi, emrin yerine getirilmesinin, yasaklara uyulmasının dünya ve ahiret hayatı açısından birçok yararı da vardır.³

SEVAP:

Yüce Allah'ın (c.c.) bizden yapmamızı istediği emir ve kaçınmamız gereken yasaklara uygun hareket etmenin karşılığıdır.

GÜNAH:

Yüce Allah'ın (c.c.) yasakladığı şeyleri yapmanın karşılığıdır.

Yanı başımızdaki arkadaşımıza gülümsemek, annemize sarılmak, babamıza yardım etmek, dürüst olmak, topluma yararlı işler yapmak, okul, hastane gibi devamlı hizmet sunan yerler açmak, çeşme yaptırmak, yaşlılara yardım etmek ve sadaka vermek gibi güzel işleri yapmak sevaptır. Yalan söylemek, hırsızlık yapmak, dedikodu etmek, insanların arasını bozmak, iftira atmak, başkasının hakkına girmek ve kamu malına zarar vermek gibi kötü davranışlar ise günahdır.

Yüce Rabbimiz (c.c.) helal ve haramlardan bazılarını şu şekilde açıklamıştır:

“De ki: Gelin, Rabbiniz'in bize neleri haram kıldığını okuyayım: “O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de onların da rızıkını biz veririz-; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız. Rüşt çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en iyi tutumla yaklaşın; ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız dahi olsa adaletli olun, Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte Allah size, iyice düşünesiniz diye bunları emretti.”⁴

Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) *“Helal bellidir, haram da bellidir. (Fakat) bunlar arasında (helal mi, haram mı olduğu belli olmayan bazı) şüpheli şeyler vardır. Buna göre kim, kendisince günah olma şüphesi olan bir şeyi terk ederse haram olduğu açık olanı çoktan terk etmiş demektir. Kim de günah olması şüpheli olan şeye cesaret ederse haram olduğu açık olan şeylere dalmaya yaklaşmıştır. Masiyetler (haramlar), Allah'ın konusu gibidir. Korunun etrafında hayvanlarını otlatan kimse, her an oraya dalabilir.”⁵* buyurarak bize yol göstermiştir.

DÜŞÜNELİM

İnsanları günah işlemekten alıkoymak için neler yapılabilir?

3. Diyanet İslam ilmihi C 1/ sayfa 205.

4. Enam suresi, 151-152. ayetler.

5. Buhari, büyü, 2.

1. ÜNİTE

YAZALIM

Haydi şimdi günlük hayatımızdaki helallere beşer örnek yazalım.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

YAZALIM

Şimdi de günlük hayatımızda uzak durmamız gereken haramlara beşer örnek yazalım.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

2. Günlük Hayatta Helaller ve Haramlar

2.1. Beslenme

Beslenme, insanoğlunun en önemli ihtiyaçlarından biridir. Vücudumuza aldığımız her besinin karbonhidrat, protein, yağ, vitamin veya mineral olarak bir karşılığı vardır. Diğer yandan yediklerimiz ve içtiklerimiz sayesinde daha dinç kalabildiğimiz gibi yanlış beslenme ile kendimize zarar da verebiliriz.

Dinimizde beslenme gibi önemli bir konuda helal ve haramlar belirlenmiştir. Yüce Rabbimiz (c.c.): **“Ey insanlar! Yeryüzünde bulunanların helal ve temiz olanlarından yeyin...”**⁶ buyurmuş, bu konudaki temel ilkenin, besinlerin helal ve temiz olması gerektiğini bildirmiştir.

Bir şey yerken veya içerken ölçülü olmalıyız. Sağlığımıza zarar vermekten kaçınmalı, israf etmemeliyiz. Nimet olarak tükettiğimiz sebze ve meyve yemenin helal, bu yiyecekleri israf etmenin ise haram olduğunun bilincinde olmalıyız. Yüce Rabbimiz (c.c.):

“Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O’dur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yeyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekat ve sadakasını) verin, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez.”⁷ buyurmuştur.

Yiyip, içtiklerimizin helal olmasına dikkat etmeliyiz.

ARAŞTIRALIM

Ülkemizde ortalama ne kadar ekmek israf edilmektedir? Bu israfın karşılığı olan para ile neler yapılabilirdi? İsrafın önlenmesi için neler yapılabilir?

6. Bakara suresi, 168. ayet.

7. Enam suresi, 141. ayet.

Dinimize göre hakkında haram olduğuna dair bir hüküm olmayan şeyler helaldir. Haram olanlar ise istisnadır, mesela haram olan yiyeceklerden hayvan etleri için yüce Rabbimiz: **“Kendiliğinden ölen hayvan, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, vurularak öldürülmüş, yukarıdan düşüp ölmüş, boynuzlanıp öldürülmüş, yırtıcı hayvanlarca parçalanmış hayvanlar... Ölmeden yetişip kestikleriniz müstesna, size haram kılındı...”**⁸ buyurmuştur.

Haram yiyecekler sağlığımız açısından da zararlıdır. Günümüzde yiyeceklerimizin içinde maalesef dışarıdan anlayamayacağımız katkı maddeleri bulunmaktadır. Bu maddelerin neler olduğunu öğrenerek sağlığımızı tehdit edecek yiyeceklerden uzak durmalı ve daha bilinçli bir tüketici olmalıyız.

Dinimiz içeceklerle ilgili olarak da bazı kurallar koymuştur. Örneğin sarhoşluk veren her içecek adı ne olursa olsun haramdır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *“Sarhoşluk veren her şey haramdır.”*⁹ *“...içki bütün kötülüklerin anasıdır.”*¹⁰ diyerek ondan uzak durmamızı istemiştir.

Bağımlılık yapan uyuşturucu madde kullanmak, sigara içmek de dinimizde yasaklanmıştır.¹¹ Bazen merak, bazen arkadaş tavsiyesi veya bir kereden bir şey olmaz mantığı ile hareket ederek içki, sigara, uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklara bağımlı hale gelen ve bırakmakta zorlanan gençler bulunmaktadır. Oysa *“Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır.”*¹² ilkesi unutulmamalı, bu maddelerin zararlarının sadece kullanan kişileri değil, onların ailelerini ve arkadaşlarını da etkilediği bilinmelidir. Yüce Rabbimiz (c.c.): **“Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.”**¹³ buyurmuştur. Bizler de o halde bunlardan uzak durmalı, arkadaşlarımızı da mutlaka uyardığımızı. Unutmayalım ki yanlış davranışları düzeltmek de sevaptır.

Genetik mühendisliğinin ve teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde maalesef dışarıdan müdahaleler ile yiyeceklerin genleri değiştirilebilmektedir. Bu sağlıksız yiyecekler kivi görünümünde elma, muz görünümünde mısır, domates görünümünde bezelye olabileceği gibi bambaşka görünüşte veya tatta yiyecekler üretilebilmektedir. Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) olarak bilinen bu yiyecekler hakkında dikkatli olmalıyız. Tarım ve Sağlık Bakanlığımızın Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar ile ilgili çalışmalarını takip etmeli, sağlıksız yiyecekler ile bedenimizi tahrip etmemeli, dinen sağlığımızı korumamız gerektiğini unutmamalıyız.

GDO lu ürünler

8. Mâide suresi, 3. ayet.

9. Buhari, Vudû1 71, Eşribe 4; Ebu Dâvud, Eşribe 5, 3682, 3687.

10. Sünen-i Nesai eşribe, 44.

11. Heyet, İlmihal, C 2, s. 67.

12. Tirmizi, Eşribe, 3.

13. Maide Suresi, 90. ayet.

1. ÜNİTE

2.2. Giyim - Kuşam, Süslenme

İslam erkeklerden ve kadınlardan belli bir kıyafete bürünmelerini değil, örtülmesi gereken, “zinet ve avret” diye ifade edilen yerlerini örtmelerini, örtmek için giydikleri elbisenin, vücut hatlarını belli edecek kadar ince ve dar olmamasını istemektedir. Buna göre kadının, mahrem olmayan erkekler yanında açmasına izin verilen avreti; yüzü, bilekleriyle birlikte elleridir. Erkeğin açabileceği yerleri ise göbeği ile dizkapağı arası dışında kalan vücûdudur.

Dışarı çıkarken de belli bir giysi veya kıyafet değil, uygun bir şekilde örtünmek gerekir. Buna tesettür denilmektedir. Tesettür için uygun olan, örtünmeyi sağlayan herhangi bir kıyafettir.

Farklı kıyafetler

Elbisenin ismi değil, hangi cinse ait olduğu önemlidir. Kadın erkeğe, erkek de kadına benzemeye özenmemelidir. Her iki cinsin kendilerine mahsus özellikleri ve buna uygun kıyâfetleri vardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) erkeğin kadın elbisesi, kadının da erkek elbisesi giymesini yasaklamıştır. Giyilen elbise karşı cinsin dikatini çekmek amacı taşımadan güzel, zarif, estetik de olabilir.¹⁴

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) sünnetinde örtünmenin dinî ve ahlâkî yönü sürekli vurgulanmış, giyim ve kuşamda sadelik, tabiiilik, temizlik ve kıyafetin içini göstermeyecek kadar kalın olması tavsiye edilmiştir.¹⁵

OKUYALIM

“Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler...”

Nur Suresi 31. ayet

“Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına (bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman) dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir.”

Ahzab Suresi 59. ayet

14. www.hayrettinkaraman.net tesettür ve kıyafet.

15. Diyanet İlmihali, C 2 , s.72.

TARTIŞALIM

Hz. Peygamber (s.a.v.) ipeği sağ eline ve altını sol eline alarak “Bu ikisi ümmetimin erkeklerine haramdır.” buyurmuştur.

(Ahmed, Müsned, 1/96, 4/392.)

Sizce erkeklere altın ve ipeğin yasaklanmasının sebebi nedir?

Kıyafetin ölçüsü moda olması veya marka olması değildir. Her konuda olduğu gibi kıyafet seçimi yaparken israftan kaçınılmalı, gösterişten uzak olmalıyız. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Yiyiniz, sadaka veriniz, kibir ve israfa kaçmadan giyiniz.”¹⁶ buyurmuştur.

Dinimizde fitratı, insanın tabii halini değiştirmeye yönelik süs, makyaj ve takılar yasaklanmıştır. Bu bağlamda örneğin dövme yaptırmak, modaaya uygun olması için sağlam olan dişlerin şeklini değiştirmek hem sağlık açısından zararlı hem de dinimizce yasaklanmıştır.

2.3. Ekonomik Hayat

Günlük ihtiyaçlarımızı temin edebilmek için dinimiz çalışmayı tavsiye etmiş, helal rızık kazanmayı emretmiştir. Yaşantımızda en büyük örneğimiz olan Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) hayatına baktığımızda onun bir yandan İslam devletinin lideri, bir yandan da geçimini temin etmek için çalışma hayatına devam eden bir kişi olduğunu görürüz. Bizim için asıl olan kazandığımız paranın alın teri ile kazanılmış olmasıdır. Hırsızlık yaparak, başkasının hakkını gasp ederek, kumar, toto, loto, iddia, piyango gibi şans oyunları ve faiz alıp vererek kazanılan paralar haramdır. Kuran’ı Kerim’de “... **Halbuki Allah, alım-satımı helal, faizi haram kılmıştır...**”¹⁷; “**Allah faizden kazanılanı yok eder (Faiz karışan malın bereketini giderir.), sadakaları ise bereketlendirir...**”¹⁸ buyrulmuştur.

BİLİYOR MUSUNUZ?

7. sınıf matematik dersinde olasılık konusunu gördünüz, bu yıl da bağımlı olasılık ve bağımsız olasılık konusunda lütfen öğretmeninize şans oyunları ve piyango gibi kısa yoldan para kazanmak isteyenlerin kazanma olasılığını sorun. Bu olasılığın çok düşük olacağını söyleyecektir. Özellikle piyangolarda, yüksek meblağ karşısında çok fazla kişi bilet alır; ama kazanan kişi sayısı çok azdır. Bu oyunu oynayanların hepsi “ Biz kaybetsek de razıyız. ” deseler dahi, onu meşru kılmaz, helal yapmaz.

16. <http://www.hikem.net/giyim-kusam> N2560, Nesai, zekat,66.

17. Bakara suresi, 275. ayet.

18. Bakara suresi, 276. ayet.

1. ÜNİTE

YAZALIM

Sizce rüşvet ve faiz alıp-vermenin topluma verdiği zararlar nelerdir?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

YAZALIM

Kumarın topluma ve aileye verdiği zararlar nelerdir?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Haksız kazanç elde etmek toplumda insanları ayırıştırır. Kin ve düşmanlığa vesile olur. Nitekim yüce Allah (c.c.) **“Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?”**¹⁹ buyurarak içki ve kumarın toplumsal zararlarına dikkat çekmiştir.

UNUTMAYALIM

Haksız yere kazandığımız her kuruş, ahirette daha zor hesap vermemeze sebep olur.

Herhangi bir menfaat sağlamak üzere rüşvet alıp vermek ve buna aracı olmak yasaklanmıştır. Yüce Rabbimiz: **“İnsanların mallarından bir kısmını, bile bile günah işleyerek ele geçirmek için iş başındakilere yedirek mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin.”**²⁰ buyurmuştur.

2.4. İnsani İlişkiler

Toplumsal hayatta yaşayan insanlar, davranışlarına dikkat etmelidir. İlişkilerinde empati yapmalı, güler yüzlü ve saygılı olmalıdır. Bir Müslümana yakışan da budur. Kibir, gurur, bencillik, kendini beğenmek, başkasını dışlamak, birilerinin arkasından konuşmak, insanlara maddi-manevi zarar vermek yasaklanmıştır. Mütevazı ve hoşgörülü olmak tavsiye edilmiştir. Yüce Rabbimiz (c.c.): **“Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlar (köle, hizmetçi ve benzerlerine) iyi davranın; Allah kendini beğenen ve daima böbürlenip duran kimseyi sevmez.”**²¹ buyurmuştur.

Gülyüz ve saygı beraberinde mutluluğu getirir.

19. Maide suresi 91. ayet.

20. Bakara suresi ,188. ayet.

21. Nisa suresi, 36. ayet.

Her yaş döneminde özellikle ailemizle olan ilişkilerimizde özenli davranmalı, davranışlarımızı gözden geçirmeli ve dinimizin bize tavsiye ettiği gibi yaşamaya gayret etmeliyiz. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) “...Kim dünyada bir Müslümanın ayıbını örterse, Allah da kıyamette onun ayıplarını örter.”²² buyurarak bu konuda çok dikkatli olmamız gerektiğini vurgulamıştır. İnsanların kusurlarını araştırıp insanlara duyurmak bize fayda yerine zarar verir. Başkasının kusurlarını açığa çıkarmak, utanma duygusunu azaltır hatta yok eder.

Arkadaşlarımızın kusurlarını ortaya çıkarmak ve bunu onların yüzüne vurmak gibi kötü hareketlerden uzak durmalı, Rabbimizin bizden istediği iyiliği tavsiye ederek arkadaşlarımızı ve çevremizdekileri kötülükten alıkoymaya çalışmalıyız. Ancak bunu yaparken de üslubumuza dikkat etmeliyiz. İncitmeden, sesimizi yükseltmeden ve aynı durumda kendimizin de olabileceğini düşünerek hareket etmeliyiz.

Dinimizde gıybet, laf taşımak, insanların arasını bozmak, iftira atmak, lakap takmak ve alay etmek toplum içinde insani ilişkileri bozan önemli yasaklardan biridir. Dili, dini, ırkı, mezhebi, ten rengi, boyu, kilosunu, bedensel farklılığı, düşüncesi veya ailesinin maddi durumu ne olursa olsun dinimiz hiç kimse ile alay etmeye ve lakap takmaya müsaade etmez. Arkadaşlarımızın veya hoşumuza gitmeyen birilerinin dedikodusunu yapmamalıyız. Dedikodu, kişinin, duyduğunda hoşlanmayacağı şeylerdir. Söylediklerimiz doğru değilse yalan söylemiş, hem de iftira atmış oluruz; doğru ise dedikodusunu (gıybet) yapmış oluruz.

Yüce Rabbimiz (c.c.): “**Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın...**”²³ buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) “(Mümin) kardeşinle münakaşa etme, onun hoşuna gitmeyecek şakalar yapma ve ona yerine getirmeyeceğin bir söz verme.”²⁴ hadisi şerifi ile bize yol göstermektedir.

Akla gelen kötü şeylerden biri de bilmediğimiz konularda zanda bulunmaktır. Kötü zan beraberinde farklı kuruntuları da getirir. Kötü zanni ve kendi kuruntularımızı başkaları ile paylaşmamalıyız. Aksi takdirde paylaştığımız kişilerin düşüncelerine yön vererek ortaya çıkabilecek zararı daha da artırmış

TARTIŞALIM

Sizce, kusurların ortaya çıkarılması bazı hataların toplum tarafından alışılmasına, doğal karşılanmasına ve suçların artmasına sebep olur mu?

Yapılan her iyilik ve her kötülüğün mutlaka karşılığı vardır.

22. Buhârî, Mezalim, 3.

23. Hucurat suresi, 11. ayet.

24. Tirmizi, Birr , 58.

1. ÜNİTE

olabiliriz. Bu öyle kötü bir şeydir ki; yüce Rabbimiz (c.c.): **“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”**²⁵ buyurarak kötü zanda bulunmayı yasaklamıştır.

Kimi insanlar, isteklerini elde edebilmek için kişiye veya kamu malına zarar vermek, adam harcamak, cana kıymak, sihir - büyü yapmak/yaptırmak, kul hakkı yemek, yetim hakkına göz dikmek, kıskançlık ve hasetlik yapmak, yalan söylemek ve yalancı şahitlik yapmak gibi davranışlara teşebbüs edebilmektedir. Bu hareketlerin tamamı topluma zarar verir ve dinimizce bunların hepsi yasaklanmıştır.

Oysa ki yüce Rabbimiz (c.c.):**“Emanetlerine ve ahitlerine riayet edenler; Şahitliklerini (dosdoğru) yapanlar; Namazlarını koruyanlar (titizlikle kılanlar); İşte bunlar, cennetlerde ağırlandırılır.”**²⁶ buyurmuş ve **“Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin gizliliklerini bilir. Allah yaptıklarınızı görendir.”**²⁷ ayeti ile bize yol göstermiştir.

UNUTMAYALIM

Müslüman bir genç, güzel ahlaklı gençtir. Ahlakı güzel olan genç, toplum tarafından sevilir, etrafına zarar vermez ve toplum için faydalı davranışlar sergiler.

2.5. Oyun ve Eğlence

İnsan fıtratı gereği; yeme-içmeye, uyumaya ve eğlenmeye ihtiyaç duyar. Zamanının tamamını ibadet ederek geçirmesi beklenemez.

Allah (c.c.) katında bizler, ibadet harici geçirdiğimiz vakitleri nasıl geçirdiğimizden sorumluyuz. Günlük hayatımızın her alanında helaller ve haramlar var iken oyun ve eğlence alanında sınırların olmaması kaçınılmazdır. Dinimiz bu konuda bize yol göstermekte ve bu ihtiyacımızı helal yoldan gidermemiz gerektiğini söylemektedir.

Bizi günaha sürüklemeyen, ibadetlerimizden alıkoymayan, haksız yere elde etmeyeceğimiz oyun ve eğlenceler helaldir. Çok kişinin ortak olduğu ancak bir veya birden fazla kişinin emek sarf etmeden kazanç elde ettiği kumar, toto, loto, iddia, piyango vb. şans oyunları oynamak haramdır.

Oyun ve eğlence alanı

25. Hucurat suresi, 12. ayet.

26. Mearic suresi, 32- 35. ayet.

27. Hucurat suresi, 18. ayet.

Yüce Rabbimiz (c.c.): “Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak arınıza düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?”²⁸ buyurmuştur.

OKUYALIM

Gerçekten müminler kurtuluşa ermiştir; onlar ki namazlarında huşu içindedirler; onlar ki boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler; onlar ki zekatı verirler; ve onlar ki iffetlerini korurlar... Yine onlar (o müminler) ki emanetlerine ve ahitlerine riayet ederler.

Mu’minun Suresi 1-5, 8.ayetler.

Eğlence araçlarımızdan biri de müziktir. İslam’a göre müzik dini değerlerimize aykırı ve isyan içeren sözler barındırmamalıdır. Kişi, müzik dinlemeye kendisini ibadetten alıkoymak kadar uzun vakit ayırmamalıdır.

Eğlence araçlarımızdan biri de düğünlerimizdir. Farklı yörelere ait farklı düğün âdetleri vardır. Bu eğlencelerde de bizim için ölçü İslami değerler olmalıdır. Düğünlerde de dinimize aykırı olan eğlence türlerinden uzak durulmalıdır.

Eğlenme araçlarımızdan bir diğeri de şaka, mizahtır. Ancak bunun da ölçülü olması gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) arkadaşları ile şakalaştığı birgün “Ey Allah’ın Resulü sen bizimle şakalaşıyorsun olacak şey mi bu!” demeleri üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.): “Ben şakalaşırken bile ancak gerçekleri ve doğruları söylerim.”²⁹ buyurmuştur. Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v.): “Şaka da olsa yalan söylemeyi terk eden kimse için cennetin ortasında bir eve kefilim...”³⁰ buyurarak bize mizahta doğruluk ilkesini göstermiş, bir müslümanın en temel vasıflarından biri olan doğruluktan şaka bile olsa hiçbir zaman vazgeçilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Mizah yaparken kimse ile alay etmemeli, kimseyi küçük düşürmemeli ve sırf insanlar gülsün diye şaka da olsa yalan söylememeliyiz. Bununla birlikte her ne kadar doğruyu söylüyor olsak dahi tüm vaktin mizah vb. şeylerle harcanması doğru değildir.

Genellikle eğlenerek yaptığımız, sağlık açısından da önem arz eden binicilik, atıcılık, ok atma, koşu, güreş ve yüzme gibi sporları Peygamber Efendimiz (s.a.v.) teşvik etmiş ve bu sporlara çoğu kez bizzat kendisi de katılmıştır. O, eşi Hz. Ayşe (r.a.) ile zaman zaman koşu yarışı yapmış, bu yarışlar sonunda bazen

Çeşitli müzik aletleri

28. Maide suresi 90-91. ayetler.

29. Tirmizi, Birr ve Sila, 57.

30. Ebu Davud, Edeb 7, (4800).

1. ÜNİTE

Hız. Ayşe (r.a.) bazen de Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kazanmıştır.³¹ Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Şu üç şeyde armağan vardır; Deve yarışı, at yarışı ve ok yarışı.”³² buyurmuş, yarışma sonunda kazananlara zaman zaman maddi ödül vermiştir. Her işte olduğu gibi spor vb. yarışları kumar haline getirmek dinimizce yasaklanmıştır.

Sinema ve televizyon hem göze hem de kulağa hitap eden önemli birer haber, öğretim, eğitim ve eğlence aracıdır. Bu araçların kendilerine haram demek mümkün değildir. Onlarda gösterilen ve duyurulan şeylere bakarak hüküm vermek gerekir. Sinema veya televizyonda İslam inanç ve değerlerine aykırı yayınları seyretmenin caiz olmayacağı aşikardır. Bununla birlikte sinema veya televizyon gibi güçlü öğretim ve eğitim vasıtalarını hayır amaçlı kullanmak, iyi, doğru ve güzel olanı göstermek ve duyurmak gerekir.³³

3. Bid’at ve Hurafeler

BİDAT:

Sonradan olan, sonradan ortaya çıkan, türeyen şey. Daha önce mevcut olmayan ve sonradan meydana çıkan inançlar, amellerdir.

Dini terimler sözlüğü s. 51

HURAFE:

Doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. Akla, gerçeğe aykırı olan yalan haber, batıl dinlerden ve halk arasında uydurulan masallardan kalma aslı esas olmayan inanışlardır.

Dini terimler sözlüğü s. 184

Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) vefatından sonra aslen dinde olmayan, sonradan icat edilen ve din adına uydurulan her şey bid’at kavramının içine girmektedir. Bid’at, kapsamlı olarak Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) ya da ashabının dinî konularda söylediği, yaptığı veya onayladığı davranışlara aykırı olan tutum ve davranışlardır. Hurafe ise akla ve gerçeğe uymayan, uğurlu veya uğursuz olduğuna inanılan batıl düşüncelerdir.

Çeşitli bidatler

31. Ebu Davud, Cihad 61.

32. Ebu Davud, Cihad 67.

33. www.hayrettinkaraman.net günlük hayatta helaller ve haramlar sinema ve televizyon.

Bid'atler

- Bilgisizlikten
- Eski din ve kültürlerin devam ettirilmek istenmesi veya tamamen değiştirilmemesinden
- Dini daha iyi yaşamak için aşırı davranışlar sergilenmesinden
- Toplum içinde kabul görmek ve menfaat sağlamak istenmesinden
- Müslüman olmayan insanların dinde yeri olmayan şeyleri üretmelerinden

ortaya çıkmıştır.

Bid'at ve hurafelerin toplumda yayılmasının en önemli sebebi dini eğitimden uzak kalmaktır. Böylece yabancı kültürler topluma daha kolay etki etmektedir.

Bid'atın kapsamı dinî konularla sınırlıdır. Bu sebeple inanç ve ibadet hayatının dışında kalan yenilikler, değişiklikler bid'at kavramına girmez. Yani herhangi bir davranış ve gelişimin dinî yönü bulunmadıkça, iman, ibadet, günah ve sevap çerçevesine girmedikçe bid'at olarak nitelendirilmez. Peygamber Efendimiz (s.a.v.): *"Her kim bizim şu din işimizin içinde ondan olmayan bir bid'at icat ederse o reddedilmiştir; batıldır."*³⁴ buyurmuştur. Yani herhangi bir davranış ve anlayışın bid'at kavramına dahil olması için dini yönünün bulunması gerekir. Mesela türbelere horoz ve mum adamak, ölünün başında mum yakmak dinin aslında yoktur. Fakat bunları kendilerince bir nevi ibadet ettiklerini düşünüp böylece sevap kazanacaklarını umduklarından dolayı yaptıkları davranışlar bid'attir. Buna karşılık hacca giderken deveye değil de uçağa binmek bid'at olmaz. Çünkü netice itibarıyla bir yere en güvenli şekilde ulaşma usulüdür. Aynı şekilde unu elekten geçirmek, yemekte çatal, kaşık, masa kullanmak, otomobile binmek, bilgisayar kullanmak da bid'at olmaz.³⁵

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadisinde, *"Kim benden sonra terkedilmiş bir sünnetimi diriltirse onunla amel eden herkesin ecri kadar o kimseye sevap verilir, hem de onların sevabından hiçbir şey eksiltilmeden. Kim de Allah'ın (c.c.) ve Resulü'nün (sa.v.) rızasına uygun düşmeyen bir kötü bid'at icat ederse onunla amel eden insanların günahları kadar o kişiye günah yükletilir, hem de onların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeden"*³⁶ buyurmuştur.

Çeşitli astrolojik fallar

34. <http://www.hikem.net> /Olumsuz davranışlar, Bid'at ve hurafe ihdas etmek, B2697, Buhari, Sulh, 5.

35. Diyanet İslam İlmihali, C 2, s. 144.

36. Müslim, "İlim", 6; Tirmizî, "İlim", 16.

1. ÜNİTE

Baykuş

Kırk ayna

Kahve falı

ÖĞRENELİM

Ülkemizde bilinçli veya bilinçsiz olarak ortaya çıkan birçok hurafe ve bidat uygulamaları mevcuttur:

- Türbelere mum adayınca veya mum yakınca ibadet gibi sevap kazanılacağına düşünülmesi
- Ölüden yardım beklentisi
- Nazar boncuğu takınca nazardan korunulacağı
- 13 sayısının uğursuz sayılması
- Araya soğukluk ve küslük girmemesi için elden bıçak alınmaması
- Baykuş, karga, siyah kedi görünce uğursuzluk gelmesi
- Kapı eşliğinde oturunca bereketin kaçması
- Üzerinde elbise dikmenin iftira getirmesi
- Gökkuşağının altından geçince cinsiyet değiştirileceği
- İki bayram arasında düğün yapılırsa evliliğin kısa süreceği
- Önünde "beştaş oyunu" oynanan eve fakirlik gelmesi
- Ayakkabıların ters dönmesi halinde, şeytanın üzerinde namaz kılması
- Soğan kabuğuna basılırsa fakirlik gelmesi
- Biri yolculuğa çıkarken arkasından aynaya su serpilirse kazaya uğramaması
- Bir kişi sabunu başka birine elden verirse sabun acı olduğu için iki kişi arasında düşmanlık girmesi
- Nar taneleri yere düşürülmeden yenilirse cennete girilir düşüncesi
- At nalı asılan yere nazar isabet etmemesi

gibi birçok hurafe ve bidat vardır. Bunların tamamı dinimizce yasaklanmıştır.

ARAŞTIRALIM

Matematikte sadece bir sayı olan “13” bazı insanlar tarafından uğursuz sayılmıştır. Sizce bunun nedeni ne olabilir?

İslam tarihinin değişik dönem ve bölgelerinde eski din ve geleneklerin, yabancı kültürlerin Müslümanları etki altına aldığı, zaman zaman yabancı inanış ve anlayışların Müslüman toplumlarda yaygınlaştığı bir vakiadır. Günümüzde de dinin aslında olmayan birçok yanlış inanış ve hurafenin bilgisiz kimselerce dinin gereği veya sevap vesilesi olarak görüldüğü, bu alanın adeta bir kazanç ve sömürü sektörü oluşturduğu bilinmektedir. Bunu önlemenin yolu, İslâm dininin iyi öğrenilmesi ve öğretilmesidir. Bu olmadığında dinin yerini batıl inançlar, bid’at ve hurafeler kolaylıkla doldurabilecektir.³⁷

Yabancı kültürlerden geçen bidatler

İslam toplumlarında bid’at ve hurafeler, hiçbir zaman dinin aslını tahrif edecek boyuta varmamıştır. Ancak bid’at ve hurafelerin yaygınlaşması; toplum içerisinde fitneye sebep olmasına, sünnetin geri planda kalmasına, bazı sünnetlerin de yanlış uygulanmasına bazı sünnetlerin yok olmasına ve farklı kültürlerle ait çeşitli uygulamaların sanki İslâm’a aitmiş gibi ibadet maksadıyla yapılmasına ve bu sebeple insanların İslâm’dan uzaklaşmasına vb. birçok zarara yol açmıştır. Bid’at ve hurafeler bize sevap yerine farkında olmadan günah getirmektedir. Hatta bazı bid’atler şirke bile götürebilir. Bid’at ve hurafe konusunda çok dikkatli olmamız gerekmektedir.

OKUYALIM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Buna güç yetiremezse dili ile düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin ki bu, imanın en zayıf derecesidir.” buyurmuştur.

(Tirmizi, Fiten, 11.)

37. Diyanet İslam İlmihali, C 2, s.145

1. ÜNİTE

Bir Müslüman yaşamı boyunca Kur'an ve sünnetten ayrılmamalıdır. Toplum tarafından yaygınlaşması kolay olan bid'at ve hurafeleri tanımalı, kötülükten sakınmalı ve sevdiklerini de sakındırarak onları da bilinçlendirmeli, Kur'an ve sünnet öncülüğünde hareket etmelidir. Böylece yanlış uygulamalar yapmaktan kurtulacaktır. Yüce Rabbimiz (c.c.): **"...Onun zemininden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgesi sürekli dir. İşte bu, (kötülüklerden) sakınanların (mutlu) sonudur..."**³⁸ buyurarak kötülüklerden kaçınmamız halinde cennet ile ödüllendirileceğini müjdelemiştir.

Babam derdi ki: Yavrum! Dine hurafe katma;

Türbede mum yakıp da, şirki din diye satma

Yanlarında dururken Kur'an gibi bir liman

Gör ki; şirk denizinde , boğuluyor Müslüman...

CENGİZ NUMANOĞLU

Dilek ağacı

38. Rad suresi 35. ayet.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi dinimizde yasaklanmamıştır?
A) Leş ve kan
B) Domuz eti
C) İçki
D) Koyun, keçi ve sığır eti
- 2) Aşağıdakilerden hangisi helal kazanç sağlamaya bir örnektir?
A) Faiz alıp vermek
B) İşe girmek için araya birini koymak
C) At yarışlarında en çok kazanan ata para yatırmak
D) Baba desteği veya borç ile iş yeri açmak

B. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanın yanına "D", yanlış olanın yanına ise "Y" yazınız.

1. (.....) Kibir, kendini beğenmek, başkalarını küçük görmektir.
2. (.....) Filmlerde bile olduğuna göre hurafe ve bidatler gerçektir ve inanmak gerekir.
3. (.....) Gıybet, başkasının arkasından hoşuna gitmeyecek şeyler söylemektir.
4. (.....) Kumar oynamak, aile hayatını etkileyen kötü bir alışkanlıktır.
5. (.....) Düğün gibi hayatta az yaşanan eğlencelerde insanlar arzu ettiği gibi eğlenebilir. Çünkü eğlence konusunda herhangi bir sınırlandırma yoktur.
6. (.....) Vicdan rahat olduktan sonra haram işlemek günah olmaz.
7. (.....) Günlük hayatta yapılan iyilikler insana sevap kazandıracığı gibi toplum tarafından itibarlı olmayı da sağlayacaktır.

1. ÜNİTE

C. Aşağıdaki boşlukları uygun kelimeler ile doldurun.

(hurafe, isyan , bid'at, dini değerlere aykırı , kibir, sarhoşluk, dedikodu)

Müslüman genç başkasının arkasından konuşarak ..... etmez. Kendini beğenerek yürümez. Müslüman bir gence ..... li davranışlar yakışmaz. İslam dininde olmayan ..... ve ..... lere inanmaz. Ancak Kur'an-ı Kerim ve sünnet yolundan gider. Arkadaşlarını kötülük ve çirkinliklerden alıkoymaya çalışır. Adı ne olursa olsun bilir ki ..... veren her şey haramdır. Müzik dinlerken, televizyon seyredirken içerisinde ..... ve ..... ifadeler geçen şarkıları dinlemez, filmleri seyretmez.

D. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1) Aşağıdaki ayette belirtilen güzel davranışları maddeler halinde yazınız.

"...Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah'ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekat verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Muttakiler ancak onlardır!" (Bakara Suresi 177. Ayet)

2) Günaha girmek, günahını almak, günahı boynuna olmak, helal olsun, hakkını helal et gibi günlük hayata kullanılan deyimlerin hangi anlamda kullanıldığını yazınız ve siz de bu konuda üç tane örnek bulunuz.

3) Günah veya sevap olmayan davranışlar da vardır. Bunlara ne ad verilir? Araştırınız. Üç tane örnek yazınız.

4) Daha çok sevap kazanmak için neler yapabiliriz? 5 madde yazınız.

5) Bidat ve hurafe nedir? İkisinin arasındaki farkı örneklerle açıklayınız.

2. ÜNİTE

TOPLUMUN TEMELİ: AİLE

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

- 1- Anne ve babanızdan “Ailemiz niçin önemlidir?” sorusunu cevaplamalarını isteyin.
- 2- Aileniz içinde kendinizi hangi durumlarda mutlu hissedersiniz?
- 3- Soyağacınızı hazırlamanın aile ile ilgili ne tür faydaları olabilir?
- 4- Sizce çocukların anne-babalarına karşı görevleri nelerdir?

2. ÜNİTE

1. İlk Aile

İslam dinine göre ilk yaratılan insan, aynı zamanda ilk peygamber olan Hz.Adem'dir (a.s.). Dolayısıyla ilk aile yapısını da Hz.Adem (a.s.) ve Hz.Havva (r.a.) ile görmekteyiz. O zaman diyebiliriz ki hepimiz Hz. Adem (a.s.) ile Hz. Havva'nın (r.a.) çocukları, bir diğer açıdan peygamber torunlarıyız.

Zamanla insanlar çoğalmıştır. İnsanların çoğalmasıyla farklı yapıda birçok millet oluşmuştur. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **"Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizi tanımanız için, sizi milletlere, kabilelere böldük. Şüphesiz Allah katında en şerefliiniz, en takva sahibi olanınızdır..."**¹ Ayette, bu farklılıkların kişileri birbirlerinden üstün kılmadığı, Allah (c.c.) katında üstünlüğün takva ile olabileceği açıklanmıştır.

İnsanın sahip olduğu en kıymetli hazinelerinden biri çocuklarıdır.

Milletlerin her birinin kendisine has özellikleri vardır ve bu özellikler hayata renk katan, kültürel zenginliği oluşturan unsurlardandır. Kuran'ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilir: **"Göklerin ve yerin yaratılışı, dillerinizin ve renklerinizin farklı oluşu O'nun ayetlerindedir. Şüphesiz ki bunda bilenler için nice ibretler vardır."**²

Aile yapıları çeşitli etkenlerle zamanla değişmiştir. Kısa bir zaman öncesine kadar geniş aile diye bildiğimiz büyükler, anne, baba ve evli çocukların bir çatı altında yaşadığı aile yapısı çoğunlukta günümüzde çekirdek aile olarak tanımlanan sadece anne baba ve çocuklardan oluşan aileler çoğunlukta.

2. Ailenin Önemi

Aile, anne-baba ve çocuklardan oluşan en küçük toplum birimidir. Bu bakımdan aile toplumun temeli sayılmıştır. İlk toplumlardan günümüze kadar, bütün toplumlarda aile vardır. İnsanları diğer canlılardan ayıran önemli özelliklerden biri, aile düzeni içinde yaşamalarıdır. Anne baba ve çocukların yanında nine, dede, amca, hala, dayı ve teyzeler de ailenin birer parçasıdır.

İslam'da aile kurumu önemli bir müessese olarak görülmüş, ayet ve hadislerle de aile kurmak teşvik edilmiş-

1. Hucurat suresi, 13.ayet.

2. Rum suresi, 22.ayet.

Anne baba sevgisi insana güven verir.

tir. Kur'an'ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilir: “İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi O'nun varlığının belgelerindedir. Bunda düşünen insanlar için dersler vardır.”³ Alimler, İslam hukukunda da evlenmenin dini hükmünü çeşitli durumlara göre farz, sünnet, mübah, mekruh ve haram şeklinde ayırmışlardır.⁴

TEMEL HADİS

“Nikâh benim sünnetimdir ...”

(İbn Mace, Sünen, 1846.)

Peygamberimiz (s.a.v.) yukarıdaki hadisinde sizce neyi ifade etmiştir?

Kur'an evliliğe teşvik etmekle birlikte çeşitli fayda ve hikmetlerine de işaret etmektedir. Eşlerin birbirleri üzerindeki hakları olduğunu belirtirken birbirleriyle iyi geçinmelerini tavsiye eder. Taraflar arasında geçimsizlik olduğunda ise karşılıklı sabır ve hoşgörülü olunmasını öğütler.⁵ Evlilik konusunda en önemli hususlardan biri eşler arasında denklik olmasıdır. Denklik konusunda farklı kriterler bulunmakla birlikte en

önemlisi iman yönünden denkliktir. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kimse size dünür olarak gelirse kızınızı ona nikahlayın. Böyle yapmazsanız, yeryüzünde fitne ve bozgunculuk olacaktır.*” Ey Allah'ın Resûlü! Dediler: “Eğer o kimsede mal ve denklik olarak bir eksiklik olursa ne olacak? Buyurdular ki: Üç kere “*Dinini ve ahlakını beğendiğiniz size gelirse kızınızı onunla mutlaka nikahlayın.*”⁶

Aile, kadın ve erkeğin nikâh birlikteliğiyle evlenmeleri ile kurulur. Aile birlikteliğinin karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü içerisinde devam etmesi gerekmektedir. Yuva kurmadaki amaçlardan en önemlisi de hayırlı evlatlar dolayısıyla iyi nesiller yetiştirmek olmalıdır. Çünkü anne baba öldükten sonra geriye bırakabileceği en hayırlı şeylerden biri de ebeveyninin amel defterine iyilikler yazdırmaya devam eden evlatlar bırakabilmesidir.

Aile kurumu insanın içinde kendini güvende hissettiği en önemli ortamdır. İnsanın aynı zamanda ilk terbiye aldığı ve eğitim gördüğü yer de yine ailesidir. İyi bir aile ortamında yetişmiş bireyler aynı zamanda sağlıklı toplumları meydana getirir.

Nasıl ki binanın güçlü olması için temelini sağlam olması gerekiyorsa toplumun temeli olan ailenin de sağlam olması gerekir. Ailenin sağlıklı olması için de anne ve babanın iyi bir eğitim ve güzel ahlak üzere yetiştirilmesi önemlidir.

ARAŞTIRALIM

Ailede çıkabilecek sorunlar nelerdir ve daha önceden yaşanmış sorunlara tedbir alınsaydı aynı sıkıntılar meydana gelir miydi?

SOY AĞACIMIZI HAZIRLAYALIM

Aile büyüklerimizi ve onların güzel özelliklerini anlatan bir soy ağacı hazırlayalım.

3. Rum suresi, 21. ayet.

4. İslam Ansiklopedisi, Mehmet Akif Aydın, C 2, s. 199.

5. İlmihal, İslam ve Toplum, Diyanet İşleri Başkanlığı, C 2, s. 196.

6. Tirmizi, Nikah, 3.

2. ÜNİTE

3. Ailede Mutluluğun Temelleri

Ailede bireylerin birbirlerine karşı anlayışlı, saygılı, hoşgörülü olmaları beklenmektedir. Aynı zamanda aile içinde herkesin birbirine karşı görevleri vardır. Aile bireyleri, üzerlerine düşen görevleri yerine getirdiğinde daha mutlu ve huzurlu bir ortam meydana gelecektir.

3.1. Sevgi ve Saygı

Aile ortamının olmazsa olmazları arasında karşılıklı sevgi ve saygı gelir. Bireyler bunlara dikkat ettikleri zaman toplumlar sağlıklı ve barış içinde hayatlarını devam ettirirler.

Anne ve baba, çocuğu doğduğu andan itibaren onu sevgi ile büyütürler. Çocuğunun her türlü sıkıntlarına ve başına gelebilecek tüm olumsuzluklara karşı ailesi kalkan vazifesi görür. Çocukları için her türlü fedakârlığa katlanırlar. Aynı şekilde çocuklar da ebeveynlerine karşı saygıda kusur etmemelidirler. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Küçüklerine merhamet etmeyen, büyüklerine saygı göstermeyen ve iyilik emredip kötülükten men etmeyen bizden değildir.”*⁷

Ailede birbirimize karşı sevgimiz Allah (c.c.) rızası için olmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız.”*⁸ Büyüklerimizin tavsiyelerini dinlemeli, onların tecrübelerinden faydalanmalıyız. Aile bireyleri arasında kıskançlık vb.kötü davranışlardan kaçınmalıyız. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu konuda; *“Bir genç sırf yaşı sebebiyle bir ihtiyara saygı gösterirse Allah ona yaşlılığında kendisine saygı gösterecek insanlar var eder.”*⁹ buyurmuştur.

Bu durum Kur’an’da şöyle ifade edilir: **“...Onlar birbirlerine karşı şefkatli, merhametli ve alçak gönüllüdürler...”**¹⁰

7. Tirmizi, Birr, 15.

8. Tirmizi, Et’ime, 45.

9. Tirmizi, Birr, 75.

10. Maide suresi, 54. ayet.

Aile içinde sevgi ve saygı olmazsa olmaz bir unsurdur.

OKUYALIM

Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile sütten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: Rabbim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben müslümanlardanım.

Ahkaf Suresi, 15. ayet.

OKUMA METNİ

DERVİŞ KAŞIKLARI

Bir gün ermişlerden birine: "Sevginin sadece sözünü edenlerle onu yaşayanlar arasında ne fark vardır?" diye sormuşlar.

"Bakın göstereyim." demiş ermiş. Önce "Sevgiyi dilden gönüle indirememiş olanları çağırarak" onlara bir sofraya hazırlamış. Hepsi oturmuşlar yerlerine. Derken tabaklar içinde sıcak çorbalar gelmiş ve arkasından da derviş kaşıkları denilen bir metre boyunda kaşıklar. Ermiş "Bu kaşıkların ucundan tutup öyle yiyeceksiniz" diye bir de şart koymuş. "Peki" demişler ve içmeye teşebbüs etmişler. Fakat o da ne? Kaşıklar uzun geldiğinden bir türlü döküp saçmadan götüremiyorlar ağızlarına. En sonunda bakmışlar beceremiyorlar, öylece aç kalmışlar sofradan.

Bunun üzerine "Şimdi" demiş ermiş, "Sevgiyi gerçekten bilenleri çağırılım yemeğe." Yüzleri aydınlık, gözleri sevgi ile gülümseyen ışıklı insanlar gelmiş oturmuş sofraya bu defa. "Buyurun" deyince, her biri uzun boylu kaşığını çorbaya daldırıp, sonra karşısındakine uzatarak içirmiş. Böylece her biri diğerini doyunmuş ve şükrederek kalmışlar sofradan.

"İşte" demiş ermiş, "Kim ki gerçek sofrasında yalnız kendini görür ve doymayı düşünürse o aç kalacaktır ve kim karşısındakini düşünür de doyurursa o da doyurulacaktır şüphesiz. Şunu da unutmayın, gerçek sevgi pazarında alan değil, veren kazançlıdır daima."

<http://guncelkalemim.wordpress.com/kategori/hikayelerim>

3.2. Sağlıklı İletişim ve Empati

EMPATİ

Nasrettin Hoca bir gün eşeğinden düşer ve acıyla kıvrılır. Başına toplananlar "Hemen bir doktor çağırın!" diye bağırdıkları sırada, Hoca "Bana doktor değil eşekten düşmüş birini bulun!" diye bağırdı.

İletişim, kişilerin duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmasına denir. Bir ailede kişiler, birbirlerine duygularını aktarabildikleri ölçüde iletişimlerini kuvvetli olur. Birlikte paylaşımda bulunan ve sohbet etmek için vakit ayırabilen aileler daha sağlıklı ve başarılı olurlar.

Empati ise kişinin kendisini karşıdakinin yerine koyabilmesine denir. Aile bireyleri birbirlerini dinlerken empati kurabilmelidir. Aksi takdirde bireyler kendilerinin önemsenmediğini düşünecek ve zamanla aralarındaki ilişki bozulacaktır.

İnsanlar birbirlerini iyi dinlemedikleri zaman yanlış anlamalara sebep olabilirler. Bu yüzden karşımızdakilerin ne dediğini iyice anlamalı, düşünmeli ve buna göre davranış ve tutum belirlemeliyiz.

Her konuda bize örnek olan sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) davranışları, insanlarla ilişkileri ve Allah'a (c.c.) karşı görevlerini yapmadaki tutumu en mükemmel ölçüdeydi. İnsanlara güzel ahlakı, iyiliği, güzelliği sa-

2. ÜNİTE

dece söylemiyor, yaşayarak hayata geçiriyordu. Kur'an'ın tavsiyelerini uyguluyor, yasaklanan davranışlardan sakınıyordu. Çünkü "Peygamberimiz'in ahlakı 'Kur'an ahlakı'ydı."¹¹ Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Allah merhametli olanlara rahmetle muamele eder. Öyleyse sizler yeryüzündekilere karşı merhametli olun ki semada bulunanlar da size rahmet etsinler..."¹² Bir başka hadisinde de "İnsanlara merhamet etmeyene Allah, rahmetle muamele etmez."¹³ demiştir.

EMPATİ ZAMANI

Kendimizi anne babamızın yerine koyalım. Kendi davranışlarımızı nasıl değerlendireceğimizi düşünelim.

OYUN SAATİ DÜZENLEYELİM

Aile içi iletişimi geliştirmek için bir hafta boyunca oyun saati veya kitap okuma saatini biz düzenleyelim. Hangi oyunları ailemizle oynayabiliriz? Hangi kitapları birlikte okuyabiliriz?

3.3. Karşılıklı Güven ve Sadakat

Sözlükte sadakat; dostluk, bağlılık, güven duyma, vefalı olma, sözünde durma, doğruyu söyleme anlamlarına gelir. Eşler arasında ise, mutluluğun temel esaslarını oluşturmada güven ve sadakatin önemi oldukça fazladır. Güven ve sadakat, aile fertlerinin birbirine samimi, dürüst ve doğru bir şekilde davranmaları ile oluşur. Müslümanın en önemli özelliklerinden biri olan doğrulukla ilgili Kuran-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: "Allah şöyle buyuracaktır: Bu, doğrulara, doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur."¹⁴

İnsanın sadık bir eşinin olması onun en büyük zenginliğidir.

Rabbimizin (c.c.) güzel isimlerinden biri de "es-Sâdık"tır. En doğru olan O'dur. Biz de Yaratıcımızın kulları olarak bu isme yakışır tavırlar sergilemeliyiz. Bu bağlamda aile bireyleri birbirlerine karşı ne olursa olsun doğruyu söylemeli, özellikle eşler, birbirlerine güvenmelidirler. "el- Emin" lakabıyla bize örnek olan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de "Müslüman, insanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir."¹⁵ buyurarak güvenmenin önemini vurgulamıştır. Yüce Rabbimiz (c.c.) bu konuda: "Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri

11. Müslim, Müsâfirîn 139.

12. Tirmizî, Birr 16; Ebû Dâvûd, Edeb 66.

13. Buhârî, Tevhid 2, Edeb 27; Müslim, Fedâil 66; Tirmizî, Birr 16.

14. Maide Suresi, 119. ayet.

15. Buhârî, İman, 4.

niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir nefretle karşılanır.”¹⁶ buyurmuştur.

3.4. Şiddetten Kaçınma

Bir kimsenin diğerine fiziksel ya da psikolojik her türlü zarar vermesine şiddet denir. Dinimiz şiddetin her şeklini yasaklamıştır. Kişi öncelikle kendisiyle, sonrasında ise başkalarıyla uyum içinde yaşadığı vakit şiddetten kaçınmış olur. Kur’an şiddetten kaçınıp iyi bir insan olanlar ile ilgili **“Andolsun Zikir’den sonra Zebur’da da: “Yeryüzüne iyi kullarım miras olacaktır” diye yazmıştık.”**¹⁷, **“İyiler kesinkes cennettir.”**¹⁸ buyurmuştur.

ARAŞTIRALIM

Dolmuşta, otobüste, sırada bekleyen insanların kavga etmelerinin sebepleri nelerdir?

Aile bireylerinin mutlu bir yaşam sürmeleri her zaman istenen bir şey olmakla birlikte kimi zaman uyumsuzluk ya da tahammülsüzlük söz konusu olabilmektedir. Durum ne olursa olsun şiddete başvurmak yanlış bir davranıştır. Bunun yerine sorunun nedeni ve çözüm yolları hakkında konuşmak daha doğru olacaktır.

Ailelerimizde şiddetin yerine sevgi ve şefkati büyütmeliyiz. Öfkeyi yenmeye ve nefreti kaldırmaya çalışarak şiddetten uzak durmalıyız. Çünkü aile içi şiddet ve geçimsizliklerin önemli sebeplerinden biri de nefret ve öfkedir. Yüce Allah (c.c.): **“Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmazsanız, bilin ki sizin hoşlanmadığınız bir şeye Allah çok hayır koymuş olabilir. Onlarla iyi geçinin, eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki siz, bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.”**¹⁹ ayetiyle ve Sevgili Peygamberimiz de (s.a.v.): **“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli ahlakî bakımdan en güzel olan ve ailesine şefkat ve mülâyemetle davranandır.”**²⁰ sözleriyle aile içinde karşılıklı anlayışı ve iyi geçinmeyi tavsiye etmiştir.

Ailede iletişimin ve ilişkilerin güçlü olabilmesi için aile bireylerinin birbirlerine güzel ve tatlı söz söylemesi, sonra da elden geldiğince iyi ve nâzik davranması gerekir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.): **“Zulümden sakının! Çünkü zulüm kıyamet gününde karanlıklar olacaktır. Cimrilikten de sakının! Çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, onları birbirlerinin kanlarını dökmeye, haramlarını helâl saymaya sevk etmiştir.”**²¹ buyurarak bu davranışı iyice benimsetmek isteyen Peygamber Efendimiz (s.a.v.), aile bireylerine en iyi davranan kimsenin kendisi olduğunu da belirtmiştir.²²

Anne ve baba, çocuğunun yanında tartışmamaya özen göstermelidir. Çünkü çocuklar anne babasını model aldığından büyüdüğünde aynı davranışı sergileme olasılığı yüksektir.

16 Saf suresi, 2-3. ayetler.

17. Enbiya suresi, 105. ayet.

18. Mutaffifin suresi, 22. ayet.

19 Nisa suresi, 19. ayet.

20 Tirmizî, İman, 6.

21. Müslim, Birr ve Sıla, 56.

22. Tirmizî, Menâkıb 63; İbni Mâce, Nikâh 50.

2. ÜNİTE

DÜŞÜNELİM

Şiddetten kaçınmak için sizce neler yapılabilir?

UYARALIM

Aile bireylerimiz şiddet içeren film seyrediyorlarsa onları mutlaka uyaralım.

4. Aile Bireylerinin Görevleri

Aileyi oluşturan kişilerin yerine getirmesi gereken davranışlar vardır. Bunlar; eşlerin birbirlerine karşı görevleri, anne babanın çocuklarına; çocukların anne babalarına karşı görevleri şeklinde sıralanabilir.

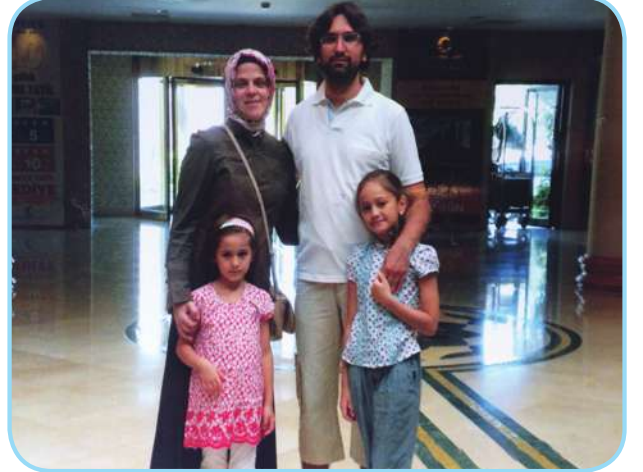
4.1. Eşlerin Birbirlerine Karşı Görevleri

Eşlerin birbirlerine karşı birçok görevi vardır. Bunların başında namus ve iffetlerini korumak, kanaat etmek, sevgi ve saygıda cömert davranmak gibi unsurlar yer alır. Eşler birbirlerinin farklılıklarını zenginlik olarak gördükleri, birbirlerinin kusurlarını görmezden geldikleri vakit daha huzurlu yaşayacaklardır.

Eşler aile içindeki sırları korumaya özen göstermeli, bunu aile dışında paylaşıp dedikoduya vesile olmamalıdır. Ufak problemleri büyütmemeli, yanlarında yaşayan büyükleri varsa onlara saygı konusunda da titiz davranmalıdırlar.

Eşler birbirlerine karşı kaba davranışlardan kaçınmalı, birbirlerine şefkat ve muhabbetle muamele etmelidir. Gerekğinde ev işlerinde birbirlerine yardımcı olmalıdır. Peygamberimiz (s.a.v) bu konuda , *“Ey ümmetim! Kadınlara hayırla muamele etmenizi tavsiye ederim...”*²³ buyurmuşlardır.

Eşler çocuklarının yetişmesinde yardım ve dayanışma halinde olmalıdırlar. *“Hayat müşterektir.”* sözünden yola çıkarak eşler ev işleri, çocuğun bakımı, eğitimi gibi konularda birbirlerine yardımcı olmalıdırlar. Bu konuda en büyük örneğimiz Peygamber Efendimiz'dir (s.a.v.). Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Müminlerin iman bakımından en kusursuzu, ahlakı en güzel olanıdır. Ahlakı en güzel olanınız da, kadınlarına en güzel davrananınızdır.”*²⁴

Aile bireyleri görevlerini yerine getirdiği vakit ailede huzur hakim olur.

23. Riyâzu's Sâlihîn, I, 319.

24. Ebu Davud, Sünnet,15; Tirmizî, Radâ,11.

YAZALIM

Hiz. AiŖe'nin (r.a.) Dilinden Peygamberimiz (s.a.v.);

"Peygamberimiz (s.a.v.), evine girdiği zaman herhangi bir fevkaladelik göstermeden, insanlardan herhangi biri gibi tevazu ile davranırdı. Kendi elbisesinin skğ ile meŖgul olur, koyunları eliyle saçar, ailelerine ev iŖlerinde gerekli olan kısımlarda yardımcı olurdu. arŖıya pazara gider, bizzat alıŖveriŖ yapar ve yükünü kendisi taŖırdı. Sahabe 'müsaade buyurunuz da biz taŖıyalım' derlerse de ' herkes kendi yükünü kendi taŖısın' buyururdu."

(Tirmizi, Ŗemail,57)

Yukarıdaki hadisi örnek alan bir Müslümanın tutum ve davranıŖlarının nasıl olması gerektiğini defterinize yazınız.

4.2. Anne Babanın ocuklarına KarŖı Görevleri

Anne-baba olmak sorumluluk gerektiren bir Ŗeydir ve onların üzerine büyük görevler dŖmektedir. ocuğuna ncelikli olarak güzel bir isim koyma ile baŖlamalıdır. Çocuğunun terbiyesi, giyimi-kuŖamı, beslenmesi, ihtiyaçlarını karŖılanması hep ailenin görevidir.

Anne-babanın en büyük sorumluluğu çocuğu güzel bir terbiye ile yetiŖtirmektir. Çünkü ilk eğitim ailede baŖlar ve çocuğun karakteri ilk bu ortamda Ŗekillenir. Çocukların ğrenim hayatlarının devamını sağlamak, çocukları arasında ayırım gözetmemek de ailenin görevleri arasındadır. Çoğu zaman kız çocukları, dolayısıyla da kadınlar hem aile içinde hem de toplumda ikinci plana atılmıŖtır. Oysa ki sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) " kız çocuğunu terbiye edip evlendiren ve onlara iyilikte bulunan, Cennete gider."²⁵ buyurarak kız çocuklarına verdiği değeri göstermek istemiŖtir.

Aileler çocuklarını eğitirken unutmamaları gereken en önemli Ŗey ise anne babanın çocuklarına karŖı iyi örnek olmalarının gerektiğidir.

Çünkü ocuklar ebeveynlerini model almaktadırlar. Çocukların namaz ibadetine alıŖıp bunu sürdürmeleri buna örnektir. Kuran-ı Kerim'de "Ailene namaz kılmalarını emret, kendin de namaz kılmaya sabırla devam et..."²⁶ ayeti ile bu konunun önemini bildirmiŖtir.

"Hiç bir baba çocuğuna güzel ah-laktan daha değerli bir miras bırakamaz." Hadis-i Ŗerif (Tirmizi, Birr, 33.)

25. Ebu Davud, Edeb, 120-121..

26. Ta-ha Suresi, 132.ayet.

2. ÜNİTE

Çocuklar girdiği ortamlarda ailesinden aldığı terbiyeyi yansıtacaktır. Bu nedenle ebeveynler çocuklarının dini ve ahlaki eğitimi konusunda titiz davranmalı ve onların güzel ahlaklı bireyler olması için çalışmalıdırlar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) , bunu *“Hiçbir baba çocuğuna güzel ahlaktan daha değerli bir miras bırakmaz.”*²⁷ sözü ile ifade etmiştir.

OKUYALIM

“Ant olsun biz Lokman’a: Allah’a şükret! diyerek hikmet verdik. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur. Nankörlük eden de bilsin ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, her türlü övgüye lâyıktır. Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah’a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti. Biz insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır. Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm. (Lokman, öğütlerine devamla şöyle demişti:) Yavrucuğum! Yaptığın iş (iyilik veya kötülük), bir hardal tanesi ağırlığında bile olsa ve bu, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa, yine de Allah onu (senin karşına) getirir. Doğrusu Allah, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır. Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir. Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde tabii ol, sesini alçalt. Unutma ki seslerin en çirkini merkeplerin sesidir. “

Lokman suresi, 12-19. ayetler.

4.3. Çocukların Anne-Babalarına Karşı Görevleri

Anne-baba çocuğun yetişmesinde büyük fedakârlıklar gösterir. Bununla birlikte çocuk da anne ve babasına karşı itaatkâr ve saygılı davranmalıdır. Onları kıracak, üzecek davranışlardan kaçınmalıdır. Allah (c.c.), anne babamıza karşı “öf” bile demeyi yasaklamıştır. Bu durum Kuran-ı Kerim’de şu şekilde belirtilmektedir: **“Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti.**

27. Tirmizi, Birr,33.

“Allah’ın rızası, anne ve babanın rızasındadır.”
Hadis-i Şerif (Tirmizi, Birr, 3)

Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine “öf” bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle.”²⁸

Peygamberimiz (s.a.v.) de bu konuda şöyle buyurmuştur: “Allah’ın rızası, anne ve babanın rızasındadır. Allah’ın gazabı anne ve babanın gazabındadır.”²⁹

4.4. Çocukların Birbirlerine Karşı Görevleri

Anne-babalar çocuklarını yetiştirirken onları ayırt etmemeli, birini diğerine kıyaslamamalıdır. Hepsinin farklı kabiliyetleri, özellikleri olduğunu, her birininin ayrı bir birey olduğunu unutmamalıdır.

Büyük çocuklar küçüklerine karşı sevgi ile muamele etmeli, küçükler de büyüklerine saygıda kusur etmemeli, bir hataları olduğu vakit özür dilemeyi ihmal etmemelidirler.

Kardeşler arasında farklı düşünceler olsa bile bunu kavga ederek değil konuşarak, anlaşarak, birbirlerinin düşüncelerine saygı göstererek çözüm yoluna gitmelidirler. Aile içerisinde; özellikle kardeşler arasında kavgaya yer verilmemelidir. Bazen yıllar sonra doğan küçük kardeşe karşı kıskançlık duygusu ve kabullenmeme gibi durumlarla karşılaşılabilir. Bu sıkıntıların giderilebilmesi için başta anne baba olmak üzere kardeşlere büyük görev düşmektedir. Özellikle büyük kardeşlerin küçük kardeşlerine örnek olması gerekmektedir. Yalan söyleme, hırsızlık yapma, başkasının malına ve canına zarar verme, hakaret etme vb. olumsuz davranışlardan uzak durması, kardeşlerini de kötülükten alıkoyacak aynı zamanda sevap kazanmasını sağlayacaktır.

Yüce Rabbimiz’in (c.c.) buyurduğu gibi: “... İyilik ve (Allah’ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın...”³⁰, “İşte Allah’ın, iman eden ve iyi işler yapan kullarına müjdelediği nimet budur. De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum. Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz. Şüphesiz Allah bağışlayan, şükürün karşılığını verir.”³¹ ayetleri ailenin tüm fertleri için rehber olmalıdır. Bu şekildeki davranış aile içindeki sevgi bağlarının daha sağlam olmasını sağlayacaktır.

28. İsrâ Suresi, 23. ayet.

29. Tirmizî, Birr, 3.

30. Maide suresi, 2. ayet.

31. Şura suresi, 23. ayet.

Kardeşimiz en iyi arkadaşımızdır.

UNUTMAYALIM

Sevdiğimiz arkadaşlarımızı kaybetmek için göstermiş olduğumuz sabrı ve çabayı kardeşlerimiz için de göstermemiz gerekmektedir.

2. ÜNİTE

4.5. Diğer Aile Büyüklerine Karşı Görevler

Aile büyüklerimiz arasında anne baba, kardeşler dışında anneanne, babaanne, dede, teyze, amca, dayı, hala gibi büyükler de yer alır ve bizim onlara da karşı sorumluluklarımız vardır. Akrabalarımızı koruyup gözetmeli, onları sık sık ziyaret etmeli, yardıma ihtiyaçları olduklarında onların yardımlarına koşmalıyız.

BULALIM

Anne baba ve kardeşler dışında kalan yakın akrabalarımız için neler yapabiliriz?

Kuran-ı Kerim bu konuda şöyle buyurmuştur: **“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın (meydana getirip) yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde bir gözetleyicidir.”** ³²

Peygamberimiz (s.a.v.) ise şöyle buyurmuştur: *“Rızkının çoğalmasını, ömrünün uzamasını isteyen kimse, akrabasını kollayıp gözetsin.”*³³ Dinimiz bunu sıla-i rahim kavramı ile açıklamıştır.

Akrabalarımızı koruyup gözetmeli, onları ziyaret etmeliyiz.

32. Nisa Suresi,1.ayet.

33. Buhârî, Edeb 12.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1- Anne-babanın çocuğuna karşı görevleri açısından aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Çocuğuna iyi bir terbiye vermek
- B) Güzel bir isim koymak
- C) Çocukları arasında ayırım yapmak
- D) Çocuğuna güzel örnek olmak

2- Aşağıdakilerden hangisi aile içinde sevgiyi arttıran unsurlardandır?

- A) Aile içindeki sırları dışardakilerle paylaşmak
- B) Aile arasında sağlıklı iletişim ve empati kurmak
- C) Sıkıntılarımızı ailemizle paylaşmamak
- D) Yardıma ihtiyacı olduğunda kardeşimizi geri çevirmek

3-“Rızkının çoğalmasını, ömrünün uzamasını isteyen kimse, akrabasını kollayıp gözetsin.” hadisi aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

- A) Akrabalarımızla iletişimin önemi
- B) Anne-baba hakkının önemi
- C) Ailenin toplumdaki önemi
- D) Çocuklara verilecek ahlaki eğitimin önemi

B. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanın yanına “D”, yanlış olanın yanına ise “Y” yazınız.

(...) Anne-babalar, çocuklarını yetiştirirken onları birbirlerine kıyaslama yapmalıdırlar.

(...) Aile kurumu insanın içerisinde kendini güvende hissettiği en önemli ortamdır

(...) Hediyeleşmek, sevgiyi arttıran bir unsur değildir.

2. ÜNİTE

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerden uygun olanları ile doldurunuz.

(sevap, Hz. Adem (r.a.), tartışmamaya, Hz. Havva (r.a.), empati)

1. Anne ve baba çocuğunun yanında.....özen göstermelidir.
2. İlk aile .....ve .....tarafından kurulmuştur.
3. Kişinin kendisini karşıdakinin yerine koyabilmesine..... denir.
4. Kardeşlerin kötü davranışlardan uzak durması onlara ..... kazandıracaktır.

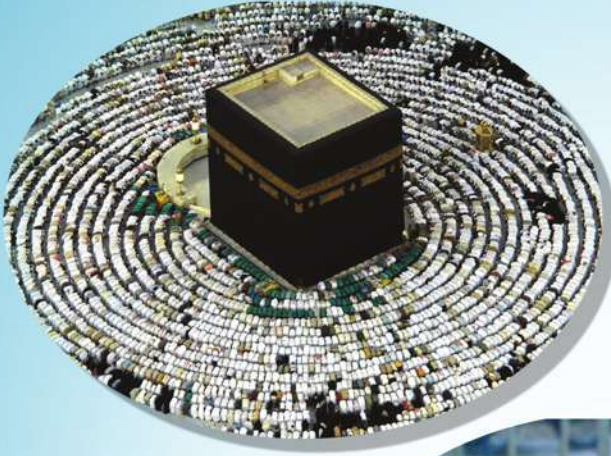
D. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

- 1- Aile kurmak neden önemlidir? Açıklayınız.
- 2- Ailede mutlu olmanın yolları nelerdir? Sıralayınız.
- 3- Unutamadığınız aile hatıralarından 3 tanesini yazınız.

3.ÜNİTE

HAC, UMRE VE KURBAN

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Kâbe, umre, tavaf ve kurban kavramlarının anlamlarını sözlükten bulunuz.
2. Hac'da ziyaret edilen yerlerle ilgili resimler bularak bir albüm oluşturunuz.
3. Paylaşmak ve yardımlaşmak insanlar için neden gereksinimdir? Araştırınız.

3. ÜNİTE

1. Hac Nedir ve Niçin Yapılır?

TEMEL AYET

Şüphesiz insanlar için kurulan ilk ibadet evi elbette Mekke'de alemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir. Onda apaçık deliller Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse güven içinde olur. Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim bunu inkar ederse şüphesiz Allah hiç kimseye muhtaç değildir.

(Al-i İmran suresi, 96-97. ayetler)

1. Hac ibadetinin yapıldığı kutsal mekânlarla ilgili daha önce herhangi bir film veya belgesel izlediniz mi? İzlediyseniz düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Sizce her yıl dünyanın pek çok farklı ülkesinden farklı milletleri bir araya getiren hac ibadetinin temel hedefi ne olabilir?

Hac ibadeti İslam'ın beş temel esasından biridir. Dini terim olarak ise hac, belirli bir zaman diliminde (Zil-hicce ayının ilk 10 günü) Kâbe'yi ve etrafındaki kutsal yerleri usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve buralarda yapılması gereken dini görevleri yerine getirmektir. Allah (c.c.) hac ibadetini hicretin 9. yılında Al-i İmran suresinin 97. ayetiyle farz kılmıştır.¹ Bu nedenle imkânı olan ve şartlarını taşıyan her Müslüman bu görevi ömründe en az bir kere yerine getirmekle sorumludur.

İbadetler öz ve amacı itibarıyla kulun yaradana itaatinin bir göstergesi ve O'nun üstün kudreti karşısında aczini itiraf etmesidir. İnsanın, kendini kuşatan sonsuz zaman diliminde, uçsuz bucaksız varlıklar âleminde konumunu bilip ona göre tavır almasıdır. Neticede ibadetler bireyin mutluluğuna, bireyin kendisini tanımasına, kendisi ve toplumla barışık yaşamasına, bunun devamında da toplumsal huzur ve barışın kurulmasına hizmet eder. Hac ibadeti esnasında kişi, İslam'a gönül vermiş olmanın mutluluğunu ve hazzını daha yakından idrak eder, yeryüzündeki bütün Müslümanlarla birlikteliğin ve kardeşliğin ortak şuuruna erer.

Hac ibadetinin merkezi, namazlarda kıblegâhımız olan Kâbe'dir. Kâbe yeryüzünde Allah'a (c.c.) ibadet için yapılan ilk binadır. Allah'ın (c.c.) emri ile Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail (a.s.) tarafından Mekke'de yapılmıştır. İnşaat tamamlandıktan sonra Cebrail (a.s.) tavafın ve haccın nasıl yapılacağını fiilen göstermiş, Hz. İsmail de (a.s.) bunu Mekke halkına öğretmiştir. Hz. İbrahim'den (a.s.) sonra müşrikler tarafından haccın zamanı ve eda edilişi üzerinde yapılan tahrif ve değişiklikler Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Veda haccındaki uygulaması ile tekrar asli haline dönmüştür.

1. İlmihal, C I, s.514.

2. Hac Kimlere Farzdır?

Hac hem mal hem de bedenle yapılan bir ibadet olduğundan, kişinin bu ibadetle yükümlü olması için belli şartlar vardır. Hac hem madden hem de bedenen bazı şartları taşıyan Müslümanlar üzerine farz olur.

Bir kimsenin üzerine haccın farz olması için şu şartları taşıması gerekir:

1. Müslüman olması

2. Ergenlik çağında ve akıl sağlığının yerinde olması

3. Hür olması

4. Sağlığının hac yapmaya elverişli olması

5. Gerekli maddi güce sahip olması: Bunun anlamı İslam dini açısından zengin olmaktır. Bunun yanı sıra içinde ayrıca kişinin hac süresince ailesinin temel giderlerini karşılayabilme gücünün olması da yer alır.

6. Hacca gidilecek yolların güvenli olması: Hac esnasında bulaşıcı hastalık, terör gibi güvenliği tehdit edecek herhangi bir durum bulunmamalıdır.

Hac ibadeti, Kurban Bayramı'nın arife günü ile bayramın ilk üç günü içinde yerine getirilir. Bu süre içinde yapılamayan hac ibadeti için ertesi yıl beklenmek zorundadır.

RÖPORTAJ YAPALIM

Çevrenizde hacca gitmiş olan birine aşağıdaki soruları sorup cevaplarını not ediniz.

1. Hacca kaç yaşında gittiniz?

2. Hacca gitmeden önce ne gibi hazırlıklar yaptınız?

3. Kâbe'yi ilk gördüğünüzde neler hissettiniz?

4. Hac ibadetini yerine getirirken neler yaptınız?

5. Farklı ülkelerden hac yapmak için gelen Müslümanlarla tanışma imkânınız oldu mu?

6. Hacdan döneceğiniz an neler hissettiniz?

7. Hac ibadetini yerine getirdikten sonra davranışlarınızda ne gibi değişiklikler oldu?

8. Hac ibadetini yapmak isteyenlere bir öneriniz olur mu?

3. ÜNİTE

3. Hac ile İlgili Kavramlar

İhram: İhram sözlükte 'haram etmek, kendini mahrum bırakmak' anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı ise hac veya umre yapmaya niyet eden kişinin, normal zamanlarda helal olan bazı fiil ve davranışları belirli bir süre boyunca (yani hac veya umrenin gereklerini tamamlayıncaya kadar) kendine yasaklamasıdır. Normal zamanlarda kendisine helal olan bazı fiiller ihrama giren kişi için yasak hale gelir. Örneğin ihramlı olan kimse traş olamaz, tırnak kesemez, dikişli elbise giyemez.

ARAŞTIRALIM

İhram, hac veya umre yapmaya niyet eden kişinin, normal zamanlarda helal olan bazı fiil ve davranışları belirli bir süre boyunca (yani hac veya umrenin gereklerini tamamlayıncaya kadar) kendine yasaklamasıdır. İhramlı bir kimse için yasak olan davranışlar nelerdir?

Hac ibadeti niyet ettikten sonra ihrama girilerek başlar. Hacılar ihrama girdiklerinde ihram elbisesi adı verilen özel bir giysi giyerler. İhram elbisesi en son 'Mikat yerleri' adı verilen bölgelerden geçmeden giyilmiş olmalıdır. İhram elbisesi erkekler için iki parçalı bir elbise; hanımlar için ise örtünmeye uygun bir elbisedir.

İhrama girmek haccın farzlarından biridir. Kişi ihrama girmeden önce hac veya umre yapmaya karar vererek niyet eder. Bu esnada ibadete başlama anını temsilen belirli sözler söylenir. İşte bu sözlere de telbiye denir. Telbiye namazdaki iftitah tekbiri gibi ibadete başlama sözleridir.

TELBİYE DUASI

Lebbeyk Allahümme lebbeyk. Lebbeyke la şerike leke lebbeyk. İnnel hamde ve'n-ni'mete leke ve'l mülk, la şerike lek.

Anlamı: Davetine sözüm ve özümle geldim Allah'ım (c.c.), emrin başüstüne. Hamd senin, nimet senin, mülk de senin. Yoktur senin ortağın.

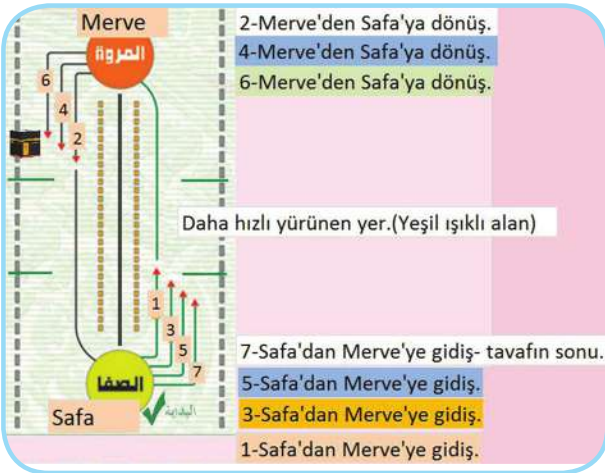

Tavaf: Tavaf 'bir şeyin etrafında dolaşmak, dönmek' gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise tavaf, Hacerülesved'in bulunduğu köşeden veya hizasından başlayıp, Kâbe'nin etrafında yedi defa dönmektir. Her bir dönüşe ise şavt denir.

BİLGİ KUTUSU

Üç çeşit tavaf vardır:

- Kudüm Tavafı:** Mekke'ye yeni girenlerin yaptıkları tavaftır. Bu tavafi yapmak sünnettir.
- Ziyaret Tavafı:** Haccın farzı olan tavaftır. Bayramın ilk üç gününden birinde yapılabilir. Bu tavaf olmadan hac tamamlanmış olmaz. Bu tavafin bayramın ilk günü yapılması daha faziletlidir.
- Veda Tavafı:** Haccdan sonra ülkelerine dönecek hacıların Mekke'den ayrılmadan veda tavafi yapmaları vacibdir. Âfâkiler için haccın son görevidir. Mikat sınırları içinde Mekke ve harem bölgesinde oturanlar ile yalnız umre yapmış olanlara vacip değildir.)

Sa'y: Sözlükte koşmak, çaba göstermek gibi anlamlara gelir. Hac ve umre ile ilgili bir terim olarak ise sa'y, Kâbe'nin doğu tarafında bulunan Safa ve Merve adlı iki tepe arasında Safa'dan başlanıp Merve'de tamamlanmak üzere yedi defa gidip gelmek demektir. Safa'dan Merve'ye gidiş bir şavttir. Sa'y, hanefi mezhebine göre hac ve umrenin vaciplerinden; Şafi, Maliki ve Hanbeli mezhebine göre ise haccın farzlarındandır.

Vakfe: Bir yerde bir süre durmak veya beklemek demektir. Farz olan vakfenin yeri Arafat bölgesidir. Farz olan vakfenin zamanı ise arife günü (Zilhicce ayının 9.

günü) güneşin tepe meridyeni üzerine geliş vaktinden, bayramın ilk günü tan yerinin ağarmaya başladığı zamana kadar geçen süredir. Hac ibadeti için Arafat vakfesi önem ve titizlik gerektiren bir görevdir. Çünkü süresi içinde Arafatta bulunamayanların hac ibadeti geçerli olmaz. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) 'Hac , Arafattan ibaretir.'² sözü arafat vakfesinin önemini belirtmenin yanı sıra bu vakfeyi kaçırmamak için titizlik gösterilmesi gerektiğini de anlatmaktadır.

2. Tirmizi, Tefsir, 3.

3. ÜNİTE

Arafat Tepesi

Kurban: Sözlükte yaklaşmak, yakınlaşmak gibi anlamlara gelir. Dini terim olarak ise Allah'a (c.c.) yakınlaşmak ve onun rızasını kazanmak amacıyla belirli nitelikleri taşıyan bir hayvanı ibadet amacıyla belirli bir vakitte kesmek demektir. Kurban kesmenin vakti Kurban Bayramı'nın ilk üç günüdür.

Zemzem: Kâbe'deki Hacerülesved'in bulunduğu köşenin karşısındaki kuyudan çıkan mübarek suyun adıdır. Hz. İbrahim'in (a.s.) hanımı, Hz. İsmail'in (a.s.) annesi olan Hz. Hacer (r.a.), bebeği İsmail için su aramak üzere Safa ve Merve tepeleri arasında gidip gelirken Zemzem kuyusunun bulunduğu yerde, Cebrail'i (a.s.) gördü. Ve Hz. Hacer'e (r.a.) buradaki suyu çıkarması için yol gösterdi. Hz. Hacer (r.a.) yerden berrak bir suyun fışkırdığını görünce boşa gitmesin diye hemen suyun etrafını çevirip havuz haline getirdi. Böylelikle Hz. İbrahim'in (a.s.), eşi Hz. Hâcer (r.a.) ve oğlu Hz. İsmail'i (a.s.) Mekke'ye getirmesinden sonra bulunan Zemzem kuyusu şehirdeki en önemli su kaynağı olma özelliğini günümüze kadar sürdürmüştür. Daha sonraki zamanda Cürhümlüler'in Mekke'yi terk ederken kapattıkları Zemzem kuyusu, zaman içinde tamamen kaybolmuş, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dedesi Abdülmuttalib zamanında ise gördüğü bir rüya üzerine Abdülmuttalib tarafından yeniden bulunup halkın hizmetine sunulmuştur.

Hacerülesved: Arapça kökenli bu kelimenin anlamı siyah taş demektir. Ancak bu taşı diğer taşlardan ayıran Kâbe'nin doğu köşesinde bir buçuk metre kadar yükseklikte bulunan ve cennet yakutlarından biri olduğu rivayet edilen bir taş olmasıdır. Hz. İbrahim (a.s.), oğlu Hz. İsmail (a.s.) ile birlikte Kâbe'yi inşa ederken

BİLGİ KUTUSU

Hac ibadetinin 3 farzı vardır. Bunlar;

1. İhram
2. Arafat vakfesi
3. Ziyaret tavafidır.

Ancak saydığımız bu üç farzında kendi içerisinde geçerli olabilmesi için farzları, vacipleri ve sünnetleri vardır.

HATIRLAYALIM

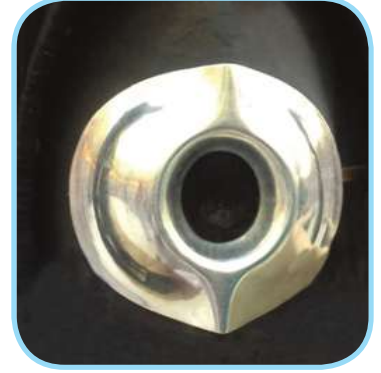
Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Hacerülesved taşı ile ilgili yaşamış olduğu olayı biliyor musunuz?

Hac, Umre ve Kurban

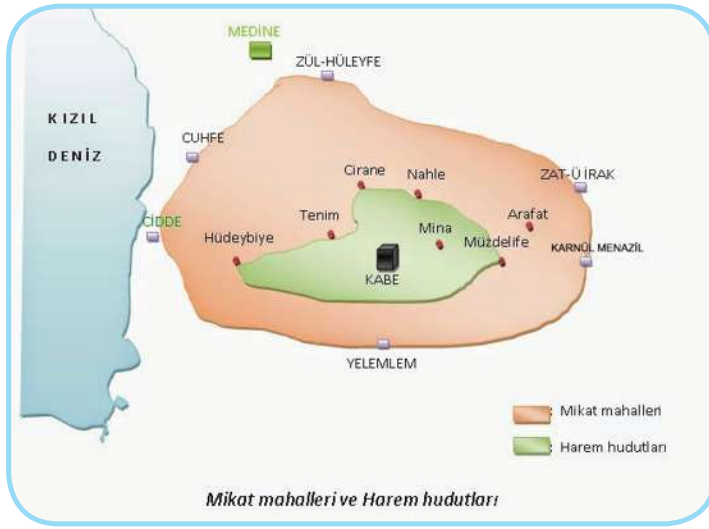
Hz. İbrahim (a.s.) oğluna şöyle buyurmuştur; 'Ey İsmail! İyi bir taş getir ki hacılara işaret olsun.' Hz. İsmail de (a.s.) taşı getirmiş ve Kâbe'deki yerine yerleştirmiştir.

Hacılar tavafa başlarken bu taşı başlama işareti olarak alırlar. Ve yine Kâbe'nin etradında dönüp bu taşın hizasına gelince bir tavafı tamamlamış olurlar. Tavafa Hacerülesved'den başlamak ve tavafı burada bitirmek sünnettir.

Hacerülesved

4. Hac ile İlgili Mekanlar

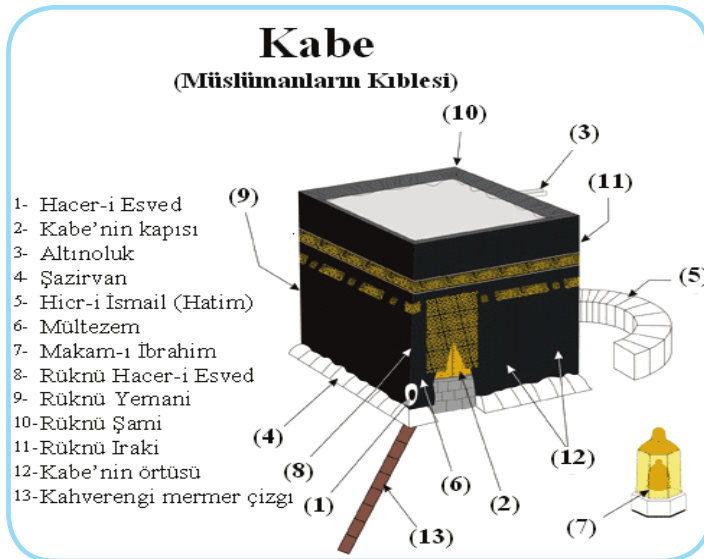

Mikat mahalleri ve Harem hudutları

gelmeden önce ihrama girmiş olmalıdır. Türkiye, Suriye, Mısır, Fas ve Avrupa tarafından deniz yoluyla gelenlerin mîkatı Cuhfe'dir. Cuhfe ile Mekke arası yaklaşık 187 km'dir.

Kâbe: Yeryüzünde ibadet yeri olarak yapılmış ilk mekândır. Bununla ilgili Kur'an'da şöyle buyrulur: **"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mabet), Mekke'deki (Kâbe)dir."**³ Buraya Allah'ın (c.c.) evi anlamına gelen "Beytullah" da denir. Bu ifade Allah'ın (c.c.) rızasının orada olduğunu bildirir.

Kâbe'yi Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail (a.s.), Allah'ın (c.c.) emriyle yapmıştır. Kâbe'nin çevresi daire şeklinde çevrilmiştir. Bu daire içerisinde bulunan yere Mescid-i Haram denir.

3. Al-i İmran suresi, 96. ayet.

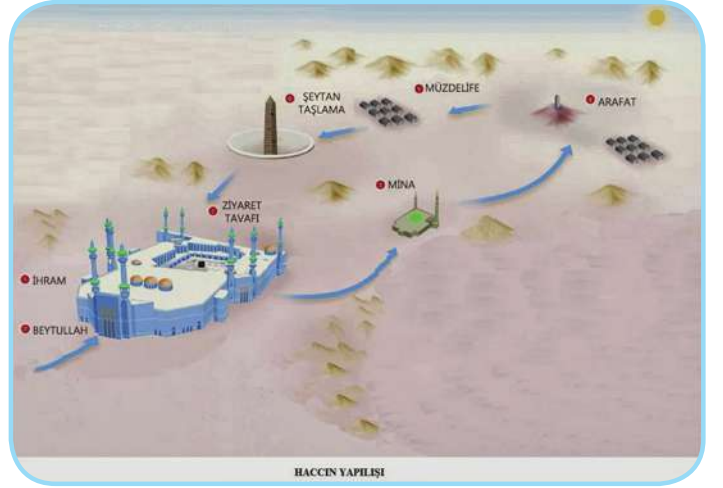
3. ÜNİTE

Kâbe, Mescid-i Haram'ın tam ortasında yer alır. Zemzem suyu da bu mescidin içerisinden çıkmaktadır. Kâbe, namaz ve hac ibadetlerinin yerine getirilmesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Hicretin ikinci yılından itibaren Peygamberimizin (s.a.v.) ve bütün Müslümanların namazda Kâbe'ye yönelmeleri emredilmiştir.⁴ Böylece Kâbe, Müslümanların kiblesi olmuştur. Hac ve umre ibadetinin rükünlerinden biri olan tavaf da Kâbe'nin etrafında yapılır.

Safa-Merve: Kâbe'nin doğusunda, Mescid-i Haram'ın yanında bulunan iki tepenin adıdır. Bu tepeler birbirlerine 350 m uzaklıktadır. Haccın vaciplerinden olan sa'y, bu iki tepe arasında yapılır. Safa'dan Merve'ye dört, Merve'den Safa'ya üç kez gidilir. Sa'y, Hz. İsmail'in (a.s.) annesi Hz. Hacer'in (r.a.) oğluna su arayışını sembolize eder.

Mina: Müzdelife ile Mekke arasında bir bölgedir. Hac esnasında şeytan taşlama ve kurban kesme görevi bu bölgede yerine getirilir.

Müzdelife: Müzdelife, Arafat ile Mina arasında ve Harem sınırları içinde kalan bir bölgenin adıdır. Müzdelife bölgesinin sınırları levhalarla belirtilmiştir. Hacılar bayram gecesi, gece yarısından itibaren güneşin doğuşuna kadarki süre içerisinde burada vakfe yaparlar. Buna müzdelife vakfesi denir. Bu süre içinde her ne halde olursa olsun kısa bir an burada bulunan kimse vakfe görevini yerine getirmiş olur. Müzdelife'de vakfe yapmak haccın vaciplerinden biridir.

Arafat: Arafat, Mekke'nin güney doğusunda, Mekke'ye 25 km uzaklıkta bulunan bir yerin adıdır. Zilhicce'nin 9. günü (Kurban Bayramı'nın arife günü) güneşin tepe noktasına geliş vaktinden bayramın ilk günü tan yerinin ağarmaya başladığı zamana kadar geçen süre içerisinde hacıların bir müddet bu yerde bulunmaları farzdır. Hacılar bu görevi titizlikle yerine getirmelidirler. Çünkü bu zamanlar içerisinde Arafat'ta bir müddet beklemeyen (vakfe yapamayan) hacılar o yılki hac ibadetlerini yerine getirememiş olurlar.

Makam-ı İbrahim: Makam-ı İbrahim, Hz. İbrahim'in (a.s.) Kâbe'yi inşa ederken örülen duvarın boyunu aşması üzerine, üstüne çıkıp inşaatı devam ettirdiği taş olarak bilinmektedir. Bu taş,

Makam-ı İbrahim

4. Bakara suresi, 144. ayet.

Kâbe'nin inşası esnasında iskele olarak kullanıldığı için üzerinde zaman içinde Hz. İbrahim'in (a.s.) ayak izleri oluşmuştur. Bu taş, Hz. İbrahim'e (a.s.) bazen bir iskele bazen bir kürsü bazen bir minber olmuştur. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: "Rükn (Hacerülesved) ve Makam-ı İbrahim cennet yakutlarından iki yakuttur..."⁵

5. Hac Nasıl Yapılır?

İNCELEYELİM

HAC

MİKAT-İHRAM

İhram: Haccın farzlarından biridir. "İhram" vücudun belden itibaren alt kısmına sarılan ve sırta alınan bir havludan ibarettir. Bu erkekler içindir. Kadınlar ihrama girmez, uzunca bir entari giyerler. Mikat sınırlarından önce ihram giyilmelidir.

TAVAF

Umre tavafı yapılır. Hacerül Esvedden başlanır. Şavt: Kabenin etrafının bir defa dönülmesidir. Tavaf: Kabenin etrafının 7 defa dönülmesidir.

SAFA-MERVE

Kâbe'nin doğusunda yaklaşık 350 metre aralıklı iki tepedir. Güneydeki Safa, kuzeydeki ise Merve'dir. Bu iki tepe arasında sa'y yapılır. Sa'y haneфи mezhebine göre vaciptir.

ARAFAT DAĞI

Mekke'nin doğusunda, Mekke'ye yaklaşık 25 kilometre uzaklıkta bulunan, hacıların kurban bayramının arife günü toplandıkları yerdir. Haccın farzlarından biri olan "Arafat Vakfesi" burada yapılır.

MÜZDELİFE

Şeytan taşlama için taş toplanır. Gece burada kalınır. Sabah minaya şeytan taşlama ve kurban kesmek için gidilir.

MİNA

Mekke'nin doğusundaki dağların eteğinde Arafat'a giden yol üzerinde bulunan Müzdelife ile Mekke arasında kalan bir bölgenin adıdır. Hac ibadeti esnasında kurban kesmek ve şeytan taşlama (büyük ve küçük cemreler) burada yapılır.

VEDA TAVAFI

Hacdan sonra ülkelerine dönecek hacıların Mekke'den ayrılmadan veda tavafı yapmaları vaciptir. Âfâkiler için haccın son görevidir. Mikat sınırları içinde Mekke ve harem bölgesinde oturanlar ile yalnız umre yapmış olanlara vacip değildir. Veda tavafı Mekke'den ayrılıp mikat sınırları dışına çıkmadıkça yapılabilir.

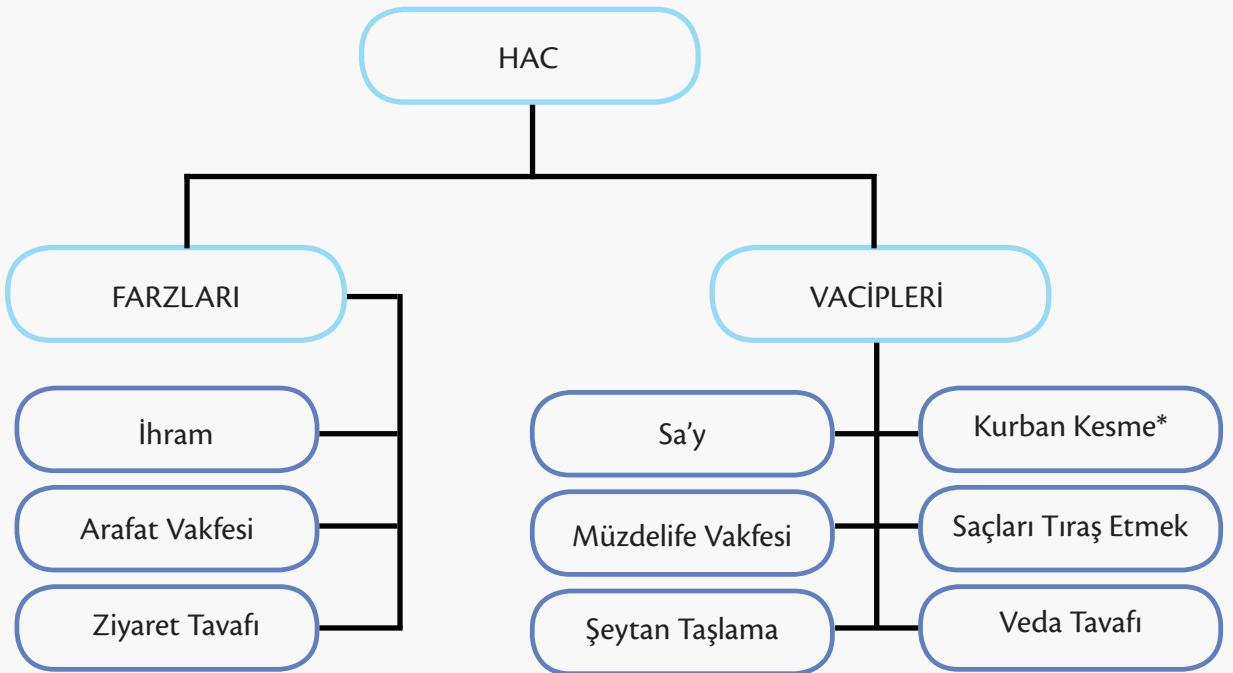

5. Tirmizi, Hac 49.

3. ÜNİTE

Hac yapmak için yola çıkan hacı adayları kutsal topraklar olan mikat sınırlarına girmeden önce ihrama girer ve ihram elbiselerini giyerler. Daha sonra hacı adayları Mekke'ye gelip Kâbe'yi ziyaret ederler. Hacerüleşved'den başlayarak Kâbe'nin etrafında yedi kez dönerler (kudüm tavafi). Tavaftan sonra Safa tepesine gidilir. Safa ile Merve tepeleri arasında 7 defa gidip gelinerek sa'y ibadeti yerine getirilir. Sa'y ibadeti Safa tepesinden başlar, Merve tepesinde sona erer. Bundan sonra bir müddet ihramlı olarak Mekke'de ikamet edilir. Zilhicce'nin 8. günü olunca, Mekke'den ayrılıp Arafat'a hareket edilir. Arafat'ta vakfe yapılır. Öğle vaktinde öğle ve ikinci namazları kılınır. Güneş battıktan sonra akşam namazını kılmadan Müzdelife'ye hareket edilir. Uygun bir zamanda şeytan taşlamada kullanılacak küçük taşlar toplanır. Akşam ve yatsı namazı yatsı vaktinde birlikte kılınır. Namazdan sonra vakfe yapılır (Müzdelife vakfesi). Vakti girince de sabah namazı kılınır. Ortalık iyice aydınlandıktan sonra güneş doğmadan Mina'ya hareket edilir. Mina'ya gelindiğinde Akabe cemresine gidilir ve 7 taş atılır. Kurban kesilir, sonra saçlar tıraş edilir veya kısaltılır, böylece ihramdan çıkılır. Bundan sonra Mekke'ye giderek farz olan ziyaret tavafi yapılır. Ziyaret tavafinın bayramın ilk gününde yapılması efdaldır. O gün yapılmazsa ikinci veya üçüncü gün yapılabilir. Ziyaret tavafindan sonra tekrar Mina'ya dönülür. Bayramın ikinci günü zeval vaktinden sonra şeytan taşlama ibadeti yapılır. Bayramın üçüncü günü de zevalden sonra şeytan taşlama ibadeti yapılır. Bayramın 4. günü sabahı, tan yeri ağarmadan önce Mina'dan henüz ayrılmamış olanlar o günde şeytan taşlama ibadetini eda ederler. Son olarak âfâkiler Mekke'den ayrılacakları zaman veda tavafi yaparak ayrılırlar.⁶

BİLGİ NOTU

* İfrad haccında bu ibadet nafle olur.

6. İslam İlmihali, Komisyon, C 1, s. 510

6. Haccın Birey ve Toplum Üzerindeki Etkisi

Dünyanın çeşitli bölgelerinden adeta her biri bir temsilci ve gözlemci sıfatıyla Mekke'ye akın eden Müslümanlar, mikat denilen belirli sınırlarda ihram elbiselerini giyerler. Dünyayı, dünyevi farklılığı, hatta bencilliği ve ihtirasları temsil eden elbiselerini çıkartmış olurlar. Herkesi eşitleyen, birleştiren, onları dünya müslümanlığının bir üyesi olmanın bilincine erdiren bir yolculuğa çıkarlar. Artık ben yok biz vardır müslümanlar için.

Hacca giden mümin, namazlarda yönelip durduğu Allah'ın (c.c.) evine, Kâbe'ye bizzat gelmiş, namazda yaşadığı Allah (c.c.) ile buluşma şuurunu daha yakından hissetmeye başlamıştır. Farklı dil, ırk, bölge ve kültürlere, sosyal konum ve ekonomik güce sahip insanların eşit statüde aynı renk ve tip elbiseler içinde toplanması, akın akın koşuşturması ve topluca ibadetler etmesi bir bakıma ahirette yaratıcının huzurunda dirilişi ve toplanışı hatırlatır. Böylelikle hac ibadeti bu yeniden diriliş bilincini insana kazandırmaya yardımcı olur.

Kabe'nin eski görünümü (temsili)

Müslümanlık açısından düşünüldüğünde İslam peygamberinin ve arkadaşlarının tevhid ve adaleti hakim kılma mücadelesi ve bu süreçte yaşanmış acı tatlı anılar adeta bir film şeridi gibi bu kutsal mekanları ziyaret eden kişinin gözünün önünden geçer. İhram örtülerine bürünen müslümanlar, her türlü gösteriştenden uzaklaşmayı, ziynet ve servetle böbürlenmemeyi, insanlar arasındaki eşitliği, ölüm ve ötesini hatırlamayı fiilen yaşayıp öğrenmeleri yanında, kötü arzu ve alışkanlıklardan da sıyrılıp tertemiz yeni bir yaşayışa başlama iradesini de sergilemiş olurlar.

İhramlı için konulan yasaklar, hiç kimseye hatta haşerelere bile zarar vermeme, bütün yaratıklara şefkat ve merhamet gösterme, zorluklara sabır gibi güzel nitelikler kazandırır. Aynı zamanda kişiye düzenli ve disiplinli yaşama melekesi kazandırır. Böylece hac ibadetini yerine getiren müslümanlar Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazandıkları gibi çevresindekilere faydalı olma, hiç değilse zarar vermeme alışkanlığı kazanmış olurlar. Hz. Peygamber (s.a.v.) işte bu anlayışla haccedenler için *'Kim Allah için hacceder de (bu esnada, Allah'ın rızasına uymayan) kötü söz ve davranışlardan ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa (kul hakkı müstesna) annesinin onu doğurduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner.'*⁷ buyurmuştur.

7. Riyazü's Salihin, C 2, s. 521.

3. ÜNİTE

BİLGİ KUTUSU

Üç çeşit hac vardır:

1. İfrad Haccı: Hac ayları içinde, hacdan önce umre yapmayıp, sadece hac niyetiyle ihrama girerek hac ibadetini yerine getirenler bu haccı yapmış olurlar. Yani umresiz yapılan hacca ifrad haccı denir.
2. Temettü Haccı: Aynı yılın hac ayları içerisinde umre ve haccı ayrı ayrı niyet ve ihramla yapmaktır. Hac ayları içerisinde umre yapıp ihramdan çıktıktan sonra, aynı yıl hac için yeniden ihrama girip hac ibadetini de yerine getiren kimselerin yapmış olduğu hacca temettü haccı denir.
3. Kıran Haccı: Aynı yılın hac ayları içerisinde umre ve haccı bir ihramda birleştirmektir.

7. Umre ve Yapılışı

TEMEL HADİS

'Ramazan ayında yapılan umre hacca bedeldir.'

İbn Mâce, Menasik, 45.

Kutsal yerlerin ziyaret edilmesi ile ilgili olan diğer bir ibadet de umredir. Umre, ihrama girerek tavaf ve sa'y yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkmaktan ibarettir. Umre ibadeti için belirli bir zaman yoktur. İstenilen her zaman yapılabilir. Ancak Ramazan ayında yapılması daha faziletlidir.⁸ Müslümanın ömründe en az bir defa umre yapması sünnettir.⁹

TEMEL HADİS

"Hac ve umreyi peş peşine yapınız. Çünkü bu ikisi, körüğün demir, altın ve gümüşteki pası yok ettiği gibi, fakirliği ve günahları yok eder. Makbul hac (içinde masiyet olmayan) için karşılık, ancak cennettir."

Tirmizi, Hac, 2.

Umrenin yapılışına gelince mikat sınırına girmeden önce ihrama girilir. Mescid-i Harama gelince: 'Allah'ım (c.c.), senin rızanı kazanmak için umre tavafını yapmak istiyorum. Onu bana kolay eyle ve kabul buyur' diye niyet edilerek umre tavafı yapılır. Tavaf namazı kıldıktan sonra, 'Allah'ım (c.c.), senin rızanı kazanmak için umrenin sa'yini yapmak istiyorum. Bana kolaylık ver ve onu benden kabul eyle' diye niyet edilip Safa ile Merve arasında umrenin sa'yi yapılır. Sa'y tamamlandıktan sonra, uygun bir yerde saçlar dipten tıraş edilir veya kısaltılır. Böylece umre tamamlanmış ve ihramdan da çıkılmış olunur.

8. İlmihal, Diyanet İşleri Başkanlığı, C I, s. 547.

9. İlmihal, Diyanet İşleri Başkanlığı, C I, s. 547.

Hac, Umre ve Kurban

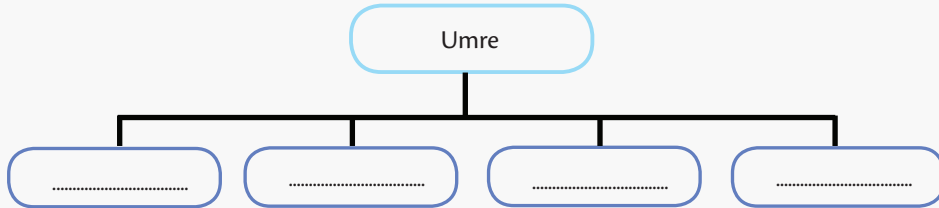
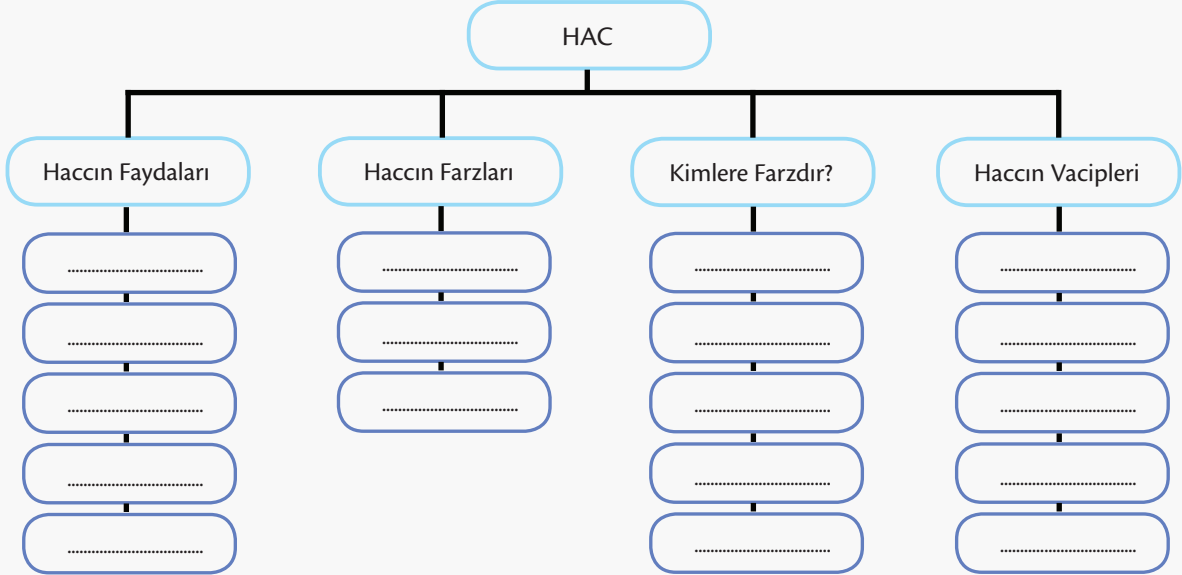
HAC VE UMRE ARASINDAKİ FARKLAR

	İbadet Türü	Zaman	ihram	Tavaf	Sa'y	Arafat Vakfesi	Müzdelif Vakfesi	Şeytan Taşlama	Kurban Kesme	Tıraş Olmak
HAC	Farz	Zamanı belirli	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
UMRE	Sünnet	Belirli bir zamanı yok	Var	Var	Var	Yok	Yok	Yok	Yok	Var

ETKİNLİK

Bütün insanlar içinde haccı ilan etki, gerek yaya olarak gerek develer üzerinde sana gelsinler.
(Hacc 27)

Haccın zamanı
.....

Yukarıdaki boşlukları öğrenmiş olduğumuz bilgiler doğrultusunda dolduralım.

3. ÜNİTE

8. Kurban Nedir ve Niçin Kesilir?

Sözlükte yaklaşmak, yakınlaşmak gibi anlamlara gelen kurban, dini terim olarak Allah'a (c.c.) yaklaşmak ve O'nun rızasını kazanmak amacıyla belirli nitelikleri taşıyan bir hayvanı ibadet amacıyla belirli bir vakitte kesmek demektir. İslam dinine göre akıllı, ergenlik çağına gelmiş ve zengin her Müslüman için kurban kesmek vaciptir. Bu sorumluluk Kur'an-ı Kerim'deki **'Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes'**¹⁰ ayeti kerimesine dayandırılmaktadır.

Kurban ibadetinin mazisi Hz. Adem'in (a.s.) oğullarına dayanmaktadır.¹¹ Ayrıca Kur'an-ı Kerim bize kurban ile ilgili Hz. İbrahim'in (a.s.) kıssasını bildirmektedir. Bugünkü şekliyle de kurban ibadeti de Hz. İbrahim'e (a.s.) dayandırılmaktadır.¹² Uzun bir süre çocuğu olmayan Hz. İbrahim (a.s.) Yüce Allah'a (c.c.) çocuğu olması için dua eder. Eğer bir çocuğu olursa en değerli varlığını Allah'a (c.c.) kurban edeceğine söz verir. Bir süre sonra duası kabul olur ve Hz. İsmail (a.s.) dünyaya gelir. Hz. İsmail (a.s.) biraz büyüyünce Hz. İbrahim (a.s.) oğlunu rüyasında kurban ettiğini görür. Hz. İbrahim

(a.s.) birkaç gece üst üste aynı rüyayı görünce oğluna gördüğü rüyayı anlatır. Hz. İsmail (a.s.) büyük bir teslimiyet içerisinde babasına şöyle der: **'...Babacığim, emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun.'**¹³ Bunun üzerine Hz. İbrahim (a.s.) verdiği sözü yerine getirmek için oğlunu kurban etmek üzere iken Allah (c.c.), Cebrail'i (a.s.) gönderip bundan vazgeçmesini ve bir hayvan kurban etmesini ister. Yüce Allah (c.c.), Hz. İbrahim'e (a.s.); **'...Ey İbrahim! Rüyaı gerçekleştirdin. Biz iyileri böyle mükâfatlandırırız. Bu, gerçekten çok açık bir imtihandır...'**¹⁴ buyurarak bunun bir imtihan olduğunu ve imtihanı kazandığını belirtir. Bu bağlamda kurban kesen kişi Hz. İbrahim (a.s.) ile Hz. İsmail (a.s.) arasındaki bu olayı hatırlar ve kendisinin de Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) gibi Allah'ın (c.c.) emirlerine her zaman uyacağını sembolik bir davranışla göstermiş olur.¹⁵

DÜŞÜNELİM

Sizce kurban ibadetinin toplumdansından önemi nedir?

Kurban ibadetinin mazisi Hz. Adem'in (a.s.) oğullarına dayanır.

10. Kevser Suresi, 2. ayet.

11. Maide suresi, 27. ayet.

12. İslam İlmihali, C 1, s. 535.

13. Saffat Suresi, 102. ayet.

14. Saffat Suresi, 104-106. ayetler.

15. İslam Ansiklopedisi, Ali Bardakoğlu, C 26, s. 436.

Kurban Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için kulluk bilinciyle kesilmelidir. Kurban kesen kişi Allah'ın (c.c.) emirlerinden birini yerine getirdiği için kendini mutlu hisseder ve Allah'a (c.c.) olan bağlılığı artar. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle belirtilmektedir: **'Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Fakat sizin Allah'ın emirlerine olan bağlılığınız Allah'a ulaşır..'**¹⁶

Müslümanlar Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) tavsiyesine uyarak kestikleri kurbanın etini üçe bölerler. Bir bölümünü ev halkı için ayırırlar. Bir bölümünü komşu ve akrabalarına ikram ederler. Kurban etinin diğer bölümünü de yoksullara dağıtırlar. İsteyenler kurban etinin tamamını fakirlere bağışlayabilir. Böylelikle kurban ibadeti sayesinde toplumsal paylaşma ve dayanışma artarken toplumda sevgi, kardeşlik, yardımlaşma ve paylaşma duyguları gelişir.

9. Kimler Kurban Keser?

Bir kimsenin kurban kesmekle yükümlü olması için belirli şartları taşıması gerekir. Bu şartlar şunlardır:

1. Akıllı olmak
2. Büluğ çağına gelmiş olmak
3. Dinen zengin sayılabilecek kadar mal varlığına sahip olmak
4. Mukim olmak

Dinen zengin olmanın ölçüsü kişinin ihtiyaçlarından ve borcundan başka 80 gram altın veya bunun değerinde para yahut eşyaya sahip olmasıdır. Ev halkı içerisinde dinen zengin sayılan kişilerin sayısı birden fazla ise her birinin ayrı ayrı kurban kesmesi gerekir.

Kurban kesme ibadeti ile yükümlü olmanın şartlarından biride kişinin mukim olmasıdır. Mukim olmak demek kişinin yolcu yahut misafir olmaması demektir. Yolcu olanların kurban kesmeleri vacip değildir. Ancak kesmek isterlerse kesebilirler.

10. Kurban Keserken Nelere Dikkat Edilmelidir?

Kurban, Kurban Bayramı'nda kesilir. Kurban Bayramı kamerî takvime göre Zilhicce ayının 10-13. günleridir. Ancak kurban, bayramın ilk 3 günü içerisinde kesilmelidir. Kurban kesimi sırasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Öncelikle kurban edilecek hayvanın yönü kibleye doğru çevrilir. Besmele çekilir, tekbir getirilir, "Bismillah, Allahu ekber" denilerek hayvan kurban edilir. Usulüne göre bir kesim yapmış olmak için, öncelikle hayvanın yemek ve nefes borularıyla iki şah damarının kesilmesi gerekir. Kurban kesimi eğer işi biliyorsa bizzat kurban sahibi tarafından yapılmalıdır. Kurban sahibi kendisi kesmeyip başkasına kestirecekse kestireceği kişiyi kendisine vekil tayin etmelidir.

Kurban edilecek hayvana eziyet edilmemeli, özenle bakılmalıdır. Kesim yeri ve çevresinin temizliğine dikkat edilmelidir. Kentlerde kurban, bu iş için düzenlenmiş yerlerde kesilmelidir. Özellikle kurban kesiminden sonra da çevrenin temizlenmesine özen gösterilmelidir.

16. Hac Suresi, 37. ayet.

3. ÜNİTE

Her hayvan kurban edilemez. Kurban edilecek hayvanın da bir takım özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikleri aşağıdaki tabloda kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Kurbanlık hayvanlar	Kurbanlık hayvanın nitelikleri	Kaç kişi adına kurban edilebilir?
Koyun ve keçi	1 yaşını doldurmuş olmalı	1 kişi adına kurban edilir.
Sığır ve manda	2 yaşını doldurmuş olmalı	1-7 kişi arasında kurban edilebilir.
Deve	5 yaşını doldurmuş olmalı	1-7 kişi arasında kurban edilebilir.

Birde bazı kusurlar vardır ki bunlar o hayvanın kurban olmasına engeldir. Bu kusurlardan bazıları şunlardır:

1. İki veya bir gözü kör olması,
2. Kemiklerinde ilik kalmayacak derecede zayıflamış olması,
3. Kesim yerine yürüyerek gidemeyecek kadar topal olması,
4. Kulağının ve kuyruğunun üçte birinden fazlası kopmuş olması,
5. Dişlerinin yarısından fazlasının dökülmüş olması,
6. Doğuştan kulağının olmaması.¹⁷

TEMEL HADİS

'Kimin hali vakti yerinde olur da kurban kesmezse namazgâhımıza yaklaşmasın'.

İbn Mâce, Adahi, 2.

"Onların (kurbanların) ne etleri, ne de kanları Allah'a (c.c.) ulaşır. Fakat O'na sadece sizin takvanız ulaşır..."

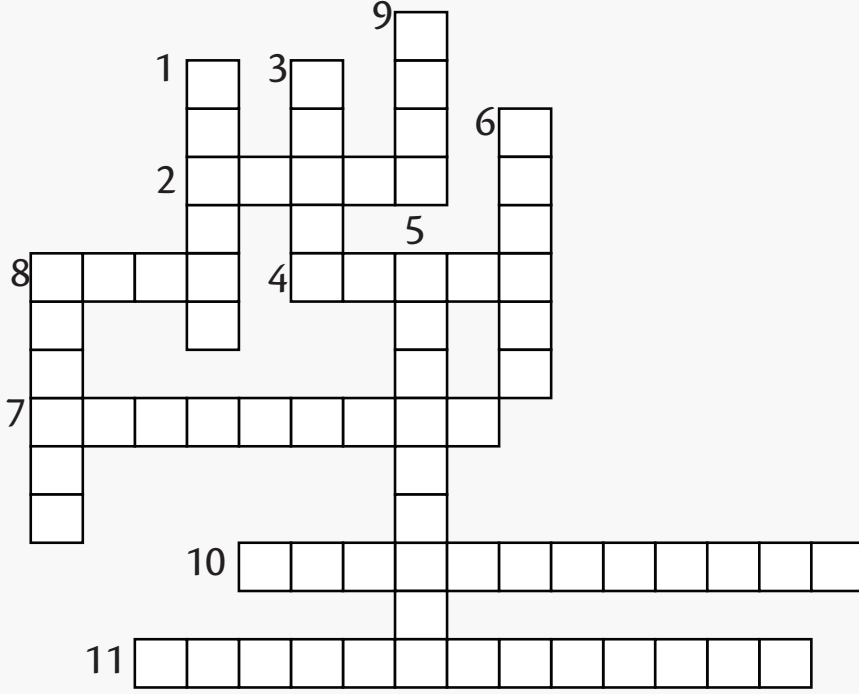
(Hac suresi, 37. ayet.)

17. İslam İlmihali, Komisyon, C 1, s. 541.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Soldan sağa:

2. Kâbe'nin bulunduğu şehrin ismi
4. Hac ibadeti esnasında Kâbe'nin etrafında 7 kez dönmek
7. Kâbe'nin diğer ismi
10. Kâbe'nin etrafını çevreleyen mescidin ismi
11. Hz. İbrahim'in (a.s) Kâbe'yi inşa ederken ördüğü duvarın boyunu aşması üzerine, üstüne çıkıp inşaata devam ettiği taş

Yukarıdan aşağıya:

1. Müslümanlarca önemli kabul edilen Mescid-i Haram'dan çıkan su
3. Mekke çevresinde çeşitli bölge ve ülkelerden hacca gelenlerin ihrama girecekleri özel yerler
5. Peygamberimizin (s.a.v.) yapmış olduğu ilk ve son haccın ismi
6. Haccın farzlarından olan vakfenin yapıldığı yerin adı
8. Allah'a (c.c.) yaklaşmak maksadıyla gerekli şartları taşıyan bir hayvanın kesilmesi ile yapılan ibadet
9. Hac mevsimi dışında yapılan Kâbe ziyareti

3. ÜNİTE

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi hacca gidecek kişide bulunması gereken şartlardan biri değildir?

- A) Müslüman olmak
B) Ergenlik çağına girmiş olmak
C) Akıllı olmak
D) Erkek olmak

2. I. Tavaf
II. Şeytan taşlamak
III. İhrama girmek
IV. Arafat'ta vakfe yapmak
V. Sa'y etmek

Yukarıda hac ve umre ile ilgili bazı kavramlar verilmiştir. Hangileri haccın farzlarındandır?

- A) II,V
B) I, III, IV
C) I, II, III
D) II, IV,V

3. Hac ibadeti Hicret'in kaçınıcı yılında farz kılınmıştır?

- A) 3. yılında
B) 5. yılında
C) 7. yılında
D) 9. Yılında

4. Kurban Bayramı hangi aydadır?

- A) Muharrem
B) Rebiulevvel
C) Zilhicce
D) Ramazan

C. Aşağıdaki noktalı yerleri parantez içerisindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(ihram, telbiye, hacrûlesved, mina, sa'y)

1. Hac esnasında şeytan taşlama ve kurban kesme görevinin yerine getirildiği, Müzdelife ile Mekke arasında kalan, bölgenin adı .....'dır.

2. Kâbe'nin doğu köşesinde bir buçuk metre kadar yükseklikte bulunan ve cennet yakutlarından biri olduğu rivayet edilen taşın adı .....'dir.

3. Kâbe'nin doğu tarafında bulunan Safa ve Merve adlı iki tepe arasında Safa'dan başlanıp Merve'de tamamlanmak üzere yedi defa gidip gelmeye ..... denir.

4. İhrama girerken söylenen belirli sözlere ..... denir.

4. ÜNİTE

AHİRETE VE KADERE İMAN

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

- 1) İmanın şartları ile ilgili en kesin, en doğru bilgileri hangi kaynakta bulabiliriz? Açıklayınız.
- 2) Ahiret nedir, ahirete inanmak neden gereklidir? Araştırınız.
- 3) Ahiret hayatının evrelerini ve ahiretle ilgili kavramları araştırınız.
- 4) Kaderle ilgili kavramlar hangileridir? Araştırınız.

4. ÜNİTE

1. Ahiret Nedir?

ARAŞTIRALIM

Bildiğiniz canlı türlerini sıralayarak ortalama ne kadar yaşadıklarını araştırınız.

Ahiret, sözlükte “son, sonra olan ve son gün” anlamlarına gelir. Terim olarak ahiret, İsrâfil’in Allah’ın (c.c.) emriyle, kıyametin kopması için sûra ilk defa üflemesiyle başlayacak olan ebedî hayata denilir. İsrâfil sûra ikinci defa üfleyince insanlar diriltilip hesaba çekilecek, sonra dünyadaki iman ve amellerine göre ceza ve mükâfat görecektir, cennetlikler cennete, cehennemlikler cehenneme girecek ve orada kalacaklardır.¹

Doğan her canlı, varlık âleminde bir süre kalır ve sonunda hayata veda eder. Kimi canlılar henüz doğum esnasında yaşama tutunamazken kimileri de hayatlarının ilk evrelerinde ölür. Bazı canlılar ise ortalama hayat süresinin üstüne çıkarak yaşlılık hallerini, tüm yönleriyle yaşamış olurlar.

Kelebek, kedi, güvercin ya da insan, herhangi bir canlı ne kadar yaşarsa yaşasın bir gün mutlaka canlılık özelliklerini kaybedecektir. İçinde çok çeşitli canlı türlerini barındıran ve bir bakıma kendisi de canlı sayılan evrenimiz de bir gün yok olacaktır.

Dünya hayatı için takdir edilen ömür de sona erdiğinde tüm canlılar ölecek, evren yok olacak, dünya hayatının son bulmasıyla sonsuz olan ahiret hayatı başlayacaktır. İnsanlar ahirette; dünya hayatındaki söz, davranış ve eylemlerden oluşan amellerin sonuçlarını ve değerlendirmelerini alacaktır. Bakara Suresi 4. ayette ahirete iman ile ilgili olarak **“Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar.”** buyrulmaktadır. Bir diğer ayette ise şöyle buyrulur: **“De ki: Yeryüzünde dolaşın da Allah’ın başlangıçta yaratmayı nasıl yaptığına bakın. Sonra Allah (aynı şekilde) sonraki yaratmayı da yapacaktır. (Kıyametten sonra her şeyi tekrar yaratacaktır) Şüphesiz Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.”**² Bakara Suresi 201. ayette ahiretle ilgili olarak **“...Ey Rabbimiz! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.”** ifadeleri yer alırken Araf Suresi 147. ayette ise ahirete inanmamayla ilgili **“Ayetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalanlayanların amelleri boşa çıkmıştır. Onlar ancak yapmakta olduklarının cezasını çekerler.”** şeklinde buyrulur.

Tabiatın sonbaharda adeta ölüp ve ilkbaharda yeniden dirilmesi gibi insanlar da doğar, ölür ve ahirette ise yeniden dirilirler.

“Ya Muhammed iman nedir?” şeklinde yöneltilen bir soruya Peygamberimiz (s.a.v.) **“İman; Allah’a, O’nun meleklerine, peygamberlerine, kitaplarına, ahiret gününe ve kadere hayrına ve şerrine inanmaktır.”**³ şeklinde iman esaslarını sıralarken bir diğer hadiste ise **“Allah’a ve ahiret gününe iman eden, komşusuna ikramda bulunsun. Allah’a ve ahiret gününe iman eden, ya hayırlı ve faydalı konuşsun ya da sussun.”**⁴ şeklinde buyurmuştur.

1. İlmihal, C 1, s. 117-118.

2. Ankebut Suresi, 20. ayet

3. İbn Mâce, Sunne, 9.

4. Buhari, Edeb, 31.

TARTIŞALIM

Aşağıdaki metni okuyarak arkadaşlarınızla tartışınız.

Şimdi Ders Zamanı!

Bir gün üniversitede işletme okuyan bir grup öğrenci, zaman yönetimi uzmanı hocalarından ummadıkları bir ders aldılar. Hocaları, karşısında yarım daire halinde oturan öğrenci grubuna “Evet! Şimdi ders zamanı!” diye seslendi ve masanın ağzından genişçe ağızlı bir küp çıkardı. Küpün içine, yine masanın altından çıkardığı yumruk biçimindeki taşları dikkatli bir biçimde koymaya başladı.

Küp ağzına kadar dolup da daha fazla taş alamayınca “Küp doldu mu?” diye sordu. Sınıftaki herkes birlikte bağırdı: “Evet!” “Öyle mi?” diye karşılık verdi zaman yönetimi uzmanı. Masanın altından bir kova çakıl taşı çıkardı. Küpü önce sallayıp daha sonra içine çakıl taşlarını koydu. Küpü tekrar salladı. Böylece küçük taşlar büyük taşların arasında kendilerine yer buldular. Ve aynı soruyu bir kez daha sordu: “Küp şimdi doldu mu?” Sınıftaki öğrenciler, uzmanın ne yapmak istediğini yavaş yavaş anlamaya başlamışlardı. İçlerinden birisi “Herhalde hayır!” diye cevapladı bu soruyu.

“Güzel!” dedi uzman ve masanın altından bu defa bir kova kum çıkardı. Kum küpe boşaltmaya başladı. Kumlar büyük taşlarla çakıl taşlarının arasındaki boşlukların hepsini doldurdu. Sorusunu bir defa daha sordu: “Küp doldu mu?” Öğrenciler bir ağızdan “Hayır!” diye bağırdı.

Bir defa daha “Güzel!” dedi ve masanın altından bir sürahi su çıkardı ve küpe ağzına kadar su doldurdu. Küpün artık tamamen dolduğu söylenebilirdi. Hocaları öğrencilerine dönüp sordu: “Bu örnek bize neyi gösteriyor?”

Çalışkan bir öğrenci elini kaldırdı ve çıkardığı dersi özetledi: “Programınız ne kadar dolu olursa olsun, gerçekten gayret ederseniz, o programa birkaç şey daha ilave edebilirsiniz.” “Hayır” dedi uzman. “Bu örneğin bize öğrettiği şey şu: Eğer büyük taşları önce koymazsanız bir daha asla koyamazsınız”.

Sonra konuşmasını şöyle tamamladı: “Sizin hayatınızdaki ‘büyük taşlar’ ne? Öncelik sıralamanızda ilk sırayı ne teşkil ediyor? İşte o büyük taşlar ne ise hayat küpünüze önce onları koyun”.

Bu hikaye, Kellogg Business School’da (Northwestern Üniversitesi) İş İdaresi Yüksek Lisans öğrencileri ile ders veren profesör arasında geçmiştir.

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/27/733500/icerikler/once-buyuk-taslar_1561340.html

4. ÜNİTE

2. Ahirete İnanmanın Gerekliliği

Ahret ve ahiret hayatının mahiyeti, duyularımızı aşan ve gayba ait konulardır. Bu nedenle gözlem ve deneyi esas alan pozitif bilimlerle ve akılla açıklanamaz. Bu konuda tek bilgi kaynağı vahiydir.

PAYLAŞALIM

Ahirete inanmanın gerekliği hakkında düşüncelerinizi paylaşınız.

BİLGİ KUTUSU

Mekkî Sure: Hz. Peygamber'e (s.a.v.) hicretten önce Mekke döneminde inen sureler.

Medeni Sure: Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Medine'ye hicretinden sonra inen sureler.

Dinimize göre ahiretin varlığına inanmak, imanın şartları arasında yer alır. Kur'an-ı Kerim'de ahiret gününe iman konusu, genellikle Allah'a (c.c.) iman ile birlikte ifade edilmiştir.

Genel olarak yüce dinimiz İslam, özel olarak kitabımız Kur'an-ı Kerim, ahiret inancına büyük önem vermiştir. Bu kapsamda Kur'an-ı Kerim'de hem Mekkî hem de Medenî surelerde, ahiret inancına yaygın olarak yer verilmiştir. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'de ölüm gerçeği, yeniden diriliş gibi, ahiret hayatı ile ilgili pek çok ayetin yer alması Müslümanın ahirete inanmasını zorunlu kılmaktadır.

Ahiret inancını pekiştiren önemli gerekçelerden biri de fitrattır. Fıtrat "İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat"; "Allah'ın (c.c.), tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması" ve "İnsanın yaratılışında bulunan, hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yetenek" şeklinde tanımlanır.⁵ Tanımda ifade edildiği şekliyle özünü koruyan fıtrat, insanı doğruya yöneltir. Saf kalabilen vicdan da böyle bir günün olması gerektiği konusunda dile gelir.

Hem imanın şartlarından olan kitaplara iman hem fıtrat hem de hem de akıl, ahirete inanmayı gerekli kılar. Dinimiz, "Ne haksızlık edin ne de haksızlığa uğrayın"⁶ prensibini ortaya koymaktadır. Bu ilkeye rağmen insanlar dünya hayatında haksızlıklara ne kadar engel olmaya çalışsa da her zaman adalet tecelli edememektedir. Herkes işlediği suçun cezasını tam anlamıyla çekmemekte, birtakım haksızlıklar oluşmaktadır. Kimi insanlar yalancı şahitler tutarak, tehdit ve şantajla başvurarak adaletin hukuk çerçevesinde tecelli etmesini engellemektedir. İnsandaki adalet duygusu "Öyle bir gün olmalı ki her insan hakkını bir başkasından alabilmeli"⁷ şeklinde dile gelir. İşte adaletin gerçekleşeceği "Boynuzsuz keçinin, boynuzlu keçiden hakkını alabileceği"⁸ o gün, Allah'ın (c.c.) adalet sıfatının bir gereği olan ahiret hayatıdır.

Ne ekersen onu biçersin. Atasözü

5. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 196.

6. bkz. Bakara suresi, 279. ayet.

7. bkz. Diyanet İlmihal, C. 1, s. 118-119.

8. bkz. Müslim, Birr, ve's-Sıla, 60.

Ahiret ve Kadere İman

Câsiye suresi, 21 ve 22. ayetler de bu konuda bizlere ışık tutmaktadırlar: **“Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar? Allah gökleri ve yeri, yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez”**.

Yüce Allah (c.c.) insanı iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış, hayır ile şerri ayırt edip ve bunları seçebilen bir varlık olarak yaratmıştır. Bu bahşedilen özelliklerden dolayı insanlar dünya hayatında yaptıklarından sorumludurlar. İnsanın belli davranışlarından sorumlu olması, bu sorumluluğun karşılığını görebileceği bir düzeni ve bir hayatı gerekli kılmaktadır. Sâd suresi, 27 ve 28. ayetlerde şöyle buyrulur: **“Göğü, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki haline! Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya (Allah’tan) korkanları yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız”**.

Fitratın bir yansıması olarak insanlardaki sonsuzluk ve ebedîlik duygusu ile insanın başıboş ve amaçsız yaratılmayı da ahirete inanmayı gerektirir.

Sağlıklı düşünebilen bir insan; fitrat, vicdan, vahiy ve akıl ile insandaki “adalet”, “sorumluluk”, “ebedîlik ve sonsuzluk duygusu”, “insanın başıboş ve amaçsız yaratılmadığı” fikrinden hareketle, ahiretin olması gerektiğini çok kolay bir şekilde kabul eder.

‘Dünyanın kimi imkân, nimet ve süslerini’ reddederek Allah rızasını gözetenler, ‘Cennetin imkân, nimet ve süslerini’ ahirette elde edeceklerdir.

Evrende muhteşem bir düzen ve denge vardır.

4. ÜNİTE

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki ayetleri ahirete inanmanın gerekliliği açısından yorumlayınız.

“De ki: Allah sizi diriltir, sonra öldürür. Sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde bir araya toplar. Fakat insanların çoğu bilmezler. Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. Kıyametin kopacağı gün var ya, işte o gün bâtıla sapanlar hüsrana uğrayacaklardır.”

(Câsiye suresi, 26-27. ayetler.)

“Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız? Mutlak hâkim ve hak olan Allah çok yücedir. O’ndan başka ilah yoktur. O, yüce Arş’in sahibidir.”

(Mü’minûn suresi, 115-116. ayetler.)

3. Ahiret Hayatının Evreleri

Dünya hayatı için takdir edilen ömür sona erdiğinde sonsuz hayat olan ahiret hayatı başlayacaktır. Herhangi bir bitki, ağaç, böcek, kuş ve insan için nasıl ki çeşitli hayat evreleri varsa ahiret hayatında da farklı farklı evreler bulunmaktadır.

3.1. Ölüm ve Kabir Hayatı (Berzah)

Ömür dediğimiz yaşam süremiz, ecel vakti ile son bulur. Buna ölüm denir. Ölümle başlayıp yeniden dirilmeye kadar devam edecek hayata kabir hayatı denilir. Kabir hayatı “berzah” diye de anılmıştır.⁹ Bir hadiste “*Kabir, ahiret duraklarının ilkidir. Bir kimse eğer o duraktan kurtulursa sonraki durakları daha kolay geçer. Kurtulamazsa sonrakileri geçmek daha zor olacaktır.*”¹⁰ buyurularak ahiret hayatının ölümle başladığı belirtilmiştir.

Mü’minun suresi 99-100. ayetlerinde şöyle buyrulmaktadır: “**Nihayet onlardan birine ölüm gelip çattığında: ‘Rabbim!’ der, ‘beni geri gönder; ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım.’ Hayır! Bu, onun ağzından çıkan (boş) bir laftan ibarettir. Onların gerisinde ise yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır.**”

Mezarlığa yaptığımız ziyaretlerle ölüm gerçeğini daha iyi kavramış oluruz.

9. İlmihal, C 1, s. 121.

10. Tirmizî, Zühd, 5; İbn Mâce, Zühd, 32.

3.2. Kıyamet ve Alametleri

YORUMLAYALIM

“De ki: İster taş olun, ister demir, isterse gözünüzde büyüyen herhangi bir mahlûk! (Bunlar, Allah’ın sizi yeniden diriltmesini güçleştirmez.) Diyecekler ki: ‘Bizi tekrar (hayata) kim döndürecek?’ De ki: Sizi ilk kez yaratan... Bunun üzerine onlar sana alaylı bir tarzda başlarını sallayacak ve ‘Ne zamanmış o?’ diyecekler. De ki: Yakın olsa gerek!”

(İsra suresi, 50 - 51. ayetler.)

Kıyamet sözlükte “Kalkma, doğrulma, dikilme, ayaklanma, dirilme” anlamlarına gelir. Dini terim olarak “Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman” ve “Dünyanın bağlı olduğu kozmik sistemde meydana gelecek değişimin ardından ölülerin diriltilmesiyle başlayıp ebediyen devam edecek olan âlem, ceza günü” şeklinde tanımlanır.¹¹

Kur’an-ı Kerim’de kıyamet günü; saat, vâkıa (kesin olarak meydana gelecek olan), et-tâmmetü’l-kübrâ (en büyük felâket ve belâ), hâkka (gerçek olan), ğa-şiye (şiddetiyle birden bire halkı saran), karia (kapıyı çalacak gerçek) gibi farklı farklı isimlerle de ifade edilmiştir. Hadislerde ise kıyamet günü, önce müminlerin ruhları alınarak ahirete göçmeleri sağlanacak, böylece kıyametin insanların kötülere ve kâfirler üzerine kopacağı belirtilmiştir.¹²

Nasıl ki canlılar doğup büyüüp bir süre yaşadık-tan sonra ölüyorlarsa, cansız varlıkların yanı sıra içinde yaşadığımız dünya ve evren de yok olup gidecektir. Bu yok oluştan önce de birtakım işaret ve belirtilerin oluşması kaçınılmazdır.

Çevremizi gözlemlediğimizde anne karnındaki bebeğin hareket etmesi, doğum öncesinde oluşan sancılar, canlıların gelişim evrelerinin yanı sıra hastalık ve iyileşme; bir tohumun filizlenmesi, büyümesi; ardından ağacın yapraklarını dökmesi, kuruması; gece gündüzün oluşması ve mevsimlerin değişmesi gibi birçok alanda, kimi gelişme ve aşamalardan önce birtakım belirtiler, izler ve işaretlerin ortaya çıktığını gözlemliyoruz.

Kıyamet, dört büyük melekten İsrâfil’in sûra üflemesiyle başlayacaktır. Terim olarak “kıyametin kopuşunu belirtmek ve kıyamet koptuktan sonra bütün insanların mahşer yerinde toplanmak üzere dirilmelerini sağlamak için İsrâfil tarafından üflenecek olan bir çeşit alettir.”¹³ Keyfiyeti tam olarak bilinmemektedir.

Tekvir suresi 1. ayette kıyametin, Güneş’in dürülmesiyle kopmaya başlayacağı ifade edilmektedir.

11. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 205-206.

12. bk. Buhârî, Fiten, 5; Müslim, Fiten, 53; İbn Mâce, Fiten, 24.

13. İlmihal, C 1, s.124.

4. ÜNİTE

İsrafil'in sûra üflemesiyle Allah'ın (c.c.) diledikleri hariç, göklerde ve yerde olan ne varsa onun dehşetinden sarsılacak, yıkılacak, tüm canlılar ölecek ve kıyamet kopacaktır. İkinci üflemesiyle insanlar dirilecek ve mahşer yerinde toplanmak üzere Rablerine koşacaklardır. Bu durum, Zümer suresi, 68. ayette şöyle ifade edilmiştir: **“Sûr'a üflenince Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!”**¹⁴

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki ayetleri, kıyametin gerçekleşecek olması açısından yorumlayınız.

“İnsan, ‘kıyamet günü ne zamanmış?’ diye sorar. İşte göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay bir araya getirildiği zaman! O gün insan ‘kaçacak yer neresi?’ diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur”. Kıyâme suresi, 6-12. ayetler.

“Gökyüzü yarıldığı, yıldızlar döküldüğü, denizler birbirine katıldığı, kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman, insanoğlu (yapıp) gönderdiklerini ve (yapamayıp) geride bıraktıklarını bir bir anlar.”

(İnfitâr suresi, 1-5. ayetler.)

Kıyametin kopacak olması ne kadar büyük bir hakikat ise onun kadar önemli olan diğer bir hakikat de kıyametin ne zaman kopacağına kesin olarak bilinmemesidir. Bu durum ayetlerde şöyle ifade edilir:

“Kıyamet vakti hakkındaki bilgi ancak Allah katındadır”.¹⁵ **“Sana kıyameti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbinin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O, göklere de yerlere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır. Ama insanların çoğu bilmezler”.**¹⁶

Hadis literatürümüzde Cibrîl hadisi olarak bilinen hadiste de vahiy meleği Cebrail (a.s.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.); iman, İslâm ve ihsan kavramlarının ne ifade ettiğini sormuştur. Ardından kıyametin ne zaman kopacağını sorunca şu cevabı almıştır: *“Bu meselede kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir”.*¹⁷

İslam dinine göre kıyametin ne zaman kopacağını bilmek mümkün değildir. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.) “alametler” dediğimiz, kıyametin yaklaştığını gösteren birtakım önemli olay ve belirtileri hakkında insanları bilgilendirmiştir.

14. bkz. Neml suresi, 87. ayet; Yâsîn suresi, 51. ayet; Hakka suresi 13-16. ayetler.

15. Lokmân suresi, 34. ayet.

16. A'raf suresi, 187. ayet.

17. Buhârî, İman, 37; Müslim, İman, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

Kıyamet alametleri, insan iradesine bağlı olup olmaması ve kıyametin kopuşuna çok yakın bulunup bulunmaması yönüyle dikkat çekerler. Peygamberimiz'in (s.a.v.) gönderilmesi ve onunla Peygamberliğin sona ermesi, ilmin ortadan kalkıp bilgisizliğin artması, ehliyesiz insanların ilim ve siyasette söz sahibi olması, öldürme olaylarının artması, dünya malının bollaşması ve zekât verecek fakirin bulunmaması gibi¹⁸ alametlerin yanı sıra bir de kıyametin kopmasının hemen öncesinde meydana gelecek ve birbirini izleyecek olan olaylarda kendini gösterecek alametler vardır. Bu alametler, insan iradesini ve tabiat kanunlarını aşan olaylardır. Kur'an-ı Kerim'de; Ay'ın ve Güneş'in bir araya toplanıp insanın kaçacak yer arayacağı bildirilmekte, kıyametin büyük bir sarsıntıyla peş peşe iki kez geleceği, emzikli kadınların bile çocuklarını atacağı, göğün yarılıp yıldızların dökülüp saçılacağı, insanın annesinden, babasından, eşinden, çocuğundan kaçacağı, kabirlerin içindekilerini dışarı atacağı, dağların renkli pamuklara döneceği, herkesin yaptığının karşılığını -zerre kadar bile olsa- göreceği anlatılmaktadır.¹⁹

TARTIŞALIM

“Sana kıyameti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O, göklere de yerlere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır. Ama insanların çoğu bilmezler”.

(A'raf suresi, 187. ayet.)

Gerek çeşitli tarihlerde gerekse de çok yoğun olarak 2000 ve 2012 yıllarında kıyametin kopacağı ile ilgili iddialar ortaya atıldı. Ayetin kesinliğine rağmen yine de birtakım tarihler verilmeye devam edilmektedir. Konu hakkında tartışınız.

3.3. Ahiretle İlgili Kavramlar

Bir konuyu gerektiği gibi anlayabilmek için o konuyla ilgili kavramları bilmek, anlamak önemlidir. Ahiret ile ilgili kavramları anlamak, ahiret hayatını kavramak açısından önemli bir faktördür.

Ba's:

Ba's kelime olarak “Diriltme, uykudan uyandırma, topraktan çıkarma, canlandırma, ihya” anlamlarına gelir. Terim olarak “Kıyametten sonra İsrâfil'in sûra ikinci kez üflemesiyle insanların Allah (c.c.) tarafından yeniden diriltilmeleri” anlamında kullanılır.²⁰

Kişinin gece uyuyup sabah uyanması, evden çıkıp akşam dönmesi, kış mevsiminden sonra ilkbaharın yeniden gelişi ne kadar olağan bir durum ise insanların yeryüzüne gönderildikten sonra ölmesi ve yeniden ahirette dirilmeleri de o kadar olağan bir durumdur.

18. bkz. Buhârî, Tefsîr, 79, Hudûd, 20, Fiten, 25; Tirmizî, Fiten, 34; İbn Mâce, Fiten, 25; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.

19. bkz. Hac suresi, 1, 2. ayetler; Kıyâme suresi 1, 9-10, 15. ayetler, Mürselât suresi, 7, 19. ayetler; Nebe suresi, 38, 40. ayetler; Nâziat suresi, 9, 34, 42. ayetler; Abese suresi, 33, 42. ayetler; Tekvîr suresi, 1, 13. ayetler; Mutaffîfin suresi, 1, 15. ayetler; Zilzal suresi, 1, 8. ayetler; Kâria suresi, 1, 11. ayetler. Müslim 156/247, Ebu Davud 4282, 4285, Tirmizi 2331, 2333, İbni Mace 4082, 4086, Ahmed 1/84, 645, 3571.

20. bkz. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 33.

4. ÜNİTE

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki ayetleri arkadaşlarınızla yorumlayınız.

“Yahut görmedin mi o kimseyi ki evlerinin duvarları, çatıları üzerine çökmüş (alt üst olmuş) bir kasabaya uğradı; ‘Ölümünden sonra Allah bunları nasıl diriltir acaba!’ dedi. Bunun üzerine Allah onu öldürüp yüz sene bıraktı; sonra tekrar diriltti. ‘Ne kadar kaldın?’ dedi. ‘Bir gün yahut daha az’ dedi. Allah ona: ‘Hayır, yüz sene kaldın! Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Eşeğine de bak. Seni insanlara bir ibret kılalım diye (yüz sene ölü tuttuk, sonra tekrar dirilttik). Şimdi sen kemiklere bak, onları nasıl düzenliyor, sonra ona nasıl et giydiriyoruz.’ dedi. Durum kendisince anlaşılınca: ‘Şimdi iyice biliyorum ki Allah her şeye kadirdir’ dedi.

İbrahim Rabbine: Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? dedi. İbrahim: Hayır! İnanırım, fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim), dedi. Bunun üzerine Allah: Öyleyse dört tane kuş yakala, onları yanına al, sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; koşarak sana gelirler. Bil ki Allah azîzdir, hakîmdir, buyurdu.”

(Bakara suresi, 259, 260. ayetler.)

“Ölüden diriye, diriden de ölüyü O çıkarıyor; yeryüzünü ölümünün ardından O canlandırıyor. İşte siz de (kabirlerinizden) böyle çıkarılacaksınız.”

(Rum suresi, 19. ayet.)

Hız. Peygamber de (s.a.v.) çeşitli hadislerinde, öldükten sonra tekrar diriltme konusunda bilgi vermiştir. O, bir hadiste şöyle buyurmuştur: “İnsanın kuyruk sokumu kemiği (*acbü’z-zeneb*) dışındaki her şeyi, ölümden sonra çürüyüp yok olacaktır. Kıyamet günü tekrar diriltme bu çürümeyen parçadan olacaktır.”²¹

Yine bu konudaki hadislerde kıyamet gününde bütün insanların diriltileceği, kabirden de ilk defa Hız. Muhammed’in (s.a.v.) kalkacağı bildirilmektedir.²² Üstelik Hız. Peygamber (s.a.v.) bir hadislerinde, insanların diriltirken ilk yaratılışlarındaki gibi olacaklarını haber vermiş²³, bir başka hadiste de “Her kul, öldüğü hâl üzere diriltilir.”²⁴ buyurmuştur.

Bir tohum nasıl filizlenirse, ilkbaharda çiçekler nasıl açarsa, insanlar da ahirette yeniden diriltileceklerdir.

21. Buhârî, Tefsîr, 39/3; Müslim, Fiten, 141, 142.

22. bkz. Buhârî, Tefsîr, 39/3; İbn Mâce, Cenâiz, 58.

23. bkz. Buhârî, Rikak, 45; Müslim, Cennet, 55-59.

24. Müslim, Cennet, 83.

TARTIŞALIM

Öldükten sonra yeniden dirilişi inkâr edenlere karşı aşağıda verilen delilleri arkadaşlarınızla tartışınız.

“Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz şunu bilin ki biz sizi topraktan, sonra nutfeden (sperm), sonra alakadan (aşılanmış yumurta), sonra organları önce belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz. Sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat eder. Yine içinizden kimi de ömrün en verimsiz çağına kadar götürülür, ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hale gelsin...”

(Hac suresi, 5. ayet.)

“Bir gün Allah, onların hepsini yeniden diriltir ve yaptıklarını kendilerine haber verir...”

(Mücadele suresi, 6. ayet.)

“Sûra üflendiğinde insanlar kabirlerinden çıkarak koşarlar ve derler ki: ‘Vah bize! Bizi yattığımız yerden kim ba’s etti? İşte Rahman’ın vaad ettiği şey budur. Demek ki peygamberler doğru söylemişler.’”

(Yasin suresi, 51-52. ayetler.)

Haşir - Mahşer:

Sözlükte “toplanmak, bir araya gelmek” demek olan haşir, terim olarak yüce Allah’ın (c.c.) insanları hesaba çekmek üzere tekrar dirilişten sonra bir araya toplamasıdır. İnsanların toplandıkları yere mahşer veya arasât denilir.²⁵

Haşir gerçeği ile ilgili olarak Yunus suresi 45. ayetinde şöyle buyrulur: **“Allah, onları sanki günün ancak bir saati kadar kaldıklarını sandıkları bir durumda yeniden diriltilip toplayacağı gün aralarında birbirleriyle tanışırlar. Allah’ın huzuruna varmayı yalanlayanlar elbette zarara uğramışlardır. Çünkü onlar doğru yola gitmemişlerdi”.**

Kalabalığın yoğun olduğunu ifade etmek için dilimizde “mahşeri kalabalık” ifadesi kullanılır.

25. İlmihal, C 1, s. 126.

4. ÜNİTE

Amel Defteri:

Amel defteri, insanların dünyadaki iyi ya da kötü tüm düşünce, söz ve davranışlarının Kirâmen Kâtibîn adlı melekler tarafından yazıldığı belge, manevi sicil defteri²⁶ şeklinde tanımlanır.

Dünya hayatı, sınav hayatıdır. Burada yaptığımız her türlü iyilik ve kötülük ne kadar az veya çok da olsa ahirette mutlaka karşımıza çıkacaktır. Bu nedenle yaptığımız her türlü hayır ve şer kayıt altına alınmaktadır. İşte her türlü iyilik ve kötülüklerimizin olduğu bu kayıtlara, amel defteri denilmektedir.

Kirâmen Kâtibin isimli melekler, insanların yaptıkları her türlü hayır ve şer davranışlarını kaydederler. Bu gerçeklik Kehf suresi 49. ayetinde çarpıcı bir şekilde dile getirilir: **“Amel defteri ortaya konmuştur. Suçluların onda yazılı olanlardan korkmuş olduklarını görürsün. ‘Vay hâlimize!’ derler. Bu nasıl kitapmış! Küçük büyük hiçbir şeyi bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş...”**

Amel defterleri cennetliklere sağdan, cehennemliklere soldan veya arkadan verilecektir. Defterleri sağdan verilenler, Kur’ân’da ‘ashâbu’l-yemîn’; soldan veya arkadan verilenler ise ‘ashâbu’ş-şimal’ olarak ifade edilirler.²⁷ Defterin sağdan verilmesi hayır ve müjde, soldan veya arkadan verilmesi ise korku ve azap işaretidir.

Kur’ân’da sadece bireylerin değil, millet, toplum ve medeniyetlerin de ‘kitap’ diye anılan amel defterlerinin bulunduğu ve hesap gününde her grubun kendi kitabını okumaya çağırılacağı belirtilmiştir.²⁸

BİLGİ KUTUSU

“Kur’an’da, insanın dünyada yaptıklarının, kıyamet günü açılmış bir kitapta kendisine gösterileceği ve her fertten kendi kitabını okumasının isteneceği (İsrâ suresi, 13-14. ayetler) açıklanmaktadır. Kirâmen Katibîn, hafaza, rakîb ve atîd isimleriyle anılan meleklerin yazdığı (Enbiyâ suresi, 94. ayet; Kâf suresi, 18. ayet; Zuhruf suresi, 80. ayet) bu kitap, insanın hak-batıl, doğru-yalan, iyi-kötü bütün inanç, düşünce, söz ve eylemlerini içerecektir. (Kehf suresi, 49.ayet.)

Hesaba Çekilme:

Dinen yükümlü insanların inançlarından ve dünyada yaptıkları iyilik ve kötülüklerden dolayı Allah (c.c.) tarafından ahirette hesaba çekilecekleri gün, ceza günü, din günü, ruziceza, ahiret günü, haşir günü²⁹ şeklinde tanımlanır.

İnsanlar amel defterlerini aldıktan sonra hesaba çekileceklerdir. Hesap ve sorgulamada amel defterlerinden başka, insanın organları ve yeryüzündeki varlıklar da insanın yaptıklarına şahitlik edecektir. İnsanın yaptığı hiçbir iyilik heba olmayacak, hiçbir kötülük de görmezden gelinmeyecektir. Adalet, tam anlamıyla tecelli edecektir.

26. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 17.

27. bkz. Hâkka suresi, 19, 25. ayetler; İnşikâk suresi, 7, 10. ayetler.

28. bkz. Câsiye suresi, 28-29. ayetler.

29. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 132-133.

Ahiret ve Kadere İman

Sorgu ve hesap sırasında insanlara şu beş şey sorulacaktır: ömrünü nerede tükettiği, gençliğini nasıl geçirdiği, malını nerede kazandığı, nereye harcadığı, bildiklerini uygulayıp uygulamadığı.³⁰ Çeşitli hadislerde bütün insanların, aracı olmaksızın direkt Allah (c.c.) tarafından hesaba çekileceği, müminlerin sorgularının kolaylıkla geçeceği ifade edilmiştir. Kâfirler ise ince, zor ve titiz bir hesap ve sorgulamadan geçirileceklerdir.³¹

“...Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”

(Zilzal suresi, 7-8. ayetler)

Hesaba çekme ve çekilme ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetlerden bazıları şunlardır:

“Allah herkese kazandığının karşılığını vermek için (onları diriltecektir.) Kuşkusuz Allah, hesabı çabuk görendir.”³²

“Ey Rabbimiz! Hesap gününde, beni anamı, babamı ve bütün müminleri affeyle.”³³

“...Hesap görücü olarak biz yeteriz.”³⁴

“...O Allah hesaba çekenlerin en hızlısıdır.”³⁵

BEYİN FIRTINASI YAPALIM

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurdular ki: “Hesaba çekilmeden kendinizi hesaba çekiniz.”
(Tirmizî, Kıyamet, 14.)

Yukarıdaki hadisi “Dünya ahiretin tarlasıdır.” gerçeğinden hareketle, dünyanın ahiret için bir hazırlık aşaması olması açısından değerlendirerek sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

Mizan:

Kelime anlamı ölçü aleti, tartı, terazi; terim anlamı ise ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi anlamındadır.³⁶

Allah (c.c.); keyfiyetini bilemediğimiz, mahiyetini ancak kendisinin bildiği, çok hassas ayarları olan terazilerle insanlara muamele edecektir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir:

30. Tirmizî, Kıyamet, 1.

31. Buhârî, Rikak, 49; Mezâlim, 2; Müslim, Zekât, 20; Cennet, 18.

32. İbrahim suresi, 51. ayet.

33. İbrahim suresi, 41. ayet.

34. Enbiyâ suresi, 47. ayet.

35. En'âm suresi, 62. ayet.

36. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 241-242.

4. ÜNİTE

“...Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.”³⁷

“...O gün (amelleri tartacak) terazi haktır, kimin (sevap) tartıları ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin de (sevap) tartıları hafif gelirse işte onlar, ayetlerimizi inkâr ettiklerinden dolayı kendilerini ziyanasokanlardır.”³⁸

“...O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse işte o, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur. Kimin tartıları hafif gelirse işte onun anası (yeri, yurdu) Hâviye³⁹dir.”⁴⁰

Ahret günü mizanda insanların iyilik ve kötülükleri adaletle tartılacak, hiç kimseye haksızlık edilmeyeceği gibi herhangi bir kayırma da olmayacaktır. İyilikleri kötülüklerinden ağır gelenler kurtuluşa erecek, hafif gelenler ise cehenneme gideceklerdir. Müminlerden cehenneme gidenler, işledikleri suçun karşılığı olan cezayı çektikten sonra cennete girdirileceklerdir.

Sırat:

Sırat, “Mahşer yerinden itibaren cehennemin üzerinden cennete kadar uzanan ve insanların dünyada yapmış oldukları davranışlar ve imanlarına göre üzerinden geçecekleri veya geçemeyecekleri köprü” şeklinde tanımlanır.⁴¹

Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde, cehennemin üzerine kurulacak sıratın ilk olarak kendisinin ve ümmetinin geçeceğini ifade etmiştir. Hadise göre insanlar iyi amelleri sayesinde oradan süratle geçeceklerdir.⁴²

İnsanlar dünyada iken yaptıklarıyla aslında kendileri için ‘sırat’ inşa etmiş olurlar. Kimi insanlar emirleri yerine getirip yasaklardan sakınarak, ibadetlerini ihlasla ve titizlikle yaparak kendileri için bir ‘sırat’ yapmış olurlar. Kimileri ise haram işleyerek, yasakları ihlal ederek kendi ‘sırat’larını yıkmış olurlar.

Sıratın gerçek mahiyetini sadece Allah (c.c.) bilir. Ancak müminler, ihlastan ödün vermeden, ibadetlerini çoğaltarak, kötülüklerden uzak durarak bir bakıma ahiretteki sıratlarını kendileri inşa etmiş olurlar.

YORUMLAYALIM

Karacaoğlan’ın aşağıdaki dördlüğünü yorumlayınız:

Ne güzel yapıdır cennet yapısı

Çok aradım görünmedi kapısı

Benim korktucağım sırat köprüsü

Cehennem üstüne kurulur bir gün.

37. Enbiya suresi, 47. ayet.

38. A’raf suresi, 8-9. ayetler.

39. Münafıkların ve küfürde aşırı gidenlerin girecekleri cehennemin en derin yeri, yedinci tabakası.bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 129..

40. Kâria suresi, 6-9. ayetler..

41. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 331.

42. Buhârî, Ezân, 129; Rikak, 48-52; Müslim, İman, 81; İbn Mâce, Zühd, 33.

Havuz:

Havuz, “Hz. Peygamber’e (s.a.v.) cennette verilecek olan ırmak veya havuz, havzıkevser. Hz. Peygamber (s.a.v.), Kevser havuzunda Müslümanlığı çok güzel bir biçimde yaşayan ümmetini konuk edecektir. Hz. Muhammed (s.a.v.), İslam’a aykırı işler yapanların bu nimetten yararlanamayacaklarını haber vermiştir.” şeklinde tanımlanır.⁴³

Kıyamet gününde peygamberlere ihsan edilecek havuzlar bulunacaktır. Müminler bunların tatlı ve berrak suyundan içerek susuzluklarını gidereceklerdir. Kevser suresi, 1. ayette geçen “Kevser” ifadesinin birçok anlamı olsa da çoğunlukla havuz olarak anlaşılmıştır. Bu sebeple Hz. Peygamber’in (s.a.v.) kıyametteki havuzu için “havzıkevser” ifadesi kullanılmıştır.

Hadislerde⁴⁴ bildirildiği üzere kıyamet gününde her peygamberin bir havuzu olacaktır. Peygamber de ümmeti de bu havuzdan içecektir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) havuzu çok geniş, suyu süttten daha beyaz, kokusu miskten daha güzeldir. Ondandır bir kere içen ebediyen bir daha susuzluk çekmeyecektir.

Şefaât:

Şefaât kavramı, özellikle Ramazan aylarında mahyalarla kendisini gösterir.

Ahirette bütün peygamberlerin Allah’ın (c.c.) izniyle şefaât etmeleri haklı ve gerçektir. Şefaât demek, günahı olan müminlerin günahlarının bağışlanması, olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberlerin ve Allah (c.c.) katındaki dereceleri yüksek olanların Allah’a (c.c.) yalvarmaları ve dua etmeleri demektir.⁴⁵

Allah’ın (c.c.) iznine bağlı olarak ahirette şefaatin olacağı Kur’an-ı Kerim ve Hz. Peygamber’in (s.a.v.) sünneti ile belirlenmiştir. Şefaât, şefaât edilecek kişinin mümin olması şartıyla ancak gerçekleşebilecektir.

Unutulmamalı ki Allah’ın (c.c.) izni olmadan hiç kimse bir başkasına şefaatte bulunamaz. Kaldı ki Peygamberimizle (s.a.v.) birlikte şefaatte bulunabileceği bildirilen kimseler, bu konuda serbest bırakılsalar dahi, Allah’ın (c.c.) rızasına aykırı hareket ederek uygun olmayan birine şefaatte bulunmaz. Şefaatte ilgili ayetlerde de bu durum net olarak açıklanmıştır:

“...Hiçbir şefaâtçi yoktur ki O’nun izni olmadan şefaât edebilsin...”⁴⁶

“...Bunlar Allah’ın rızasına ermiş olandan başkasına şefaât edemezler...”⁴⁷

43. bkz. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 202.

44. Buhârî, Rikak, 53; Fiten, 1; Müslim, Fezâil, 9; Tirmizî, Kıyamet, 14, 15.

45. İlmihal, C 1, s.129.

46. Yunus suresi, 3. ayet.

47. Enbiya suresi, 28.ayet.

4. ÜNİTE

“...Göklerde ve yerde olanların hepsi O’nundur. O’nun izni olmadan katında kim şefaata edebilir?...”⁴⁸

Hız. Peygamber (s.a.v.), hadislerinde ümmetin günahkârlarına şefaata edeceğini haber vermiştir.⁴⁹ Kâfir ve münafıklar için hiçbir şekilde şefaata söz konusu değildir.⁵⁰

Hız. Peygamber’in (s.a.v.) günahkârlara yapacağı şefaatten başka bir de genel ve kapsamlı bir şefaati vardır. Mahşerde herkes sıkıntı, korku, elem, ıstırap ve heyecan içinde hesaplarının görülmesi için bekler. İşte Peygamberimiz bu esnada hesap ve sorgunun bir an önce yapılması için -Allah’ın (c.c.) izniyle- dua eder, şefaatte bulunur. Bu şefaata, en büyük şefaata anlamında ‘şefaata-i uzmâ’ olarak isimlendirilmektedir.

Peygamberimiz’in (s.a.v.) bu şefaati, İsrâ suresi 79. ayette, övülen makam anlamında “makam-ı mahmûd” ismiyle anılır. Ayette, “**Gecenin bir kısmında da uyanarak sana mahsus fazla bir ibadet olmak üzere teheccüd namazı kıl ki Rabbin seni Makam-ı Mahmud’a ulaştırsın.**” buyurulmaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadisinde de söz konusu bu şefaate değinmiştir.⁵¹

Müslümanlardan beklenen tutum ve davranış ‘nasıl olsa şefaata var’ deyip Allah’a (c.c.) isyan etmek, günah işlemek, ibadetleri terk etmek değildir. Tam tersine Allah’ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanıp dinin emir ve yasaklarına dikkat ederek ibadetlerini titizlikle yaparak şefaate layık olmak için gereken gayreti ortaya koymaktır.

A’raf:

Sözlük anlamıyla cennetle cehennem arasında bulunan perde, sur, yüksek tepe, set veya duvar şeklinde tanımlanır. Terim anlamı ise sevabı ve günahı birbirine denk olduğu için, henüz cennete de cehenneme de gitmemiş olanların buldukları yer⁵² şeklinde tanımlanır.

YORUMLAYALIM

A’raftakilerle ilgili aşağıdaki ayetleri yorumlayınız.

“İki taraf (Cennetlikler ve Cehennemlikler) arasında bir perde ve A’raf üzerinde de herkesi simalarından tanıyan adamlar vardır ki bunlar henüz cennete giremedikleri halde (girmeyi) umarak cennet ehline: “Selâm size!” diye seslenirler. Gözleri cehennem ehli tarafına döndürülünce de: Ey Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu ile beraber bulundurma! derler. (Yine) A’raf ehli simalarından tanıdıkları birtakım adamlara seslenerek derler ki: “Ne çokluğunuz ne de taslamakta olduğunuz büyüklük size hiçbir yarar sağlamadı. Allah’ın, kendilerini hiçbir rahmete erdirmeyeceğine dair yemin ettiğiniz kimseler bunlar mı?” (ve cennet ehline dönerek): “Girin cennete; artık size korku yoktur ve siz üzülecek de değilsiniz” (derler).”

(A’raf suresi, 46-49. ayetler.)

48. Bakara suresi, 255. ayet.

49. Ebû Dâvûd, Sünnet, 21; Tirmizî, Kıyâmet, 11; İbn Mâce, Zühd, 37.

50. bkz. Müddessir suresi 48. ayet; En’âm suresi, 51. ayet.

51. bkz. İbn Mâce, Ezân, 4.

52. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 20.

Sevapları ile günahları eşit olan a'raftaki insanlar Allah'ın (c.c.) dilediği bir zamana kadar burada kalacak olup daha sonra Allah'ın (c.c.) affına mazhar olarak cennete gireceklerdir. A'raf aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'de geçen bir sureye de isim olmuştur.

Cennet

Sözlükte "bahçe, bitki ve sık ağaçlarla örtülü yer" anlamına gelen cennet, terim olarak "çeşitli nimetlerle bezenmiş olan ve müminlerin içinde ebedî olarak kalacakları ahiret yurdu"na denir.⁵³

Cennet ve oradaki hayat sonsuzdur. Günahsız, günahları affedilen ya da günahlarının cezasını cehennemde çekmiş olan müminler, sonsuza dek cennette kalacaklardır.

YORUMLAYALIM

Dünya hayatının aldatıcılığına kapılmadan Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazananlar için Allah (c.c.) cennette birçok nimet hazırlamıştır. Aşağıdaki hadisi bu çerçevede, arkadaşlarınızla sınıfta yorumlayınız:

Hz. Peygamber (s.a.v.) buyuruyor: Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: Sâlih kullarım için ben, cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanın kalbinden bile geçmeyen nice nimetler hazırladım.

(Buhârî, Tefsîr, sûre 32; Müslim, Cennet, 1; Tirmizî, Tefsîr, sûre 32.)

Kur'an'da cennet için çeşitli isimler kullanılmıştır:⁵⁴ Cennetü'l-me'vâ (şehid ve müminlerin barınağı ve konağı olan cennet), cennet-i adn (ikamet ve ebedîlik cenneti), dârü'l-huld (ebedîlik yurdu), firdevs (her şeyi kapsayan cennet bahçesi), dârü's-selâm (esenlik yurdu), dârü'l-mukame (ebedî kalınacak yer), cennâtü'n-naîm (nimetlerle dolu cennetler) ve el-makamü'l-emîn (güvenli makam). Bu isimlerin cennette değişik değişik tabakalar olması da imkân dâhilindedir.

"Cennette hiç kimsenin görmediği, işitmediği ve hayal bile edemediği nimetler vardır."

53. İlmihal, C 1, s.131.

54. İlmihal, C 1, s.131.

4. ÜNİTE

BİLGİ KUTUSU

Cennetle ilgili Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet bulunmaktadır. Cennet ve cennetlikler şu şekilde tasvir edilmektedir:

Cennet, genişliği göklerle yer kadar olan (Âl-i İmrân suresi, 133. ayet), yakıcı sıcaklığın da dondurucu soğukluğun da görülmeyeceği bir yerdir (İnsân suresi, 13. ayet).

Temiz su, tadı bozulmayan süt ve süzme bal ırmaklarının yer aldığı cennette (Muhammed suresi, 15. ayet), suyu zencefile kokulandırılmış tatlı su pınarı (İnsân suresi, 18. ayet) ve sonunda misk kokusu bırakan bir içecek de vardır (Mutaffifin suresi, 25-26. ayetler).

Cennet içeceği baş ağrıtmayan, sarhoş etmeyen, içenlere zevk bahşeden ve bembeyaz bir kaynaktan çıkan (Sâffât suresi, 45-47. ayetler) bir içecektir. Cennette türlü meyveler, hurmalıklar, nar ağaçları (Rahmân suresi, 68. ayet), bağlar (Nebe suresi, 32. ayet), dikensiz sedir ağaçları, salkımları sarkmış muz ağaçları (Vâkıa suresi, 28-29. ayetler), çeşit çeşit kuş etleri (Vâkıa suresi, 21. ayet) bulunur.

Cennetliklerin elbiseleri ince ve kalın halis ipektendir (Kehf suresi, 31. ayet; İnsân suresi, 21. ayet), süsleri altındandır (Kehf suresi, 31. ayet; Hac suresi, 23. ayet; Fâtır suresi, 33. ayet), evleri güzeldir (Tevbe suresi, 72. ayet).

Cennetliklere hizmet etmek için ölümsüz gençler (vildan) dolaşır, onlar –güzelliklerinden dolayı– saçılmış birer inci sanılırlar (İnsân suresi, 19. ayet). Bunlar altın kadeh ve tepsiler dolaştırırlar, cennetliklerin canlarının istediği ve gözlerinin gördüğü her şey orada hazır bulunur (Zuhruf suresi, 71. ayet).

Cennetliklere altlarından ırmaklar akan, üst üste bina edilmiş köşkler vardır (Zümer suresi, 20. ayet). Allah tarafından kalplerinden kin sökülüp atılmış olan cennetlikler, kardeşler halinde, karşı karşıya tahtları üzerinde otururlar. Orada bunlara hiçbir yorgunluk ve zahmet yoktur (Hicr suresi, 47-48. ayeler). Cennette boş ve yalan söz de işitilmez (Nebe suresi, 35. ayet).

İlmihal, C 1, s. 131-132.

Cehennem:

Kelime olarak “derin kuyu” anlamına gelen cehennem, ahirette kâfirlerin sürekli olarak, günahkâr müminlerin de günahları ölçüsünde cezalandırılmak üzere kalacakları azap yeridir.⁵⁵

Kur'an-ı Kerim'de günahkârların cezalandırılacağı yer olarak çoğunlukla cehennem ismi kullanılır. Bunun dışında şu isimler de kullanılmıştır: Nâr (ateş), Cahîm, (alevleri kat kat yükselen ateş), Hâviye (düşenlerin çoğunun bir daha geri dönemediği uçurum, yer), Saîr (çılgın ateş), Lezâ (dumansız ve katksız alev), Sakar (ateş) ve Hutame (obur ve kızgın ateş).⁵⁶

55. İlmihal, C 1, s.130.

56. bkz. İlmihal, C1, s.130.

TARTIŞALIM

Karacaoğlan'ın cehennemle ilgili aşağıdaki dörtlüğünü sorumluluk açısından sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.

Karac'oglan der ki her sözüm haktır

Yiğit olmayanın yalanı çoktur.

Cehennem yerinde hiç ataş yoktur

Herkes ataşını bile götürür.

Üç Güzel Oğlu Der Şöyle Bir Yiğit - Karacaoğlan Şiirleri

http://karacaoglansiirleri.blogspot.com.tr/2008/01/gzel-olu-der-yle-bir-yiit_21.html

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki ayeti, insanların cehennemden gerektiği gibi sakınmamaları konusunda, sınıfta arkadaşlarımızla yorumlayalım.

“O küfredenler, bölükler hâlinde cehenneme sürülür. Nihayet oraya geldikleri zaman kapıları açılır, bekçileri onlara: ‘İçinizden Rabbinizin ayetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi?’ derler. ‘Evet, geldi.’ derler ama azap sözü kâfirlerin üzerine hak olmuştur. Onlara: ‘İçinde ebedî kalacağınız cehennemin kapılarından girin; kibirlenenlerin yeri ne kötü!’ denilir.”

Zümer suresi, 71-72. ayetler.

Günahkâr müminler cehennemde ebedî kalmayacaklar, Peygamberimiz'in (s.a.v.) hadislerinde de bildirildiği gibi, cezalarını çektikten sonra cennete gireceklerdir.⁵⁷

Hiç şüphe yok ki cehenneme başta Allah'ı (k.c.) inkar eden ve O'na şirk koşanlar girecektir. Nitekim **“Andolsun, “Allah, Meryem oğlu Mesih'tir” diyenler kesinlikle kâfir oldu. Oysa Mesih şöyle demişti: “Ey İsrailoğulları! Yalnız, benim de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa, artık, Allah ona cen-**

“Allah tüm canlıları yarattığı zaman
kendi üzerine şöyle yazmıştır:

*“Benim rahmetim
gazabımı geçmiştir.”*

Tirmizî, Daavât, 99.

57. Buhârî, Rikak, 51; Tevhîd, 19; Tirmizî, Birr, 61; İbn Mâce, Mukaddime, 9.

4. ÜNİTE

neti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur.”⁵⁸ ve “Bizim âyetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı kibirlenmek isteyenler var ya, işte onlara gök kapıları açılmayacak ve onlar, deve iğne deliğine girinceye kadar cennete giremeyeceklerdir! Suçluları işte böyle cezalandırırız!”⁵⁹ vb. pek çok ayetle ifade edilmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Cehennem ve oradaki hayat, Kur’ân-ı Kerîm’de tasvir edilmiştir. Yapılan tasvirlerin bir kısmı şu şekildedir:

Suçlular cehenneme vardıklarında, cehennem onlara büyük kıvılcımlar saçar (Mürselât suresi, 32-33. ayet), inkârcılar için bir zindan olan cehennem (İsrâ suresi, 8. ayet), ateşten örtü ve yataklarıyla (A’raf suresi, 40-41. ayet), cehennemlikleri her taraftan kuşatan (Kehf suresi, 29. ayet), yüreklere çöken (Hümeze suresi, 7. ayet), kızgın ateş dolu bir çukurdur (Karia suresi, 9-11. ayet). Yakıtı insanlarla taşlar olan cehennem (Tahrîm suresi, 6. ayet), kendisine atılanlardan bıkmayacaktır (Kaf suresi, 30. ayet). Orada serinlik bulamadıkları gibi içecek güzel bir şey de bulamayacaklardır (Nebe suresi, 24. ayet). Allah’ı (c.c.) görmekten mahrum kalacak inkârcılara (Mutaffîfîn suresi, 15. ayet) Allah (c.c.) rahmet etmeyecek (Nisâ suresi, 137, 168. ayetler), cehennem azabı ise onları ebedî olarak kuşatacaktır.

İlmihal, C. 1, s. 131.

4. Ahirete İnanmanın Sağladığı Faydalar

Ahirete inanmanın birçok faydası bulunmaktadır. Bunlardan biri ahiretin, haksızlığa uğrayan kişinin, hakkını alabileceği bir gün olmasıdır.

TARTIŞALIM

“Öyle bir günden korkun ki o günde hiç kimse başkası için herhangi bir ödemedede bulunamaz; hiç kimseden (Allah izin vermedikçe) şefaât kabul olunmaz, fidye alınmaz; onlara asla yardım da yapılmaz.”

(Bakara suresi, 48. ayet.)

Ahirete inanan bir insan, yukarıdaki ayetin gerekliliği doğrultusunda hayatını nasıl şekillendirir sorusunu arkadaşlarınızla tartışınız.

Ahret inancı, insanları doğruya yöneltir. Çünkü insanlar tercihleri arasında zorlanır ve doğru olanı yapma konusunda tereddütler yaşarlar. Ahirete gerçekten inanan birisi, özdenetim mekanizmasını devreye sokarak yanlış yapmama konusunda doğru tercihler ortaya koyar ve güçlü davranışlar sergiler.

58. Maide suresi, 72. ayet.

59. Araf suresi, 40. ayet.

Ankebût suresinin 57. ayetinde **“Her can ölümü tadacaktır...”** buyrulmaktadır. Bu gerçek, yakınlarını kaybeden bir insan için çok can yakıcı bir gerçekliktir. Ancak ahirete inanan bir insan aynı ayetin devamındaki **“... Sonunda bize döndürüleceksiniz.”** ile teselli bulur. Dolayısıyla ahirete inanan bir insan ölümden korkmaz.

Yakınlarını kaybeden biri, ahirette tekrar onlara kavuşacağını düşünerek teselli bulur. Aksi halde yakınını kaybeden bir insan için sevdiklerini bir daha hiç göremeyecek olmak, üstesinden çok zor gelinebilecek bir durumdur.

Ahirete inanan kişi, davranışlarına yön verir. Dünya hayatı aslında bir sınav ve oyalanma yeridir. Bu gerçekliği bilen bir insan, dünyanın kalıcı olmayıp geçici olduğunu bilir ve ona göre davranışlar ortaya koyar. Konuya ilişkin En’am suresi, 31 ve 32. ayetlerde şöyle buyrulur: **“Allah’ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten ziyana uğramıştır. Nihayet onlara kıyamet vakti ansızın gelip çattınca, onlar, günahlarını sırtlarına yüklenerek diyecekler ki: ‘Dünyada iyi amelleri terk etmemizden dolayı vah bize!’ Dikkat edin, yüklendikleri şey ne kötüdür! Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Müttakî olanlar için ahiret yurdu muhakkak ki daha hayırlıdır. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?”**

5. Kaza ve Kader Nedir?

NOT EDELİM

Allah’ın (c.c.) her şeyi bir ölçüye göre yaratması ile ilgili aşağıdaki ayetleri bilgi dağarcığımıza notedelim:

“Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık.”

Kamer suresi 49. ayet.

“...O’nun katında her şey bir ölçü iledir.”

Ra’d suresi, 8. ayet.

“Kâinatta mevcut her şeyin hazineleri ancak bizim yanımızdadır. Biz onu ancak belli bir miktar ile indiririz.”

Hicr suresi, 21. ayet.

“...Her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mahlûkatın mukadderatını tayin eden Allah, yüceler yücesidir.”

Furkan suresi, 2. ayet.

Kader sözlükte “ölçü, miktar, bir şeyi belirli ölçüye göre yapmak ve belirlemek” anlamlarına gelir. Terim olarak “yüce Allah’ın (c.c.), ezelden ebede kadar olacak bütün şeylerin zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini, ezeli ilmiyle bilip sınırlaması ve takdir etmesi” demektir. Allah’ın (c.c.) ilim ve irade sıfatlarıyla ilgili bir kavram

4. ÜNİTE

olan kader; evreni, evrendeki tüm varlık ve olayları belli bir nizam ve ölçüye göre düzenleyen ilahi kanunu ifade eder.⁶⁰ Bir başka ifadeyle Allah'ın (c.c.) her şeyi bir ölçüye göre yaratması ve planlamasıdır.

Sözlükte “emir, hüküm, bitirme ve yaratma” anlamlarına gelen kaza, Cenâb-ı Hakk'ın ezelde irade ettiği ve takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince her birisini ezeli ilim, irade ve takdirine uygun biçimde meydana getirmesi ve yaratmasıdır. Kaza, Allah'ın (c.c.) tekvîn sıfatı ile ilgili bir kavramdır.⁶¹

Dolayısıyla kaza ve kadere iman etmek;

aslında Allah'ın (c.c.) ilim, irade, kudret ve tekvîn sıfatlarına inanmak anlamına gelmektedir. Allah'ın (c.c.) bu sıfatlarına inanan bir kimse, aynı zamanda kaza ve kadere de iman etmiş olur.

Allah (c.c.) ezeli ilmi ile bilir, iradesi doğrultusunda takdir ederek yaratır. Bir bakıma fiillerin yaratılmadan önceki hallerine kader, gerçekleşmesine ise kaza denir.

Bu durumda kader ve kazaya inanmak demek, hayır ve şer, iyi ve kötü, acı ve tatlı, canlı ve cansız, faydalı ve faydasız her ne varsa hepsinin Allah'ın (c.c.) bilmesi, dilemesi, kudreti, takdiri ve yaratması ile olduğuna, Allah'tan (c.c.) başka yaratıcı bulunmadığına inanmak demektir.⁶²

Bununla birlikte kaza ve kaderin doğru anlaşılması için şu gerçekliğe dikkat edilmesi gerekmektedir: Fiillerin meydana gelmesinde hem Allah'ın (c.c.) hem de insanın iradesi söz konusudur. Allah'ın (c.c.) sonsuz olan iradesine külli irade insanın sınırlı olan iradesine ise cüz'i irade denir. Bu bağlamda Allah (c.c.), insana fiillerinde seçme özgürlüğü vermiş ve seçtiklerinden de sorumlu tutmuştur. İşte insan, kendisine verilen cüz'i irade ile bir takım fiilleri seçip yapabilmekte; özgür iradesi ile davranışlarına yön verebilmektedir.

6. Allah'ın İradesi

İrade sözlükte seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme anlamlarına gelir. Terim olarak Allah'ın (c.c.) dilemesi, arzu etmesi, tercih etmesi ve dilediğini yerine getirmesi anlamlarında Allah'ın (c.c.) sıfatlarından biridir. Allah'ın (c.c.) iradesi ezeldir; irade sıfatı kendinden olup bir başkası tarafından yaratılmış değildir. Onun irade ettiği şey mutlaka olur, irade etmediği hiçbir şey meydana gelmez. Allah (c.c.), hiçbir şeyi var etmeye veya yok etmeye mecbur değildir.⁶³

Allah'ın (c.c.) iradesine irade-i külliye de denir. İrade-i külliye, Allah'ın (c.c.) istediği gibi dilemesi ve seçmesi anlamında Allah'ın (c.c.) mutlak ve sınırsız iradesi anlamına gelir. Külli irade, her şeye hâkim olan, her

60. bkz. İlmihal, C 1, s.132.

61. bkz. İlmihal, C 1, s.133.

62. İlmihal, C 1, s.133.

63. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 173.

NOT EDELİM

Hz. Peygamber, Cibrîl hadisi diye bilinen hadiste Cebrail'in “İman nedir?” sorusuna şöyle cevap vermiştir:

“Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmandır”.

(Müslim, İman, 1; Ebû Dâvûd, Sünnet, 15; İbn Mâce, Mukaddime 9.)

şeyi içine alan iradedir. Yaratma fiili ile birlikte ele alınır. Her şeyin yaratıcısı Allah'tır (c.c.); hakiki irade de O'na mahsustur. Evrende Allah'ın (c.c.) irade-i külliyesine aykırı hiçbir olay gerçekleşemez.⁶⁴

İrade bilindiği üzere aynı zamanda Allah'ın (c.c.) subutî sıfatlarından biridir. Allah (c.c.); dilediği yaratmayı, dilediği zaman, dilediği şekilde yapar. O, bir şey yaratmak istediğinde veya istemediğinde O'nu engelleyecek ya da yapması için zorlayacak hiçbir güç, iktidar, otorite yoktur. Allah (c.c.), izin vermeden hiçbir şey meydana gelmez.⁶⁵

Her şeyi yok iken yaratan, dilediği zaman dünyayı ve evreni ortadan kaldırarak kıyameti koparacak olan Allah'ın (c.c.) dünya ve evren ile ilişkisini sürdürmemesi, iradesini yansıtmaması düşünülemez. Güneşin doğması ve batması, mevsimlerin oluşması, tohumun filizlenip bir bitkiye veya ağaca dönüşmesi, dua eden insanlara karşılık vermesi, yağmur yağdırması, bereket vermesi, şifa vermesi bütün bunlar, Allah'ın (c.c.) iradesinin yansımalarıdır. Bu konuyla ilgili olarak İnsan Suresi, 30. ayette **“Sizler ancak Rabbinizin dilemesi (izin vermesi) sayesinde (bir şeyi) dileyebilirsiniz. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir.”** şeklinde buyrulur. Enam Suresi, 59. ayette ise şöyle buyrulmaktadır: **“...O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir...”**

Allah (c.c.) kâinatı aşama aşama yaratmış, dünya canlılar için elverişli hale geldikten sonra insanları ve diğer canlıları yaratmıştır. O, yaratmaya devam etmektedir ve bir şeyin olmasını istediği zaman yapacağı tek şey ona 'ol!' demektir.⁶⁶

“...Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir.” (Bakara suresi, 117. ayet.)

Âl-i İmrân suresi 47. ayette **“Allah dilediğini yaratır.”** denirken Hz. Peygamber (s.a.v.) ise **“Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz.”** buyurmuştur.⁶⁷

Gerek insanların bir şeyi yapıp yapmamaları gerekse kâinatta gerçekleşecek ve gerçekleşmeyecek her şey Allah'ın (c.c.) iradesine bağlıdır. Dolayısıyla kâinatta var olan veya olmayan, ileride yaratılacak olan her şey Allah'ın (c.c.) dilemesi, istemesi, takdiri ve yaratması ile gerçekleşir.

64. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 174.

65. bkz. Âl-i İmrân suresi, 26. ayet; Şûrâ suresi, 49. ayet; Bakara suresi, 117. ayet.

66. bkz. Bakara suresi, 117. ayet.

67. Ebû Dâvûd, Edeb, 110.

4. ÜNİTE

7. İnsanın İradesi ve Kader

İrade, sözlük anlamıyla insana verilen sınırlı özgürlük, tercih etme kabiliyetidir. Terim anlamı ise insana Allah (c.c.) tarafından verilen özgürlük; dileme, tercih etme kabiliyeti ve bu kabiliyetlerin tekil bir olaya bağlanmasıdır. İnsan, irade sayesinde davranışlarından sorumlu olur. Bu nedenle kişilerin irade-i cüz'iyelerini hem dünyada hem de ahirette yararlı olacak işler için kullanmaları dinimizce tavsiye edilmiştir.⁶⁸

DÜŞÜNELİM

Necip Fazıl Kısakürek, Sakarya Türküsü isimli meşhur şiirinde "Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir." demektedir. Bu mısrayı insanın tercihi ve kader açısından tartışınız.

TARTIŞALIM

Aşağıdaki soruları insanın iradesi ve kaderi çerçevesinde arkadaşlarınızla sınıfta tartışınız.

- 1) Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker (iyiliği önermek ve kötülükten sakındırmak) görevimizi yerine getirip getirmememiz sosyal çevrenin oluşumuna, kişinin kaderini tayin etmesinde etkisi ne olabilir? Tartışınız.
- 2) "Bir kötülük gördüğünüzde onu elinizle düzeltin. Buna güç yetiremiyorsanız dilinizle düzeltin. Buna da güç yetiremiyorsanız içinizden buğzedin (nefret ve öfke duyun)." (Tirmizi, Fiten, 11; İbnu Mace, Fiten, 20.) Bu hadis doğrultusunda hareket etmek veya etmemek, kişi ve çevresi açısından nasıl etkili olur? Tartışınız.
- 3) Kişinin kaderini oluşturmada, fitrata uygun bir sosyal çevrenin olması veya olmaması nasıl etki eder? Tartışınız.

İnsandaki irade, akıl ve düşünce kabiliyetine göre oluşur. Dolayısıyla insanın idaresi, yani kendini yönetmesi, gidişatını belirlemesi de akıl ve düşünce kabiliyetine göre meydana gelir.

Allah (c.c.) kulların iradeli fiillerini, onların iradeleri doğrultusunda yaratır. Bu, Allah'ın (c.c.) âdetullah ve sünnetullah adı verilen ilahi kanununu yani kaderi bu şekilde düzenlemesindedir. Bu durumda fiili tercih ve seçmek kuldân, yaratmak Allah'tandır (c.c.). Kul iyi veya kötü yönden hangisini seçer ve iradesini hangisine yöneltirse Allah (c.c.) onu yaratır.⁶⁹

Hayatta birçok tercihle karşı karşıya kalırız.

68. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 173-174.

69. İlmihal, C 1, s. 136.

İnsan; Allah (c.c.) tarafından güç, kuvvet ve irade ile donatılmıştır. İnsanın iradesi ve özgürlüğü vardır, bu yüzden de yaptıklarından sorumludur. Hayat, tercihlerin toplamıdır ve bu sebeple de tercihler, kaderi oluşturur. İnsanlar hayatta birçok seçenek arasından birini seçer ve sonuçlarına da katlanır: İyilik ya da kötülük, bilgelik ya da cahillik, iman ya da küfür, hayır ya da şer, gayret göstermek ya da tembellik etmek insanın tercihine bağlı durumlardandır.

Bir öğrenci okuldan eve, evden okula gelip giderken veya sınıfta, koridorda, oyun oynarken, maç yaparken tercihlerde bulunur. Ders çalışıp çalışmamak, iyi arkadaş seçip seçmemek, kabiliyetine uygun meslek seçip seçmemek gibi durumlar da onun tercihine bağlıdır. Birey çok farklı seçeneklerle karşılaşır ve bunlardan birini tercih eder, bu tercih nedeni ile de sorumlu olur.

TARTIŞALIM

Mehmet Akif Ersoy'a ait aşağıdaki mısraları insanın iradesi çerçevesinde tartışınız.

Ey dipdiri meyyit, 'İki el bir baş içindir.'
Davransana... Eller de senin, baş da senindir!
His yok, hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin?
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.
Kurtulmaya azmin neye bilmem ki süreksiz?
Kendin mi senin, yoksa ümidin mi yüreksiz?

Âtiyi karanlık görüvermekle apıştın?
Esbâbı elinden atarak ye'se yapıştın!
Karşında ziyâ yoksa sağından, ya solundan
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.
Âlemde ziyâ kalmasa, halk etmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!

Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, s. 207-208.

8. Kader ile İlgili Kavramlar

Tevekkül:

Kelime anlamı güvenme, bağlanma, vekil tayin etme, havale etme olup terim anlamı ise şöyledir: İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmalarını en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan (c.c.) beklemesidir.⁷⁰

Âl-i İmran suresi 159. ayetinde Yüce Rabbimiz (c.c.) Peygamberimiz'e (s.a.v.) şöyle hitap etmiştir: **"...(Toplumunu ilgilendiren) her konuda müminlerle görüş, onlarla istişare et. Kararını verdiğin zaman da Allah'a tevekkül et. Allah, kendisine tevekkül eden Müslümanları sever."**

70. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 365.

4. ÜNİTE

Tevekkül kavramı türevleriyle birlikte Kur'an'da 69 defa geçmektedir. Ayetlerde Yüce Allah'a (c.c.) tevekkül edilmesi emredilmiştir⁷¹, "...Allah'a tevekkül edene O yeter..."⁷² denilerek peygamberlerin ve gerçek müminlerin Allah'a (c.c.) tevekkül ettikleri⁷³ bildirilmiştir.

Allah'a (c.c.) tevekkül etmek bir iman ve kader meselesidir. Bir iş için gereken şartları yerine getirip önlemleri aldıktan sonra Allah'a (c.c.) tevekkül eden bir mümin; Allah'ın (c.c.) yardımına, Allah'ın (c.c.) sözüne güvendiğini kabul etmiş, bunu ilan etmiş olur. Böylece kişi, Allah'ın (c.c.) güvenilir bir dost olduğunu, kulunu ihmal etmeyeceğini bilir ve huzur duyar.

BEYİN FIRTINASI YAPALIM

Hz. Peygamber (s.a.v.), devesini salarak tevekkül ettiğini söyleyen bedeviye "Önce deveni bağla, Allah'a (c.c.) öyle tevekkül et." (Tirmizî, Kıyamet, 60) şeklinde buyurarak doğru tevekkül konusunda uyarıda bulunmuştur.

Bu hadisten yola çıkarak, beyin fırtınası yöntemiyle, bir öğrencinin tevekkül anlayışının nasıl olması gerektiği konusunda, arkadaşlarınızla sınıfta tartışınız.

Tevekkül; gerekli çalışmalarını yapmadan, önlemleri almadan, gayret ortaya koymadan işi Allah'a (c.c.) havale etmek de değildir. İnsan hedefe ulaşmak için gereken gayreti gösterecek, uğraşacak, didinecek, gereken tüm kurallara uyacak, önlemlerini alacak sonra Allah'a (c.c.) tevekkül edecektir. Ankebût suresinin 58-59. ayetlerinde şöyle buyrulur: "...Çalışanların ücreti ne güzeldir. Onlar ki sabrederler ve Rablerine tevekkül ederler."

Tevekkül etmek tembellik, gerilik ve miskinlik demek olmadığı gibi, çalışma ve ilerlemeye mâni de değildir. Çünkü her Müslüman olayların, ilahi düzenin ve kanunların çerçevesinde, sebep sonuç ilişkisi içerisinde olup bittiğinin bilincindedir. Yani tohum ekilmeden ürün elde edilmez. İlaç kullanılmadan tedavi olunmaz. Sâlih ameller işlenmedikçe Allah'ın (c.c.) rızası kazanılmaz ve dolayısıyla cennete girilmez. Öyleyse tevekkül, çalışıp çabalamak, çalışıp çabalarken Allah'ın (c.c.) bizimle olduğunu hatırdan çıkarmamak ve sonucu Allah'a (c.c.) bırakmaktır.⁷⁴

NOT EDELİM

Çalışmadan, gayret göstermeden tevekkül etmek, dinimize aykırıdır. Konu hakkında Mehmet Âkif Ersoy'un şu dörtlüğünü bilgi dağarcığınıza not edelim:

"Çalış!" dedikçe şeriat, çalışmadın durdun
Onun hesabına birçok hurafe uydurdun!
Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya,
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya!

Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, s. 252.

71. bkz. Mâide suresi, 11. ayet; Tevbe suresi, 51. ayet.

72. Talak suresi, 3. ayet.

73. bkz. Enfâl suresi, 2-3. ayetler.

74. bkz. İlmihal, C 1, s. 137.

Yanlış tevekkül anlayışı kadar hatta ondan daha kötü olan bir şey vardır ki o da hiç tevekkül etmemektir. Bu durum insanın kibriden, kendisini Allah (c.c.) karşısında yeterli ve yetkin görmesinden kaynaklanır. Sanki Allah'ı (c.c.) unutmuş gibi davranarak, sanki O'nu devre dışı bırakarak ortaya konulacak gayretler, dinin isteklerine aykırı davranışlardır. Kibirden ve Allah (c.c.) karşısında kendini yeterli görmekten sakınmak gerekir. O halde; hedefe doğru ilerleme, gayret gösterme, sabır, metanet ve tevekkül hepsi birlikte yürütülmelidir. Konuyla ilgili Kasas suresi, 76-78. ayetlerde şöyle buyrulur:

Doğru bir tevekkül için önce üzerimize düşeni yapmalı ondan sonra dua etmeliyiz.

Hayır ve Şer:

Sözlükte “iyilik, iyi, faydalı iş ve fayda” anlamlarına gelen hayır, Allah'ın (c.c.) emrettiği, sevdiği ve hoşnut olduğu davranışlar demektir. Sözlükte “kötülük, fenalık ve kötü iş” demek olan şer ise Allah'ın (c.c.) hoşnut olmadığı, sevmediği, meşru olmayan, işlenmesi durumunda kişinin ceza ve yergiye müstehak olacağı davranışlar demektir.⁷⁵

Kur'an'da, şer kapsamına giren davranışlar için ayrıca fesat, münker, seyyie, habis ve haram kavramları da kullanılmıştır.

Hayır da şer de Allah'tandır (c.c.). O, hayrın olduğu gibi şerrin de yaratıcısıdır. Olan her şey, Allah'ın (c.c.) dilemesi ile gerçekleşmektedir. Kâinata yaratılan her şey O'nun irade, takdir ve kudreti ile gerçekleşmektedir. Allah'ın (c.c.) her şeyin yaratıcısı olması nedeniyle aynı zamanda şerrin de yaratıcısı olması, doğru anlaşılmalıdır. Allah'ın (c.c.), şerrin de yaratıcısı olması O'nun şerre razı olduğu anlamına gelmez. Şerrin yaratılması; insanın denenmesi ve daha da önemlisi insanın iradesinin yansımasıdır. Bir başka deyişle insan özgürlüğünün bir gereğidir. Çünkü şerri iradesiyle seçen insandır. Allah (c.c.) ise bunun yaratıcısıdır. Allah'ın (c.c.) izin vermesi ile Allah'ın (c.c.) razı (hoşnut) olması birbirine karıştırılmamalıdır. Şerde, günahta, kötülükte Allah'ın (c.c.) rızası yoktur.

75. İlmihal, C 1, s. 138.

4. ÜNİTE

İnsan, hayır veya şerri kendisi tercih eder. Çünkü insan irade sahibidir ve bu sebeple de tercihinden dolayı sorumludur. Hayrı tercih eden ödüllendirilecek; şerri tercih eden cezalandırılacaktır.

İyi, güzeli, faydalıyı yaratan Allah (c.c.) kötüyü, çirkini, zararlıyı da yaratmıştır. Bu kapsamda hayrı yarat-
tığı gibi şerri de yaratmıştır. Çünkü Allah (c.c.) varlığı zıttıyla birlikte yaratmıştır.

TARTIŞALIM

Aşağıdaki ayeti, hayır ve şer konusu kapsamında tartışınız.

“Umulur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırdır. Ve yine umulur ki sevdiğiniz bir şey de sizin için şerdir. Siz bilmezsiniz, Allah bilir.”

(Bakara suresi, 216. ayet.)

Rızık:

Sözlükte “azık, yenilen, içilen ve faydalanılan şey” anlamına gelen rızık, terim olarak, “Yüce Allah’ın (c.c.), canlılara yiyip içmek ve yararlanmak için verdiği her şey” diye tanımlanır.⁷⁶

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki ayetleri yegâne rızık vericinin Allah (c.c.) olması açısından değerlendiriniz:

“Yeryüzünde yürüyen her canlının rızığı, yalnızca Allah’ın üzerinedir..”

(Hud suresi, 6. ayet.)

“Göklerin ve yerin anahtarları O’nundur. Dilediğine rızık bol verir, dilediğinden de kısar. O, her şeyi bilendir.”

(Şûra suresi, 12. ayet.)

Tanımaya göre rızık, helal olan şeyleri kapsadığı gibi haram olanları da kapsar. Elbette bir Müslümandan beklenen helal rızık peşinde koşmaktır. Nitekim Nahl suresi 114. ayette **“Artık Allah’ın size verdiği rızıktan helal ve temiz olarak yiyin...”** buyrulmaktadır.

Kul, Allah’ın (c.c.) evrende geçerli tabii kanunlarını gözeterek çalışır, çabalar, sebeplere sarılır ve rızık kazanmak için tercihlerde bulunur.

YORUMLAYALIM

Mehmet Akif Ersoy’un aşağıdaki mısralarını çalışmak-rızık elde etmek kapsamında tartışınız:

“Kim kazanmazsa bu dünyada, bir ekmek parası

Dostunun yüz karası, düşmanın maskarası”

Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, s. 78.

⁷⁶ İlmihal, C 1, s. 139.

Allah da (c.c.) onun bu tercihine ve çabasına göre rızkını yaratır. Allah'ın (c.c.) yegâne rızık veren olması, tembellik yapmayı, çalışmamayı, yanlış bir tevekkül anlayışına sahip olmayı gerektirmez. Kazanç için, meşru yollardan gerekli girişimde bulunmak kuldân, rızkı yaratmak ise Allah'tandır (c.c.).⁷⁷

Rızık veren Allah'tır (c.c.). Allah (c.c.) hayatı, evrenin yasaları denilen belirli kurallarla yönetmektir. Kula düşen helal yolları kullanarak rızkını temin etmektir. Kul; bu yolda çabalar, uğraşır, gayret eder, kendisini geliştirirse Allah da (c.c.) bu doğrultuda ona rızkını bahşeder. Bir taraftan muhtaç olmamak için çabalarlarken diğer taraftan “veren el” olmaya gayret eder. Nitekim bir Hadis-Şerif'te şöyle buyrulmuştur: *Veren el, alan elden üstündür.*⁷⁸

Harama muhtaç olmayacak kadar helal rızıklar bahşedilmiştir.

Rızık verenin Allah (c.c.) olması, yanlış bir tevekkül anlayışı ile her şeyin Allah'tan (c.c.) gelmesini beklemeyi gerektirmez. Bu anlamda insanların tembellik etmesi, başkalarına el açması, çalışmaması rızık ve kader kavramlarını doğru anlamamasından kaynaklanır. Rızık, konusunda arayış, insanlardan; rızık vermek ise Allah'tandır (c.c.).

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki ayet ve hadis-i şerifleri yorumlayınız:

“Allah'ın nimetini saymaya kalksanız, onu sayamazsınız. Hakikaten Allah çok bağışlayan, pek esirgeyendir.”

(Nahl suresi, 18. ayet.)

“Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin...”

(Cuma suresi, 10. ayet.)

“Allah, (...) lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacak olan kimseleri (...) şüphesiz bilir.”

(Müzzemmil suresi, 20. ayet.)

“Hiçbir kimse, elinin emeği ile kazandığını yemekten daha hayırlı bir kazanç yememiştir. İşte Allah'ın peygamberi Dâvûd da kendi elinin emeğini yerdi.”

(Buhârî, Büyû', 15.)

“Kıyamet günü, beş şeyden hesaba çekilmedikçe kişi Rabbinin huzurundan ayrılamaz: Ömrünü nasıl tükettiğinden, gençliğini nerede harcadığından, malını ne yolla kazandığından, malını nereye harcadığından, ilmiyle ne derece amel ettiğinden”

(Tirmizî, Sıfatü'l-Kiyâme, 1.)

77. İlmihal, C 1, s. 139.

78. Buhari, Zekât 18.

4. ÜNİTE

Ecel:

Sözlükte önceden tespit edilmiş zaman ve süre anlamına gelen ecel, terim olarak, insan hayatı ve diğer canlılar için belirlenmiş süreyi ve bu sürenin sonunu yani ölüm anını ifade eder.⁷⁹

Her canlının, bireyin hatta toplumların, medeniyetlerin de eceli vardır. Canlıları yaratan, yaşatan, rızıklandıran nasıl ki Allah (c.c.) ise aynı zamanda eceli belirleyen de yine O'dur. **“Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsanız bile ölüm size ulaşacaktır. Onlara bir iyilik gelirse ‘Bu, Allah’tandır’ derler. Onlara bir kötülük gelirse ‘Bu, senin yüzündendir’ derler. De ki: ‘Hepsi Allah’tandır.’ Bu topluma ne oluyor ki neredeyse hiçbir sözü anlamıyorlar!”**⁸⁰

Bununla birlikte bazı hadislerde kimi ibadet ve davranışların ömrü uzatacağı bildirilmiştir. Ancak bunu doğru anlamak gerekir. Bu anlamdaki hadisler, iyi davranışları teşvik amaçlı olup inananların ömürlerini daha hayırlı bir şekilde geçirerek sağlıklı, huzurlu ve mutlu olmalarını sağlamaya yöneliktir.

“...Ecelleri geldiği zaman onlar ne bir saat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler.”
Nahl suresi, 61. ayet.

YORUMLAYALIM

Aşağıdaki ayetleri, Allah'ın (c.c.) ecelleri belirleyen yegâne güç olduğu konusunda yorumlayınız:

“Aranızda ölümü takdir eden biziz...”

Vâkıa suresi, 60. ayet.

“Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar, ne de bir an ileri gidebilirler.”

A'raf suresi, 34. ayet; Yûnus suresi, 49. ayet.

“Allah eceli geldiğinde hiçbir kimse için erteleme yapmaz...”

Münâfikun suresi, 11. ayet.

79. İlmihal, C 1, s. 140.

80. Nisa Suresi, 78. ayet.

9. Kaza ve Kadere İnanmanın Sağladığı Faydalar

İnsanlar, sünnetullah ve evrenin yasaları diye ifade edilen tabiat kanunlarına göre yaşamaktadır. Buna rağmen insan yaşamak, hayatta kalmak, sağlıklı olmak için üzerine düşen her türlü gayreti ortaya koymalı, sonra tevekkül etmelidir. Sonuçlarını iyileştirmek isteyenler önce sebepleri iyileştirmeli, bu anlamda gayretli olmalılar.

Kader, Allah'ın (c.c.) külli iradesi ve insanın cüz'i iradesi doğrultusunda oluşur. Hayatı şekillendirmede elbette yegâne güç insanın kendisi değildir. Külli iradenin yansımaları, çevresel faktörler, kalıtım gibi başka başka etkenler de söz konusudur. Kadere inanan bir insan böyle düşünür ve bu sayede hayata bakışı değişir. Çünkü insan, rüzgârın etkisiyle sağa sola savrulan bir kuru yaprak gibi değildir. Hayatının gidişatını büyük oranda kendisi belirler. Sonuçları beğenmiyorsa sebeplerini değiştirir.

İnsana bahşedilen veya bahşedilmeyen her şey, imtihan ve sınama amacıdadır. Hayır sanılanlar şer, şer sanılanlar ise hayır olabilir. Nimetler bahşedilen, geniş imkânlarla kavuşan birey; bunların sınama amaçlı olduğunu düşünür ve ona göre davranır.

Birtakım sıkıntılarla karşılaşan insan ise bunun kendi hataları nedeni ile olduğunu düşünür, ona göre gidişatını gözden geçirir ve önlem alır. Bazen de bunun Allah (c.c.) tarafından bir sınanma, bir imtihan olduğunu anlar ve meseleye öyle bakar. Böyle bakabildiği sürece karşılaştığı sorunlar, yaşadığı sıkıntılar, içine girdiği krizler birer imkâna dönüşür. İmtihan sebebiyle karşılaşılan dertler, gereken dersler çıkarılırsa gereken direniş gösterilirse bir imkâna dönüşür. İnsan tercihleri değiştirerek sonuçları değiştirebilir.

"Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil." (Fatıha suresi, 6-7. ayet.)

4. ÜNİTE

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1) "Mahşer yerinden itibaren cehennemden üzerinden, cennete kadar uzanan ve insanların dünyada yapmış oldukları davranışlar ve imanlarına göre üzerinden geçecekleri veya geçemeyecekleri köprü" şeklinde tanımlanan kavram, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sırat   B) Haşir   C) Kevser   D. Ba's

2) İnsanlara "Ömrünü nerede tükettiği, gençliğini nasıl geçirdiği, malını nerede kazandığı, nereye harcadığı, bildiklerini uygulayıp uygulamadığı..." soruları nerede sorulacaktır?

- A. Ahiret   B. Cennet   C. Ba's   D. Ecel

3)Allah (c.c.) "Sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanın kalbinden bile geçmeyen nice nimetler hazırladım." diyerek neyi tanımlamıştır?

- A. Lütûf   B. Cennet   C. Kevser   D. Sırat

4) Nâr, Cahîm, Hâviye, Saîr, Lezâ, Sakar ve Hutame aşağıdaki kavramlardan hangisinin diğer adıdır?

- A. Cennet   B. Mizan   C. Havuz   D. Cehennem

5) Aşağıdaki ayetlerle hangi kavram ifade edilmek istenmektedir?

- "Allah'ın nimetini saymaya kalksanız, onu sayamazsınız. Hakikaten Allah çok bağışlayan, pek esirgeyendir." Nahl suresi,18.ayet.

- "Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin..." Cuma suresi, 10. ayet.

- "Allah, (...) lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacak olan kimseleri (...) şüphesiz bilir." Müzzemmil suresi, 20. ayet.

- A. Rızık   B. Mizan   C. Hesap   D. Mahşer

6) Tohum ekilmeden ürün elde edilmez, ilaç kullanılmadan tedavi olunmaz, sâlih ameller işlenmedikçe Allah'ın (c.c.) rızası kazanılmaz. Bu cümle ile neyin ön şartı anlatılmak istenmektedir?

- A. Rızık   B. Ba's   C. Tevekkül   D. Ecel

7) Aşağıdaki ayetlerle hangi kavram ifade edilmek istenmektedir?

- "Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık." Kamer suresi 49. ayet.

- "O'nun katında her şey bir ölçü ile dir." Ra'd suresi, 8. ayet.

- "Her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mahlukatın mukadderatını tayin eden Allah, yüceler yücesidir." Furkan suresi, 2. ayet.

A. Mizan

B. Kader

C. Kaza

D. Rızık

B) Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanın yanına "D", yanlış olanın yanına ise "Y" yazınız.

1. (.....) Ahiret, İsrail'in Allah'ın (c.c.) emriyle, kıyametin kopması için sûra ilk defa üflemesiyle başlayacak olan ebedî hayata denilir.

2. (.....) Dünya hayatındaki söz, davranış ve eylemlerden oluşan amellerin sonuçlarının alınmasına ba's denir.

3. (.....) Ölümle başlayıp yeniden dirilmeye kadar devam edecek hayata mahşer denir.

4. (.....) Allah (c.c.), hayrın yanı sıra şerrin de yaratıcısıdır. Allah'ın (c.c.) şerrin yaratıcısı olması O'nun şerre razı olduğu anlamına gelmez.

5. (.....) Her canlının, bireyin hatta toplumların ve medeniyetlerin de eceli vardır.

6. (.....) Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi teraziye haşir denir.

7. (.....) Yüce Allah'ın (c.c.) ezelde irade ettiği ve takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince her birisini ezeli ilim, irade ve takdirine uygun biçimde meydana getirmesi ve yaratmasına kader denir.

8. (.....) Ahiret ve ahiret hayatının mahiyeti, pozitif bilimlerle ve akılla açıklanır. Bu konudaki veriler bizim için kesin bilgi niteliğindedir.

9. (.....) Müminler, ihlastan ödün vermeden, ibadetlerini çoğaltarak, kötülüklerden uzak durarak bir bakıma ahiretteki sıratlarını kendileri inşa etmiş olurlar.

10. (.....) Sevapları ile günahları eşit olan a'raftaki insanlar, Allah'ın (c.c.) dilediği bir zamana kadar burada kalacak, daha sonra Allah'ın (c.c.) affına mazhar olarak cennete gireceklerdir.

4. ÜNİTE

C) Aşağıda verilen cümlelerde boşluklara uygun kelimeyle doldurunuz.

1. Kıyametten sonra İsrail'in sûra ikinci kez üflemesiyle insanların Allah (c.c.) tarafından yeniden diriltilmelerine ..... denir.
2. İnsanların dünyadaki iyi ya da kötü tüm düşünce, söz ve davranışlarının Kirâmen Kâtibîn adlı melekler tarafından yazıldığı belge, manevi sicil defterine ..... denir.
3. Ahirette insanların toplandıkları yere ..... veya .....denilir.
4. Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zamana ..... denir.
5. İnsanın yaratılışında bulunan, hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yeteneğe ..... denir.
6. .... demek, günahı olan müminlerin günahlarının bağışlanması, olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberlerin ve Allah (c.c.) katındaki dereceleri yüksek olanların Allah'a (c.c.) yalvarmaları ve dua etmeleri demektir.
7. "Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. O'nun izni olmadan katında kim ..... edebilir?"
8. Bir Müslümandan beklenen, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanıp dinin emir ve yasaklarına dikkat ederek ibadetlerini titizlikle yaparak Peygamber'in (s.a.v.) ahiretteki ..... layık olmak için gereken gayreti ortaya koymaktır.
9. Yüce Allah'ın (c.c.), ezelden ebede kadar olacak bütün şeylerin zaman ve yerini, özellik ve niteliklerini, ezelf ilmiyle bilip sınırlaması ve takdir etmesine ..... denir.

D. Aşağıdaki ba's konusundaki ayetlerden hangi prensipler çıkar? Eşleştiriniz.

Ayet

Prensip

"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek? diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir."

(Yâsîn suresi, 78-79. ayetler.)

Bir şeyi yoktan var edenin, onu ikinci defa var etmesi mümkündür.

“...Sen yeryüzünü de ölü ve kupkuru görürsün. Fakat biz onun üzerine yağmuru indirdiğimiz zaman, o harekete gelir, kabarır, her çeşitten iç açıcı bitkiler verir. Çünkü Allah hakkın ta kendisidir. O ölüleri diriltir, yine O her şeye hakkıyla kâdirdir. Kıyamet vakti de gelecektir. Bunda şüphe yoktur. Ve Allah kabirlerdeki kimseleri diriltip kaldıracaktır.”

(Hac suresi, 5-7. ayetler.)

Zor bir şeyi yaratan,
kolay bir şeyi elbette
yaratabilir.

“Gökleri ve yeri yaratan ve bunları yaratmakla yorulmayan Allah’ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi?...”

(Ahkâf suresi, 33. ayet.)

“O ilkin mahlûku yaratıp sonra da tekrar diriltecek olandır ki bu ona göre (birinciden) pek daha kolaydır...”

(Rûm suresi, 27. ayet.)

Ölü durumda olan
bir yeri canlandıran
Allah (c.c.), insanı da
diriltebilir.

E. Eşleştirelim

“Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.”

(Enbiya suresi, 47. ayet.)

Ahret

“Allah, onları sanki günün ancak bir saati kadar kaldıklarını sandıkları bir durumda yeniden diriltip toplayacağı gün aralarında birbirleriyle tanışırlar. Allah’ın huzuruna varmayı yalanlayanlar elbette zarara uğramışlardır. Çünkü onlar doğru yola gitmemişlerdi”.

(Yunus suresi, 45. ayet.)

Haşir

4. ÜNİTE

“Allah herkese kazandığının karşılığını vermek için (onları diriltecektir.) Kuşkusuz Allah, hesabı çabuk görendir.”
(İbrahim suresi, 51. ayet.)

Hesaba Çekilme

“Öyle bir günden korkun ki o günde hiç kimse başkası için herhangi bir ödemede bulunamaz; hiç kimseden (Allah izin vermedikçe) şefaât kabul olunmaz, fıdye alınmaz; onlara asla yardım da yapılmaz.”

(Bakara suresi, 48. ayet.)

Mizan

F. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

- 1) Sûr ne demektir? Açıklayınız.
- 2) Kıyametin büyük alametleri hangileridir? Açıklayınız.
- 3) İrade ne demektir? Kaç kısma ayrılır? Açıklayınız.
- 4) Tevekkül kavramını açıklayınız.
- 5) Rızık kavramını açıklayınız.

5. ÜNİTE

İNSANIN RUHSAL YÖNÜ

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. İnsanın yapısından bahseden ayetler ve hadisler araştırınız.
2. İnsanın hangi duyguları vardır? Bu duygular ve size bu duyguları yaşatan durumlarla ilgili bir afiş hazırlayınız.
3. İnsanların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak için neler yaptığını araştırınız.

5. ÜNİTE

1. Beden ve Ruh Bütünlüğü

DÜŞÜNELİM

- Daha önce hiç büyük bir üzüntü yaşadınız mı?
  - Mesela aranızda bir yakınını kaybeden oldu mu?
  - Büyük bir üzüntü yaşadığınızda, heyecanlandığınızda, sizin için önemli bir sınava girmeden önce karnınızın ağrıdığını hissettiniz mi?
  - Bir insan sağlıklı bir şekilde yemek yediğinde, yeteri kadar uyuduğunda, fiziksel ihtiyaçları karşılandığında sağlıklı olabilir mi?
- İşte tüm bu sorular, bunlara verdiğiniz muhtemel cevaplar bize insan yapısının hangi yönünü gösterir?

İnsanoğlunun doğası beden ve ruh olmak üzere iki ayrı yapıdan oluşur. Ancak bu iki yapı birbiriyle bir bütünlük içerisindedir. Bundan dolayı İslam dini de insanı hem ruh hem de beden olarak bir bütünlük içerisinde değerlendirmektedir.

RUH:

Bedeni etkin kılan, bedenden ayrı bir varlık olarak mevcut olan öz, hayat gücüdür.

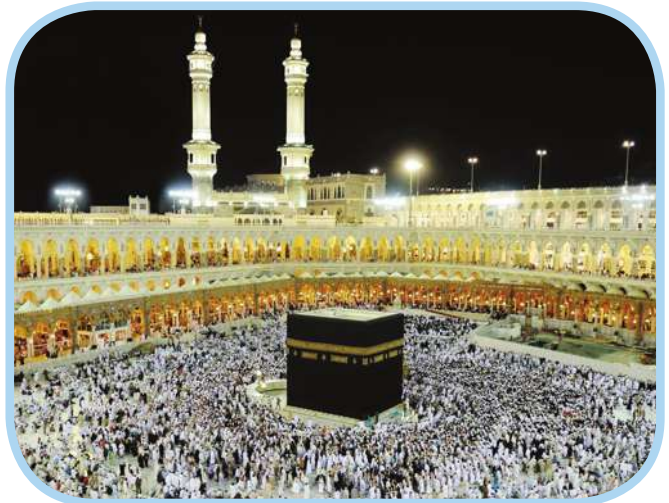
BEDEN:

Canlı varlıkların maddi bölümü, vücut.

Bizi yaratan ve bize şah damarımızdan daha yakın olan Allah Teala (c.c.), yarattığı insanı her yönü ile bilen, tanıyan ve muhatap alandır. Bu yüzden diyebiliriz ki İslam'ın bedensel olarak bizden talep ettiği ibadetler sadece bedenimizle ilgili değildir. Bu ibadetlerin de ruhsal boyutu vardır.

İslam'ın insanın beden ve ruh bütünlüğünü esas aldığına şu örnekleri verebiliriz:

“Gülümsemek sadakadır.”¹ ve gülümsemek hem gülümseyene hem de gülümsediklerine mutluluk verir.

Hac, kainatın tesbihine katılmaktır.

1. Tirmizi, Birr, 36.

İnsanın Ruhsal Yönü

Hac, hem fiziksel olarak bir mekana gitme hem de iç dünyada Allah'a (c.c.) yönelme çabasıdır.

“Abdest” sadece bedenın temizlenmesinden ibaret değildir aynı zamanda manevi bir temizliktir. Kulun rabbinin huzuruna çıkmadan beden ve ruhen hazırlanmasıdır.

“Namaz” sadece rüku ve secde değil, rab ile konuşma, Hak ile beraber olma anıdır. Cemaatle namaz kılmak ise insanlara birlikte olmanın sevincini ve güvenini verir.

Namaz, müminin miracıdır.

Ruh ve beden iç ve dış gibi birbirini tamamlayan şeylerdir. Ruh ve beden hem birbirini tamamlamakta hem de birbirini etkilemektedir. Karnımız açsa, üşüyorsak, ya da bedenimizde ağrıyan bir yer varsa kendimizi mutsuz, güçsüz hissetmemiz bu sıkı bağın bir göstergesidir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere İslam dini insanın bu iki yönünü de muhatap almaktadır. İslam dini ne bedenın ihmaline ne de ruhun ihmaline müsaade eder. Az yeme-içme, uyuma vb. bedensel sağlığımız için öğütlerde bulunurken yardımlaşmak, iyilik yapmak, hüsnü zanda bulunmak, af dilemek (tevbe)-af-fetmek, dua etmek gibi ruhumuzu besleyecek, ona iyi gelecek tavsiyelerde de bulunur.

İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri inanmaktır. Nitekim Allahu Teala (c.c.): **“Ben insanları ve cinleri başka bir maksatla değil, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”**² buyurmaktadır. Kulluk etmenin temeli inanmaya dayanmakta ve insanlık tarihi insanın yüce bir yaratıcıya olan imanını yazmaktadır.

KONUŞALIM

Oruç tutmak, sadaka vermek gibi başka ibadetlerin de ruhsal yönünü sınıfta konuşunuz.

2. Zariyat suresi, 56. ayet.

5. ÜNİTE

OKUYALIM - DÜŞÜNELİM

Edirne - Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun 2. Başkenti olan Edirne'yi bir darruşifaya kavuşturmak amacıyla 1488 yılında hizmete açılan külliye'nin kurucusu Fatih Sultan Mehmet'in oğlu II. Bayezid'tir.

Külliye'deki diğer üniteler hastane hizmetini doğrudan veya dolaylı olarak tamamlayan sosyal, kültürel ve dini nitelikteki yapılardır. Tüm birimlerin aynı amaca yönelik hizmetleri döneminin sağlık ve sosyal yardım anlayışını yansıtmaktadır.

Külliye'nin önemli bir bölümünü oluşturan Tıp Medresesi, medrese ve şifahane bölümlerinden oluşmaktadır.

"Musiki ile tedavi"

Musikiyle hasta tedavisi bu hastanenin özellikleri arasındadır. Bu bölümün akustiği oldukça hassastır. 10 kişiden oluşan musiki topluluğunun haftada 3 gün verdiği musiki konserleri yankılanmadan binanın her tarafından rahatlıkla dinlenebilir.

Tedavide musikin yanı sıra su sesi ve güzel kokudan da yararlanılmaktaydı. Şadırvandan fişkıran suların çıkardığı ses, tedavinin önemli bir kısmını oluşturmakta hastayı huzura kavuşturmaktaydı. Bu şifahanede tedavi parasızdı ve haftada 2 gün şehirdeki hastalara parasız ilaç dağıtılırdı.

"Meşguliyetle tedavi"

"Su ile tedavi"

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>

ETKİNLİK

Bir deney de biz yapalım.

Aşama 1:

2 öğrenci seçilir. Bu iki öğrenci karşılıklı olarak sınıfın iki ucunda dururlar ve birbirlerine doğru yürümeye başlar. Birbirlerinin yanından hiçbir şey söylemeden geçerek yürümeye devam ederler.

Aşama 2:

Bu iki öğrenci tekrar karşılıklı yürürler ve birbirlerinin yanından geçerken bu defa selam verirler.

Aşama 3:

Bu iki öğrenci her iki durumda hissettiklerini sınıfta arkadaşlarıyla paylaşırlar.

Aşama 4:

Hiç kimsenin birbirine selam vermediği ve herkesin birbiriyle iletişim halinde olduğu iki farklı toplumda yaşamının nasıl olacağı üzerine konuşulur.

5. ÜNİTE

2. İnsanın Ruhsal İhtiyaçları

İnsanın bir diğer ruhsal ihtiyacı ise dua ve ibadet etmektir. İnsan inandığı yaratıcıya karşı bir şeyler yapma eğilimine, sığınma ihtiyacına sahiptir. Çünkü insan acizdir. Karşısında kendini yoktan var eden, ona can veren bir yaratıcı vardır. İnsanoğlu kendisine iyilik yapan başka bir insana bile yaptığı iyilik karşılığında teşekkür etmek ihtiyacı hisseder. Kulun yaratıcı karşısındaki iman ve ibadet etme ihtiyacı ise bununla kıyaslanamayacak kadar büyüktür.

DÜŞÜNELİM

İnsanın bedensel ihtiyaçları gibi ruhsal ihtiyaçları da vardır. Sizce bunlar neler olabilir?

DÜŞÜNELİM

Aşağıdaki Görseli Düşünelim;

FANUS / İbadet

IŞIK KAYNAĞI ATEŞ /
Ruhsal ihtiyaçlar

GAZ YAĞI / İman

İnsanın ruhsal ihtiyaçları tıpkı gaz lambasında yanan bir ateş gibidir. O ateş yandıkça insan bedeni ve ruhu ile sağlıklı bir şekilde hayatına devam eder. O ateşin yanması için nasıl ki gaz yağının olması gerekiyorsa ruhun sağlıklı bir şekilde canlı kalması da imana bağlıdır. İman ne kadar güçlü ise ruh da o kadar güçlüdür. Eğer lambanın üzerindeki fanus olmazsa esen ufak bir rüzgarda ateş söner. Bunun olmaması için ateşin etrafında fanus konur. İşte ibadetler de ruhu böyle korur. İbadetler de ruhun canlı kalması bir ihtiyaçtır.

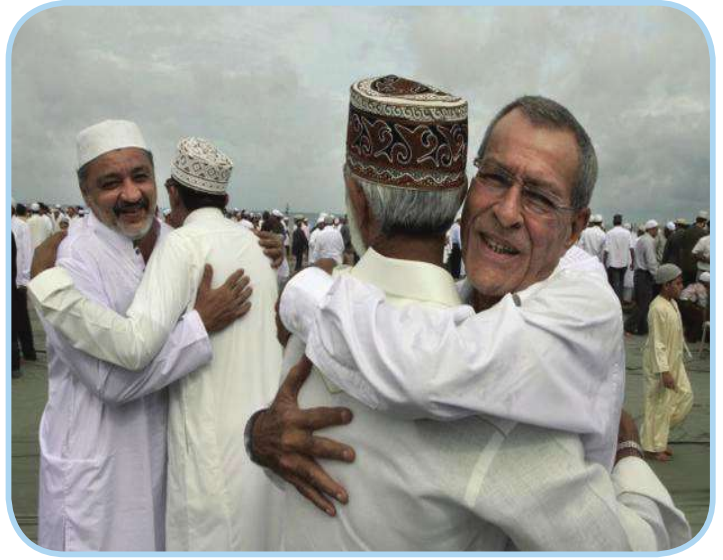

İnsanın Ruhsal Yönü

Varlıkları en iyi tanıyan Yaradan “...Bilesiniz ki kalpler ancak Allah’ı anmakla huzur bulur.”³ ayet-i kerimesiyle bizlere ruhsal ihtiyaçlarımızı karşılamaya dair yol göstermektedir. Yemek ve içmek bedenimizin ihtiyacını giderdiği gibi Allah’ı (c.c.) bolca anmak da ruhumuzun ihtiyacını karşılar.

“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanır. (Allah’ın rızasını gözeterek) yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve kölelere sevdiği maldan harcar, namaz kılar, zekât verir. Antlaşma yaptığı zaman sözlerini yerine getirir. Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder. İşte doğru olanlar, bu vasıfları taşıyanlardır. Mutlakiler ancak onlardır!”⁴ Muttaki takva sahibi demektir. Takva ise ruhi bir mertebedir ve bu ayette ifade edilenleri yapığımız takdirde hem ruhumuz güçlenecek hem de bu ameller bizleri Allah (c.c.) katında değerli kılacaktır.

Sosyal bir varlık olan insanın en temel ruhsal ihtiyaçlarından bazıları ise dostluk, arkadaşlık, sıkıntı ve dertli anlarında yahut mutlu olduğu zamanlarda konuşmak, paylaşmaktır. Allah Teala (c.c.) ise kuluna şah damarından daha yakındır.⁵ Allah Teala (c.c.) Kur’an-ı Kerim ayetleri ile kuluyla konuşmakta, kul da ibadet ve dualarla Allah Teala (c.c.) ile konuşmaktadır. Bu insanın fitratından gelen bir ihtiyaçtır. Bu yüzden insan Kur’an okudukça ve Allah’ı (c.c.) bolca zikrettikçe huzur ve mutluluk bulacaktır.

Müslümanların birbirinlerini içtenlikle sever.

Kur’an-ı Kerim hayat rehberidir.

3. Rad suresi, 28.ayet.
4. Bakara Suresi, 177.ayet.
5. Kaf suresi, 16. ayet.

5. ÜNİTE

3. Ruhsal İhtiyaçları Karşılama da Yanlış Uygulamalar

DÜŞÜNELİM

Acıktığımızda yemek yeriz, hastalandığımızda doktora gideriz, peki inançlarımız, duygularımız ve düşüncelerimizle ilgili bir durum söz konusu olduğunda ne yapar? Nereye başvururuz?

Bedenimiz birtakım biyolojik yasalarla çalışmaktadır. Bu yüzden herhangi bir organımızda meydana gelen rahatsızlık için tıp ilmine başvurmakta yız. İnsan aynı zamanda ruhu olan bir varlıktır. Onun, düşünceleri, duyguları ve inançları vardır. İnsanın bedensel yasaları gibi bu konuda da bir düzeni ve ihtiyaçları vardır. Ancak ruhumuzun bağlı bulunduğu kurallar, bedenimizin bağlı bulunduğu kurallar gibi açık ve net değildir. Bu durum, ruhumuzun ihtiyaçlarını karşılamada farklı ve yanlış bazı uygulamaları ortaya çıkarmaktadır. Bazen ruhumuzun ihtiyaçlarını karşılamak için inanç ve uygulamalarda yanlışlar yapılmaktadır.

Örneğin, ruhumuzun ihtiyaçlarını karşılamada ulûhiyet ve ubudiyette tevhid inancının gereği olarak Allah'ı (c.c.) birlemek gerekirken insanoğlu Allah'a (c.c.) ortak koşmuş ve inanç ve ibadet altında yanlış tutum ve davranışlar içerisine girmiştir.

İnsan ruhunun fitratında temizlik, sevgi, doğruluk, iyilik, merak gibi özellikler vardır. Bu özellikler ise insanın yaşamı boyunca şekillenir. İnsan, bu özelliklerinden doğan ihtiyaçlarını karşılamaya gereksinim duyar. Bunları karşılarırken doğru kanallardan beslenmediği takdirde yanlış uygulamalara yönlenebilir.

“Göklerde ve yerde olan gaybı Allah'tan (c.c.) başka bilen yoktur.”

(Neml suresi. 65. ayet)

Örneğin; merak duygusunu gidermek, geleceğe dair bilgi sahibi olmak için insan İslam dininin yasakladığı ve insanları uzak durması için uyardığı falcılıkla uğraşabilir. Oysa gaybı (bilinmeyeni) Allah'tan (c.c.) başka kimse bilemez. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de; **“De ki: Göklere ve yerde olan gaybı, Allah'tan başka bilen yoktur..”**⁶ **“De ki: Size 'Allah'ın hazineleri elimdedir demiyorum, gaybı da bilmiyorum...”**⁷ ve **“...Eğer gaybı bilseydim, daha fazla hayır yapardım...”**⁸ ayet-i kerimeleri açıkça bu durumu ifade etmektedir.

“Dinimizce her türlü fal yasaklanmıştır.”

Yapılan yanlış uygulamalardan bir diğeri de sihir ve büyüdür. Büyü, tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel addır. Allah Teâla (c.c.) Kur'an-ı Kerimde **“Dügümlere üfle-yen büyücülerin şerrinden Allah'a sığınırım, de.”**⁹ buyurarak sihir ve büyüden insanın uzak durması gerektiğini ifade etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) de insanları helak (yok olma) edici şeylerden biri olarak sihir yapma konusunda uyarmıştır.¹⁰

Yaygın olan yanlış inançlardan biri de uğur inancıdır. Uğur, belirli kimselerde, nesnelere de, olaylarda iyilik, şans olduğuna dair bir inançtır. Oysa iyilik kaynağı yalnızca insanın yaptıklarıdır. İnsana ancak çalıştığı kadar vardır.¹¹

Hiçbir şey yapmadan sadece bazı nesnelere ya da olaylara anlamlar yükleyerek bir şeylerin olmasını beklemek, inanan insana yakışmayacak bir davranıştır. Uğur inancı farklı toplumlarda ve farklı zamanlarda başka adlarla kendini göstermiştir. “Totem yapmak” da gençler arasında yaygın olarak kullanılan bir uğur inancıdır. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v.); “Uğur tutmak veya uğursuz saymak için kuş uçuran ve uçurtan, sihir yapan veya yaptırın bizden değildir. Kim bir falcıya gider de söylediğine inanırsa o kimse Muhammed'e (s.a.v.) indirilene inkar etmiş olur.”¹² buyurmuştur.

Kehanet, bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme iddiası, medyumluk ise ruhötesi ile iletişim kurma, ruhlarla insanlar arasında iletişim kurma iddiasıdır. Kehanet ve medyumluk Allah'a (c.c.) şirk koşmak gibidir. Zira geleceği yalnızca Allah Teala (c.c.) bilmektedir.

6. Neml suresi, 65. ayet.

7. En'am suresi, 50. ayet.

8. Araf suresi, 188. ayet.

9. Felak suresi, 4. ayet.

10 Buhari, Vasaya 23; Müslim, İman 145.

11. Bkz. Necm suresi, 39.ayet.

12 El-camius-sağır, H.No:7680.

5. ÜNİTE

Ruh çağırma da insanın maddi âlemin dışında manevi âleme olan ilgisi ve irtibata geçme ihtiyacının bir ürünü olarak ortaya çıkmış bir uygulamadır. İsrâ suresi 85. ayette Allah Teala (c.c.): **“Ve sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir...”** buyrulmaktadır. İnsanoğlunun yalnızca Allah'ın (c.c.) bilgisinde olan ve bunu ayetle bildirdiği bir bilgiye ulaşması yani ruh çağırması, ruhlarla konuşması imkansızdır.

Sihir, büyü, kehanet, uğur, ruh çağırma gibi yanlış inanç ve uygulamalarda; yalan, aldatma, kandırma, göz boyama, Allah'tan (c.c.) başkasına bağlanma ve Allah'tan (c.c.) başkasının gaybı bileceğini sanma gibi hepsi de İslam'ın temel ilkeleriyle bağdaşmayan bir çok olumsuzluk vardır.

Tabiat boşluk kabul etmediği gibi insanın yapısı da boşluk kabul etmez. İnsanın ruhsal ihtiyaçları İslam dininin koyduğu doğru ölçüde karşılanmadığı müddetçe, insan ruhu farklı ve yanlış yollara yönelişte bulunabilecektir. Bunun olmaması için ruhumuzu ve onun fitretindeki güzellikleri salih amel, iman ve ibadetlerimizle muhafaza etmeliyiz.

“(Allahım!) Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz.”
(Fatiha suresi, 5. ayet.)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. İslam'ın ruha bakış açısını yazınız.
2. İslam'ın beden ve ruh bütünlüğünü esas aldığı örneklerle açıklayınız.
3. Ruhsal ihtiyaçları karşılamada yanlış davranışlar nelerdir? Örnek vererek açıklayınız.
4. Medyumluğu tanımlayıp İslam'ın neden medyumluğu yasakladığını örnek vererek açıklayınız.

B. Ruhsal ihtiyaçları karşılamada doğru ve yanlış uygulamalara dair aşağıda verilen cümleleri doğru (D) ya da yanlış (Y) olmalarına göre işaretleyiniz.

İnsanlar belirli yöntemlerle ruhlarla iletişime geçebilir.

.....

Namaz kılmak bana huzur veriyor.

.....

Arkadaşlarla kahve içtikten sonra kendi aramızda fal bakıyoruz.

.....

Tuttuğum totem sayesinde futbol maçını kazandık.

.....

C. Aşağıdaki kutularda yer alan ruhsal ihtiyaçları karşılamada yapılan uygulamaları tanımlarıyla eşleştiriniz.

Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, sihir.

Namaz

Kulun Allah'a (c.c.) en yakın olduğu ibadettir.

Kehanet

Allah'ı (c.c.) anmak.

Zikir

Herkesin bilmeyeceği bazı gizli şeyleri bilme, gelecekte veya duyular alanına girmeyen alemde haber verme iddiasında bulunma

Büyü

A-B-C

- aciz:** Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.
- adab:** En iyi hâl ve hareketler, ölçülü davranışlar, kişiler arasındaki iyi ilişkileri düzenleyen kurallar, uyulması gereken görgü kuralları.
- âdetullah:** İlahî kurallar, Allah'ın evrendeki değişmez yasalrı, sünnetullah.
- âfâki:** Hac ibadetini yapmak için Uzak memleketlerden Mekke'ye gelen kimseler.
- ahit:** 1. Söz verme, ant, yemin. 2. İnsanın başkasına verdiği güvence. 3. Bir şeyi her durumda koruyup gereğini yerine getirme. 4. İnsanın Allah'tan başka tanrı tanımayacağına dair Allah'a kesin söz vermesi, Allah'ın da bu konuda insandan kesin söz alması.
- ahlak:** 1. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar. 2. İnsanın, iyi veya kötü olarak vasıflandırmaya yol açan manevi nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlarının bütünü. 3. Ahlaki konularla ilgili bilim dalı.
- avret:** Namazda veya namaz dışında örtülmesi farz olan yerler. İslam'a göre, erginliğe ulaşmış, akıllı erkek ve kadın Müslümanların "avret mahalli" denilen yerlerini örtmeleri farzdır. Fıkıhta, kadınların avret yerleri el, yüz ve ayakları dışındaki bütün vücutlarıdır. Erkeklerinki ise diz kapaklarından göbek üstüne kadar olan yerleridir.
- akabe cemresi:** Haccedenlerin Kurban Bayramı günleri Mina'da şeytan taşlama ibadeti yaparken halk arasında şeytan diye isimlendirilen yerlerden birine verilen ad.
- alâmet:** 1. Belirti, işaret, iz, nişan, damga, sembol. 2. Kıyamet kopmadan önce ortaya çıkacak olan olaylar, kıyametin yaklaştığını gösteren belirtiler.
- bidat:** 1. Sonradan olan, sonradan ortaya çıkan, türeyen şey. 2. Daha önce mevcut olmayan ve sonradan meydana çıkan inançlar, ameller. 3. Hz. Peygamber döneminden sonra ortaya çıkan, dinî bir delile dayanmayan inanç, ibadet, fikir ve davranışlar.
- büyü:** 1. Sihir. 2. Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlar. 3. Din dışı dua ve hareketlerle insan psikolojisi üzerinde etki yapma.
- caiz:** 1. Serbest ve geçerli olma. 2. Din, yasa, örf, âdet ve törelere göre yapılmasında sakınca olmayan; işlenmesine izin verilen şey. 3. İslam'da, yapılması veya yapılmaması konusunda emir bulunmayıp kişinin isteğine bırakılan, işlenmesinden dolayı bir mükafat veya işlenmesinden dolayı da bir cezayı gerektirmeyen davranışlar, mubah.

E-F-G-H

- eda etmek:** 1. Yerine getirme, bir hakkı hak sahibine ödeme, verme. 2. Bir borcu ödeme, bir görevi hakkıyla ifa etme. 3. İslam dininin yapılmasını emrettiği bütün ibadetlerin ve yüklediği sorumlulukların şartlarına uygun olarak vaktinde yerine getirilmesi.
- faiz:** 1. Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen ve dinen yasal olmayan her çeşit kazanç. 2. Borç alacak ilişkisinde borçlunun, süresi dolan borcunu ödeyememesi durumunda sürenin uzatılmasına karşılık ödemeyi garanti ettiği fazlalık, para. 3. Ödünç işlemlerinde ve alışverişte karşılığı bulunmayan veya süreye bağlı olan ya da kalite farkına bağlı olarak ortaya çıkan fazlalık. 4. Bankaların tasarruf sahiplerinden vadesiz olarak veya belirli vadelerle topladığı paralar karşılığında belirlenen süre sonunda ana paraya ek olarak ödemeyi garanti ettiği miktar.

Sözlük

- fal:** 1. Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kağıdı, kahve telvesi ve el ayası gibi şeylere bakarak anlam çıkarma. 2. Çeşitli tekniklerle gelecekte ve bilinmeyenlerden haber verme, gizli kişilik özelliklerini ortaya çıkarma sanatı.
- fitrat:** 1. İnsanın yaratılıştan sahip olduğu fiziki özellikler. 2. İnsanın doğuştan sahip olduğu ahlak, huy, karakter, tabiat. 3. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı.
- gayb:** 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. 2. Akıl ve duyarlar yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 3. Henüz içinde yaşanılmayan gelecek zaman ve gelecek zaman içerisinde meydana gelecek olaylar. 4. Öldükten sonra dirilme, cennet, cehennem, hesap günü gibi insanın duyu organları ve akıllarıyla haklarında bilgi edinemeyecekleri âlem.
- habis:** 1. Kötü ve zararlı olduğu için insan tabiatının hoşlanmadığı, aklın ve dinin benimsemediği şeyler. 2. Bayağı, kötü, fena, pis.
- haşere:** Böcek.
- hurafe:** 1. Sapık, doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. 2. Akla ve gerçeğe aykırı olan, yalan haber. 3. Batıl dinlerden ve halk arasında uydurulan masallardan kalma aslı esas olmayan inanışlar.

İ-K

- ihtiras:** 1. Aşırı güçlü istek. 2. Tutku.
- itaat:** 1. Boyun eğme, uyma, dinlenme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma. 3. Dinlen, ilmen ve yaş olarak kendisinden üstün olanlara saygı duyma, onların meşru isteklerine uyma.
- kamu:** Bir ülkedeki halkın bütünü.
- kehanet:** Bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme.
- kiblegah:** Başta namaz olmak üzere bazı ibadetleri yaparken yönelinen taraf, Kâbe.
- kıssa:** 1. Hikâye, hikâye etme ve anlatma, haber verme. 2. Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretli ve tarihi olay(lar).
- kibir:** 1. Büyükleme, büyüklük taslama, kendini üstün görme, böbürlenme. 2. Kişinin, yaratılış amacını ve varlığının özünü kavrayamayarak kendini büyük görüp başkalarını küçük görmesi. 3. Kişinin sahip olmadığı özelliklerle övünerek kendini olduğundan farklı göstermeye çalışması ve başkalarını aşağılaması.
- kolektif:** Birçok kimseyi veya nesneyi için alan, birçok kişi ve nesnenin bir araya gelmesi sonucu oluşan.
- koru:** Bakımlı küçük orman.

M-R

- mahrem:** 1. Saygıya ve gizlenmeye değer şey. 2. Aralarındaki kan bağından dolayı birbirleri ile evlenmeleri yasak olan çok yakın akrabalar.
- mahrum bırakmak:** Yoksun bırakmak.
- mazi:** Geçmiş zaman.

medyum:	Ruhötesi iletişim kurma deneylerinde, ruhlarla insanlar arasında aracılık ettiğini ileri süren kimse.
meleke:	Tekrarlama sonucu kazanılan yatkınlık, alışkanlık.
mukim:	1. Yerinde duran, yerleşik olan, yolcu olmayan, ikamet eden kimse. 2. Vatanında ya da vatanı hükmünde olan bir yerde on beş günden fazla kalmaya niyet eden kişi. 3. Kendi evinde ve beldesinde yaşayan kimse.
münker:	1. Kabul edilmeyen, hoş karşılanmayan, sevimsiz şey, kötü, çirkin. 2. Kur'an-ı Kerim'e ve Hz. Peygamber'in sünnetine aykırı olan şey. 3. İslamiyet açısından işlenmesi doğru olmayan, akılca da çirkin ve kötü kabul edilen şey.
müttaki:	Korunan, sakınan, çekinen, takvalı, dinî konularda bilinçli, şuurlu kimse.
rızık:	1. Kendisinden faydalanılan her şey. 2. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 3. Allah'ın tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.
rüşvet:	1. Yetkili şahıs ve makamlara hakkı olmayan bir şeyi verme, özel çıkar sağlama. 2. Memurun yapmaya zorunlu olduğu şeyi yapmaması veya yapmamak zorunda olduğu şeyi yapması için ona yarar sağlama. 3. Kişinin lehine hüküm vermesi için hâkime verilen mal ve para.

S-Ş

sadakat:	Dostluk, bağlılık, güven duyma, vefalı olma, sözünde durma, doğruyu söyleme.
sadık:	1. Doğru, yalan söylemeyen, sözleri ve davranışları birbirine uyan, içi dışı bir olan. 2. Allah'a ve Resulüne iman eden, imanını bilgi temeline oturtup inanç konusunda herhangi bir şüpheye düşmeden gereğinde inancı için canını ve malını feda edebilen mümin.
seyyie:	1. Günah, kötülük, çirkinlik, fenalık. 2. İşlenmesine dinin onay vermediği küçük günahlar, suçlar. 3. İslam'ın haram sayıp çirkin gördüğü söz, inanış, iş ve davranış. 4. Dünyada ve ahirette insanı üzüp kederlendiren her türlü kötülük.
sünnet:	1. Hz. Peygamber'in Kur'an-ı Kerim'den anlamış olduğu şeyleri hayatında yaşama biçimi, Hz. Muhammed'in hayat tarzı. 2. Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması.
sünnetullah:	Allah'ın evren ve evrenin içindeki canlı cansız tüm varlıklar ile ilgili koyduğu kurallar, tabiat kanunları.
statü:	Bir kimsenin, bir kurum veya bir toplum içindeki durumu.
şariat:	1. Kur'an-ı Kerim ve sünnet. 2. Allah'ın Peygamberler aracılığıyla insanlara gönderdiği dini kurallar bütünü. 3. Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerden, Peygamberin sözlerinden çıkarılan, dinî temellere dayanan Müslümanlık kanunları, İslam fıkhi. 4. İslam dininin namaz, oruç, hac, zekât, cihat, nikâh vb. amel ve uygulamaya yönelik hükümleri. 5. Allah'ın, Hz. Muhammed aracılığı ile insanlara gönderdiği İslam dini.

T-U-Z

- tahrif:** 1. Saptırma, çarpıtma, değiştirme, bozma, bozulma. 2. Allah'ın göndermiş olduğu ayetleri ve bu ayetlerin yazılmış olduğu kitapları söyleniş amacının dışında yorumlama, ayetleri bulunduğu yerden çıkarıp yok etme veya değiştirme, kişisel görüşlerini ayetlerin içine katma.
- tevhid:** 1. Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. "Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed onun resulüdür." anlamına gelen "La ilahe illallah, Muhammedün resulullah." cümlesine kalp ile inanıp dil ile söyleme. 3. Allah'ı zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, ona hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah için yapma.
- totem:** İlkel toplumlarda topluluğun ondan türediği sanılan ve kutsal sayılan hayvan, ağaç, rüzgâr vb. herhangi bir doğal nesne.
- uğur:** Bazı olaylarda görülen ve insana iyilik getirdiğine inanılan belirti veya bazı nesnelere var olduğuna inanılan iyilik kaynağı.
- vacip:** 1. Yapılması gerekli, zorunlu olan. 2. İslam fıkhında, yapılması farz seviyesinde olmayan fakat sünnetten daha kuvvetli olan dinî hükümler; farz ile sünnet arasındaki dini emirler.
- zan:** 1. şüphe, tereddüt, şek, sanma, sanı. 2. Doğruluğu ya da yanlışlığı kesin olarak kanıtlanmayan şey.
- zayi olmak:** Kaybolmak, yok olmak.
- zeval vakti:** Güneşin gökyüzünün tam ortasından batıya doğru hareket etme zamanı.
- ziynet:** Süs eşyası.

- Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982.
- Buharî, **el-Camiu's-Sahih**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ebu Davud, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Ersoy, Mehmet Akif, **Safahat**, Hece Yayınları, Ankara, 2009.
- Ibn Mace, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981.
- Heyet, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2006.
- Heyet, **İlmihal**, Cilt 1-2, Türkiye Diyanet VAKFI Yayınları, Ankara, 1999.
- Heyet, **İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1988.
- Heyet, **İlmihal**, Cilt 1, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- Komisyon, **Dinî Terimler Sözlüğü**, MEB Yayınları, Ankara, 2009.
- Komisyon, **Kur'an-ı Kerim Meali**, DİB Yayınları, Ankara, 2006.
- Malik, İbn Enes, **el-Muvatta'**, İstanbul-Tunus, 1992.
- TDK, **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2012.
- Tirmizi, **Sünen**, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.

İnternet Kaynakları:

- İlmihal I (Akaid), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, www.diyaret.gov.tr/dijitalyayin/ilmihal_cilt_1.pdf-11.06.2015
- İndigo Dergisi: http://arsiv.indigodergisi.com/arsiv/burcin01_13.htm-11.06.2015
- www.hayrettinkaraman.net Tesettür ve kıyafet-11.06.2015
- www.hayrettinkaraman.net, Günlük Hayatta Helaller ve Haramlar-11.06.2015
- Kur'an-ı Kerim Meâli, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, www.diyaretvakfi.org.tr/meal/mealindex.htm-11.06.2015
- www.hikem.net-11.06.2015
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/27/733500/icerikler/oncu-buyuk-taslar_1561340.html-28.01.2015
- [http://karacaoglansirleri.blogspot.com.tr/2008/01/gzel-olu-der-yle-bir-yiit_21.html - 21.01.2015](http://karacaoglansirleri.blogspot.com.tr/2008/01/gzel-olu-der-yle-bir-yiit_21.html-21.01.2015)
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr>